

THE MUREȘ VALLEY
IN THE EARLY MIGRATION PERIOD

A MAROS VÖLGYE
A KORA NÉPVÁNDORLÁSKORBAN

VALEA MUREȘULUI
ÎN EPOCA MIGRAȚIILOR TIMPURII

VALEA MUREȘULUI
ÎN EPOCA MIGRAȚIILOR TIMPURII

A MAROS VÖLGYE
A KORA NÉPVÁNDORLÁSKORBAN

THE MUREȘ VALLEY
IN THE EARLY MIGRATION PERIOD

Valea Mureşului în epoca migraţiilor timpurii

A Maros völgye a kora népvándorláskorban

The Mureş Valley in the Early Migration Period

Apariția publicației a fost finanțată de / A kiadvány megjelenését támogatta / The publication was financially supported by:

National
Cultural
Fund
of Hungary

Editori / Szerkesztők / Edited by: DOBOS Alpár, BERECKI Sándor
Copertă / Borító / Cover: KARÁCSONY István
DTP: MEGA kiadó / Editura MEGA
Fotografii / Fényképek / Photos: BERECKI Sándor, DOBOS Alpár, HENN Attila,
Sergiu ODENIE
Desene în creion / Ceruzarajzok / Pencil drawings: FERENCZI Márton
Mulțumiri / Köszönetnyilvánítás / Acknowledgement: SÁRÁNDI Emese,
Coralia D. BONTA

Autori / Szerzők / Authors
BERECKI Sándor
DOBOS Alpár
FERENCZI Márton
GÁL Szilárd Sándor
HÓGYES Mihály Huba
KAPCSOS M. Norbert
KÖRÖSFŐI Zsolt

© Autorii / A szerzők / The authors

© Muzeul Județean Mureș / Maros Megyei Múzeum / Mureș County Museum

© Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei / Erdélyi Nemzeti Történeti Múzeum / National Museum of Transylvanian History

Editor responsabil / Felelős kiadó / Executive editor
ÖTVÖS Koppány Bulcsú

Muzeul Județean Mureș
CP 85, str. Mărăști nr. 8A, 540328
Târgu Mureș, România

MUREȘ COUNTY MUSEUM

MUREȘ
COUNTY
COUNCIL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Valea Mureșului în epoca migrațiilor timpurii : catalogul expoziției temporare de cameră de la Târgu Mureș din 2023-2024 = A Maros völgye a kora népvándorláskorban : a 2023-2024-es marosvásárhelyi időszaki kamarakiállítás katalógusa = The Mureș Valley in the early migration period : the catalogue of the Târgu Mureș temporary chamber exhibition from 2023-2024 / ed.: Dobos Alpár, Berecki Sándor. - Cluj-Napoca : Mega, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-020-692-7

I. Dobos, Alpár (ed.)

II. Berecki, Sándor (ed.)

902

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

CATALOGI MUSEI MARISIENSIS
series archaeologica
IV

Dobos Alpár • Berecki Sándor (ed./szerk.)

Valea Mureşului în epoca migrațiilor timpurii
A Maros völgye a kora népvándorláskorban
The Mureş Valley in the Early Migration Period

Catalogul expoziției temporare de cameră de la Târgu Mureş din 2023–2024
A 2023–2024-es marosvásárhelyi időszaki kamarakiállítás katalógusa
The catalogue of the Târgu Mureş temporary chamber exhibition from 2023–2024

Editura Mega
Cluj-Napoca / Kolozsvár
2023

Cuprins / Tartalom / Contents

Introducere / Bevezető / Introduction.....	7
Epoca migrațiilor în Bazinul Carpatic / A népvándorlás kora a Kárpát-medencében / The Migration Period in the Carpathian Basin.....	11
Epoca migrațiilor în valea Mureșului. Goți, huni, gepizi / A népvándorlás kora a Maros völgyében. Gótok, hunok és gepidák / The Migration Period in the Mureș valley. Goths, Huns and Gepids.....	14
Catalogul mormintelor de la Ernei / A nagyernyei sírok katalógusa / Catalogue of the graves from Ernei.....	18
Obiceiuri funerare în cimitirul de la Ernei / Temetkezési szokások a nagyernyei temetőben / Burial customs at the Ernei cemetery.....	36
Redeschiderea mormintelor / Sírfelnyitás / Grave reopening.....	40
Inventarul mormintelor de la Ernei-Köles-kert / A Nagyernye-Köles-kert temető mellékletei / The grave goods at Ernei-Köles-kert.....	44
Ernei-Köles-kert, mormântul 43 / Nagyernye-Köles-kert, 43. sír / Ernei-Köles-kert, grave 43.....	60
Cimitirul de la Sântana de Mureș / A marosszentannai temető / The cemetery from Sântana de Mureș.....	65
Sângeorgiu de Mureș-Kerekdomb, mormântul 1 / Marosszentgyörgy-Kerekdomb, 1. sír / Sângeorgiu de Mureș-Kerekdomb, grave 1.....	67
Cimitirul de la Morești / A malomfalvi temető / The cemetery from Morești.....	70
Descoperirile din epoca migrațiilor de la Cipău / Népvándorláskori leletek Maroscsapóról / The Migration Period discoveries from Cipău.....	72
Cimitirul de la Band / A mezőbándi temető / The cemetery from Band.....	73
Bibliografie selectivă / Válogatott irodalom / Selective bibliography.....	77

Introducere

Investițiile în infrastructură în continuă creștere au contribuit semnificativ în ultimul deceniu și jumătate la îmbogățirea repertoriului arheologic al județului Mureș. Situl de la Ernei-Köles-kert (H: Nagyernye; G: Rohrdachen) a fost cercetat în vara anului 2015, cu ocazia săpăturilor

Bevezető

Az elmúlt másfél évtizedben az egyre sokasodó infrastrukturális beruházások jelentősen hozzájárultak Maros megye régészeti térképének gazdagodásához. Nagyernye-Köles-kert (Ro: Ernei; D: Rohrdachen) régészeti lelőhelyet 2015 nyarán, a marosvásárhelyi elkerülő út építését megelőző

Introduction

The infrastructure investments of increasing number have contributed significantly in the last decade and a half to the enrichment of Mureș County's archaeological map. The archaeological site of Ernei-Köles-kert (H: Nagyernye; G: Rohrdachen) was investigated in the summer

Fig. 1. Excavarea mormintelor. / 1. ábra. A sírok feltárása. / Fig. 1. Excavation of the graves.

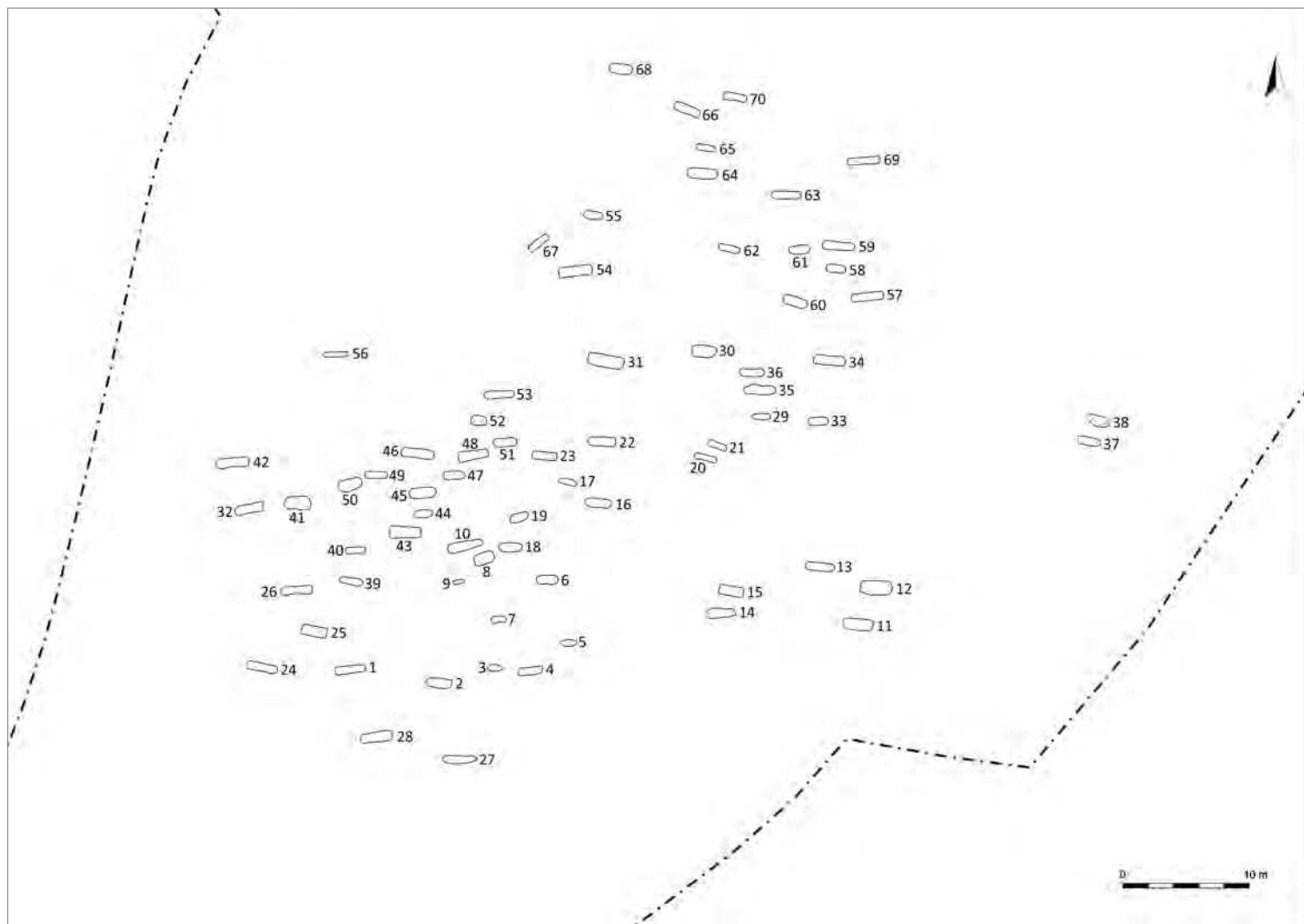

Fig. 2. Ernei-Köles-kert, planul cimitirului. / 2. ábra. Nagyernye-Köles-kert, a temető alaprajza. / Fig. 2. Ernei-Köles-kert, ground plan of the cemetery.

arheologie preventive de la situl nr. 7, descoperit pe traseul „Variantei de Ocolire Est a Municipiului Târgu Mureș”. Membrii echipei participante la săpăturile din acest sit au fost arheologii Sándor Berecki, Alpár Dobos, Márton Ferenczi, Mihály Huba Hőgyes, Norbert Kapcsos, Zsolt Körösfői, Nándor Laczkó, Keve László, Alpár Lokodi, Rita E. Németh, Botond Rezi, Bálint Szász și Sándor-József Sztáncuj (**Fig. 1**). Documentația de șantier,

régészeti leletmentő ásatások keretében tárta fel a Berecki Sándor, Dobos Alpár, Ferenczi Márton, Hőgyes Mihály Huba, Kapcsos Norbert, Körösfői Zsolt, Laczkó Nándor, László Keve, Lokodi Alpár, Németh E. Rita, Rezi Botond, Szász Bálint és Sztáncuj Sándor-József régészekből álló csapat (**1. ábra**). A kutatás dokumentációja és a feltárt leletanyag a Maros Megyei Múzeumban található.

A régészeti lelőhely a Maros bal partján, annak

of 2015, within the framework of the archaeological rescue excavations at Site no. 7 of the “Alternative Eastern Bypass Road of Târgu Mureș Municipality”. The members of the team who took part in the excavations at this site were archaeologists Sándor Berecki, Alpár Dobos, Márton Ferenczi, Mihály Huba Hőgyes, Norbert Kapcsos, Zsolt Körösfői, Nándor Laczkó, Keve László, Alpár Lokodi, Rita E. Németh, Botond Rezi, Bálint Szász

Fig. 3. Gropi de morminte după îndepărtarea solului. / 3. ábra. A humusréteg eltávolítása után kirajzolódó sírgödrök. / Fig. 3. Grave pits after topsoil removal.

precum și materialul arheologic se găsesc la Muzeul Județean Mureș.

Situl, cu vizibilitate bună asupra văii Mureșului, este situat pe malul stâng al râului, pe prima terasă a acestuia, și pe malul drept al pârâului Terebici, afluent al Mureșului. În situl de la Ernei-Köles-kert au fost descoperite urmele mai multor locuiri, databile în diverse perioade cronologice. Cele mai numeroase și semnificative descoperiri provin din perioada migrațiilor. Mormintele au fost identificate în partea de nord a sitului și, din moment ce planurile investiției prevedeau o parcare în această zonă, a fost posibilă cercetarea întregului cimitir, aflat în perimetrul destinat acestui scop. În total, au fost excavate 70 de morminte (**Fig. 2**). Adâncimea mormintelor variază între 0,60 și 1,20 m. Gropile de mormânt sau gropile care atestă redeschiderea mormintelor au fost vizibile la nivelul argilei datorită culorii diferite, mai închise (**Fig. 3**).

Expoziția prezintă obiecte funerare descoperite în mormintele din perioada migrațiilor de la situl Ernei-Köles-kert, precum și alte descoperiri contemporane din Valea Mureșului. Publicarea acestui catalog și realizarea expoziției au fost susținute financiar de Programul Magyar Génusz 2022 al Fondului Cultural Național Maghiar.

első teraszán és mellékfolyójának, a Terebics patakna a jobb oldalán található. A lelőhelyről jó kilátás nyílik a Maros völgyére. A Nagyernye-Köles-kert lelőhely területén több, különböző időszakból származó település nyomainak kerütek elő, azonban a legtöbb és legjelentősebb leletcsoport a népvándorlaskorából származik, mely a lelőhely északi részén helyezkedik el. Mivel az építkezési tervek parkolót irányoztak elő erre a helyszínre, lehetőség nyílt teljes egészében kutatni a temetőt, amelynek szélei feltételezhetően a parkolónak kijelölt területen belül feküdtek. Összesen 70 sírt sikerült feltárni (**2. ábra**). A sírok mélysége 0,60 és 1,20 m között váltakozott, a sírgödörök és a másodlagos felnyitás gödrei az agyag szintjén sötétebb színük miatt voltak láthatóak (**3. ábra**).

A kiállítás a Nagyernye-Köles-kert lelőhelyen feltárt népvándorlaskori temetkezésekből származó sírleleteket, valamint a Maros-völgyből származó egyéb egykorú leleteket mutatja be. A katalógus kiadását és a kiállítás elkészítését a Nemzeti Kulturális Alap 2022-es Magyar Génusz Programja támogatta.

and Sándor-József Sztáncsuj (**Fig. 1**). The documentation of the research as well as the archaeological material can be found at the Mureș County Museum.

The archaeological site is located on the left bank of the Mureș, on its first terrace, and the right bank of the Terebici stream, a tributary of the Mureș. The site has a good visibility over the Mureș valley. Traces of several settlements from various chronological periods have been discovered within the Ernei-Köles-kert site. The most numerous and significant finds come from the Migration Period. Graves were discovered in the northern part of the site, and as the plans for the building site provided for a parking lot, it was possible to survey all of the cemetery, as it lay entirely within the area designated for this purpose. In total, 70 graves were excavated (**Fig. 2**). The depth of the graves varied between 0.60 and 1.20 m. The grave pits or reopening pits were visible at the level of the clay due to the different, darker colour (**Fig. 3**).

The exhibition presents the grave goods from the Migration Period burials discovered within the Ernei-Köles-kert site as well as other contemporaneous finds from the Mureș valley. The publication of this catalogue as well as the creation of the exhibition were supported by the National Cultural Fund's Hungarian Genius Programme 2022.

Epoca migrațiilor în Bazinul Carpatic

Așa-numita „epocă a migrațiilor” se referă, în general, la intervalul de timp de după expansiunea hunilor în Europa de Est la sfârșitul secolului al IV-lea p. Chr., care a generat valuri de migrație în masă, în principal către teritoriul Imperiului Roman târziu. Această perioadă complexă și, în același timp, tumultuoasă, marcată de crize și războaie, a adus sfârșitul lumii antice și nașterea statelor europene medievale timpurii, care, la rândul lor, au constituit baza lumii medievale de mai târziu.

Trebuie menționat faptul că termenul „epoca migrațiilor” este unul artificial, folosit de istorici și arheologi pentru a marca diferența dintre anumite secvențe cronologice și, ca atare, este greu de definit. Se folosește deci cu semnificații cronologice diferite în contexte diferite. În plus, datele istorice și arheologice din diferite regiuni variază uneori considerabil, ceea ce îngreunează generalizarea.

Înainte de sosirea hunilor, partea vestică a Bazinului Carpatic aparținea provinciei romane Pannonia, granița fiind stabilită pe linia Dunării. Aici, supremația romană a dăinuit până în secolul al V-lea. Zona estică a Bazinului Carpatic (în linia mari, Transilvania) a făcut parte din provincia romană Dacia, abandonată la începutul anilor 270 p. Chr. din cauza crizei interne a imperiului și a atacurilor continue ale barbarilor, în special ale goților. Zona dintre cele două provincii, care acoperă aproximativ interfluviul Dunăre–Tisa și Câmpia Tisei, a fost un fel de „zonă tampon” locuită de sarmați, un popor de origine iraniană.

La sfârșitul secolului al III-lea și în secolul al

A népvándorlás kora a Kárpát-medencében

Az úgynevezett népvándorlás kora általában a Kr. u. 4. század végi kelet-európai hun terjeszkedést követő időszakot jelenti, amelyet tömeges migrációs hullámok jellemeztek, elsősorban a késő Római Birodalom területére. Ez a válságokkal és háborúkkal teli, összetett és viharos időszak az antik világ végét és a kora középkori európai államok megszületését hozta, amelyek a későbbi, középkori világ alapját képezték.

A „népvándorlás kora” mesterséges kifejezés, amelyet a történészek és régészek egyes kronológiai szakaszok közötti különbségek jelölésére használnak, és mint ilyen, nehezen meghatározható. Különböző kontextusokban különböző kronológiai jelentésekkel bír. Ráadásul az egyes régiók történelmi és régészeti adatai néha jelentősen eltérnek egymástól, ami akadályozza az általánosítást.

A hunok megérkezése előtt a Kárpát-medence nyugati része a római Pannonia provinciához tartozott, a határ a Duna vonalán húzódott. Itt a római fennhatóság az 5. századig maradt fenn. A Kárpát-medence keleti területe (nagyjából Erdély) a római Dacia provinciához tartozott, amelyet a birodalom belső válsága és a folyamatos barbár, elsősorban gót támadások miatt a Kr. u. 270-es évek elején feladtak. A két provincia közötti terület, nagyjából a Duna-Tisza köze és a Tisza-vidék egyfajta „ütközőzóna” volt, amelyet az iráni eredetű szarmaták laktak.

A 3. század végén és a 4. században, miután a rómaiak elhagyták Daciát, Erdély a vizigótok uralma alá került. Ez régészeti szempontból is

The Migration Period in the Carpathian Basin

The so-called Migration Period generally refers to the interval after the Hunnic expansion in Eastern Europe at the end of the 4th century AD, which generated tides of mass migration, mainly towards the territory of the late Roman Empire. This complex and at the same time tumultuous period, full of crises and wars, brought the end of the antique world and the birth of the early medieval European states, which, at their turn, constituted the basis for the later, medieval world.

It has to be mentioned that the term ‘Migration Period’ is an artificial one, used by historians and archaeologists to mark the difference between certain chronological sequences, and as such, is difficult to define. Thus, the term is used with different chronological meanings in different contexts. Furthermore, the historical and archaeological record of particular regions sometimes varies considerably, which hinders a generalization.

Before the arrival of the Huns, the western part of the Carpathian Basin belonged to the Roman province of Pannonia, the border being established on the line of the Danube. Here, the Roman supremacy survived into the 5th century. The eastern area of the Carpathian Basin (roughly Transilvania) was part of the Roman province of Dacia, abandoned in the early AD 270s due to the internal crisis of the empire and the continuous barbarian attacks, mainly that of the Goths. The area between the two provinces, roughly the Danube–Tisza interfluvium and the Tisza Plain, was a kind of ‘buffer zone’ settled by the Sarmatians, a people of Iranian origin.

During the late 3rd century and the 4th century,

IV-lea, după abandonarea Daciei de către romani, Transilvania s-a aflat sub dominație vizigotă. Acest fapt este vizibil și din punct de vedere arheologic: au fost descoperite mai multe cimitire și așezări, mai ales în zonele estice ale Transilvaniei, care aparțin așa-numitei culturi Sântana de Mureș – Cerneahov. Această cultură s-a extins pe suprafețe mari din Europa de Est, incluzând aproximativ teritoriul actual al Ucrainei, al Republicii Moldova și părți din România de astăzi: Moldova, Muntenia și Transilvania. Controlul politic și militar era deținut de goți; cu toate acestea, pe aceste teritorii trăiau multe alte grupuri etnice. Goții, un popor germanic oriental, originar, conform surseilor (uneori ambigue) din regiunea baltică, au fost printre cei mai importanți actori politici și militari din Europa în timpul epocii romane târzii și a perioadei migrațiilor. Aproximativ din a doua jumătate a secolului al III-lea s-au împărțit în două ramuri: vizigoții trăiau în vest, iar ostrogoții în est.

Apariția hunilor în jurul anului 370 a pus capăt hegemoniei gotice în Europa de Est. Popor de origine asiatică, hunii nomazi aveau un mod de luptă diferit, mai mobil, care le-a adus succese militare rapide. Au traversat râul Volga și i-au învins pe alani și pe ostrogoți. În 376, i-au învins și pe vizigoți, care s-au refugiat în Imperiul Roman. Aceste succese rapide i-au adus pe huni în imediata vecinătate a lumii antice târzii. În perioada inițială, centrul Imperiului Hunic se afla undeva în zona Dunării de Jos, dar mai târziu a fost mutat în interiorul Bazinului Carpatic. La începutul secolului al V-lea, hunii au invadat Balcanii de mai multe ori, ceea ce le-a adus un tribut anual în aur plătit de Imperiul Roman. Ca urmare a expansiunii lor, hunii au cucerit mai multe triburi, în principal de origine germanică și iraniană, care fie s-au refugiat în Imperiul Roman, fie au fost subjugate de huni. Acestea din urmă au rămas, în general, sub controlul propriilor conducători, loiali conducătorului suprem al hunilor și au participat activ la raidurile hunilor în Balcani și în Europa de Vest. Imperiul hunilor a atins apogeul sub domnia lui Attila, la mijlocul secolului al V-lea.

După moartea neașteptată a lui Attila în 453 p. Chr., situația politică s-a schimbat dramatic în doar câțiva ani. Unele dintre popoarele

tetten erhető: több, az úgynevezett Marosszentanna – Csernyahov kultúrához tartozó temetőt és települést tártak fel, főleg Erdély keleti részén. Ez a kultúra Kelet-Európa nagy területeire terjedt ki, nagyjából a mai Ukrajnára, a Moldovai Köztársaság területére és Románia bizonyos részeire, éspe dig Moldovára, Munténiára és Erdélyre. A politikai és katonai irányítást a gótok gyakorolták, azonban számos más népcsoport is élt ezeken a területeken. Ez, az olykor kétértelműen fogalmazó források szerint balti térségből származó keleti germán nép az egyik legfontosabb politikai és katonai szereplő volt a késő római kor és a népvándorlás korának Európájában. Nagyjából a 3. század második felétől két ágra oszlott: a vizigótok nyugaton, míg az osztrogótok keleten éltek.

A hunok megjelenése 370 körül véget vetett a gótok hegemoniájának Kelet-Európában. Az ázsiai eredetű nomád hunok másfajta, mozgékonyabb harcmódot képviseltek, amely gyors katonai sikereket hozott. Átkeltek a Volgán, majd uralmuk alá hajtották az alánokat és az osztrogótokat. 376-ban legyőzték a vizigótokat is, akik a Római Birodalomban kerestek menedéket. Ezek a gyors sikerek a hunokat a késő antik világ közvetlen közelébe hozták. A korai időszakban a Hun Birodalom központja valahol az Al-Duna vidékén feküdt, de később a Kárpát-medencén belülre tevődött át. Az 5. század elején a hunok többször is betörték a Balkánra, aminek következtében a Római Birodalom aranyadót fizetett nekik a békéért cserébe. Terjeszkedésük során győzelmet arattak több, főként germán és iráni eredetű törzs fölött, amelyek vagy a Római Birodalomba menekültek, vagy a hunoknak vetették alá magukat. Utóbbiak általában a hun uralkodóhoz hűséges, saját vezetőik irányítása alatt maradtak, és aktívan részt vettek a hunok hadjárataiban a Balkánon és Nyugat-Európában. A Hun Birodalom Attila uralkodása alatt, az 5. század közepén érte el csúcspontját.

Attila Kr. u. 453-ban bekövetkezett váratlan halála után a politikai helyzet alig néhány év alatt drámaian megváltozott. Az alárendelt népek egy része Ardarik, a gepidák királya vezetésével kihasználta az Attila fiai közötti hatalmi harcot, és fellázadt ellenük. A 454-ben a beazonosíthatatlan Nedao folyó mellett vívott csatában

after the abandonment of Dacia by the Romans, Transylvania was under Visigothic dominance. This is also visible from an archaeological point of view: several cemeteries and settlements were discovered, mainly in the eastern areas of Transylvania, which belong to the so-called Sântana de Mureș – Chernyakhov culture. This culture extended on large areas of Eastern Europe, including roughly the territory of modern Ukraine, Republic of Moldova and parts of modern Romania: Moldova, Muntenia and Transylvania. The political and military control was held by the Goths; however, several other ethnic groups were living on these territories. The Goths, an eastern Germanic people originating, according to the sometimes ambiguous sources, from the Baltic region, were one of the most important political and military actors in Europe during the late Roman Age and the Migration Period. Roughly from the second half of the 3rd century, they were divided into two branches: the Visigoths lived in the west, while the Ostrogoths in the east.

The appearance of the Huns around 370 brought to an end the Gothic hegemony in Eastern Europe. A people of Asian origins, the nomadic Huns had a different, more mobile way of fighting that brought rapid military success. They crossed the Volga River and defeated the Alans and the Ostrogoths. In 376, they also overcame the Visigoths, who sought refuge in the Roman Empire. These quick successes brought the Huns to the close vicinity of the late antique world. In the early period, the centre of the Hunnic Empire lay somewhere in the Lower Danube area but later it was moved inside the Carpathian Basin. In the early 5th century the Huns invaded the Balkans several times, resulting in an annual tribute in gold paid by the Roman Empire. As a result of their expansion, the Huns conquered several tribes, mainly of Germanic and Iranian origin, which either fled into the Roman Empire or were subjugated by the Huns. The latter generally were left under the control of their own leaders loyal to the supreme ruler of the Huns, and participated actively in the Hunnic raids in the Balkans and Western Europe. The Hun Empire reached its peak under Attila's reign in the middle of the 5th century.

subordonate, conduse de Ardaric, regele gepizilor, au profitat de lupta pentru putere dintre fiii lui Attila și s-au revoltat împotriva acestora. În bătălia de lângă râul Nedao (neidentificat până astăzi), care a avut loc în 454, Ardaric i-a învins pe fiii lui Attila. Hunii au fugit la nord de Marea Neagră, iar Imperiul Hunic s-a destrămat. În locul său, au apărut regate germanice mai mici, concurente, majoritatea cu o istorie scurtă.

Dintre statele nou formate, Regatul Gepid era ceva mai puternic și s-a dovedit mai durabil. Începând cu a doua jumătate a secolului al V-lea, gepizii au dominat Câmpia Tisei și Transilvania. În această perioadă, un centru de putere a apărut în valea râului Someșul Mic, în vecinătatea orașului antic *Napoca* (astăzi Cluj-Napoca), semnalat prin două morminte princiare cu descoperiri spectaculoase la Apahida și de un tezaur descoperit la Cluj-Someșeni. În anii 470, gepizii au ocupat *Sirmium* (astăzi Srmska Mitrovica în Serbia), unul dintre cele mai importante orașe ale antichității târzii din regiune și și-au instalat capitala aici. La începutul secolului al VI-lea au pierdut orașul în fața ostrogoților, dar mai târziu, în anii 530, au reușit să îl recucerească.

Între timp, în prima jumătate a secolului al VI-lea, longobarzii, un alt popor de origine germanică, au câștigat tot mai multă putere în jumătatea vestică a Bazinului Carpatic. Relația dintre gepizi și longobarzi a devenit din ce în ce mai ostilă. După mai multe lupte, conflictul a fost tranșat datorită apariției avarilor, un popor nomadic venit dinspre est. Având nevoie urgentă de o nouă patrie, avarii au acceptat oferta de alianță militară a longobarzilor, ceea ce a dus la sfârșitul catastrofal al regatului gepid. Ultimul rege al gepizilor, Kunimund, a fost ucis în luptă în 567, iar teritoriul regatului a fost ocupat de avari. În anul următor, longobarzii s-au mutat în Italia, lăsându-i pe avari să pună stăpânire și pe pământurile lor. Aceste evenimente au dus la nașterea unui nou și puternic imperiu, cel al Khaganatului Avar, care a stăpânit Bazinul Carpatic până la sfârșitul secolului al VIII-lea.

Ardarik legyőzte Attila fiait. A hunok a Fekete-tenger északi partvidékére menekültek, a Kárpát-medencei hun birodalom pedig megszűnt létezni. Helyette kisebb, egymással versengő germán királyságok jöttek létre, amelyek többsége rövid életűnek bizonyult.

Ezen újonnan alakult államok közül a Gepida Királyság volt valamivel erősebb és tartósabb. Az 5. század második felétől kezdve a gepidák uralták a Tisza-vidéket és Erdélyt. Ebben az időszakban a Kis-Szamos folyó völgyében, az ókori *Napoca* (ma Kolozsvár) városának közelében kialakult egy hatalmi központ, amelyet Apahidán két látványos mellékletű fejedelmi sír, Kolozsvár-Szamosfalván pedig egy kincslelet jelez. A 470-es években a gepidák elfoglalták *Sirmiumot* (ma Srmska Mitrovica Szerbiában), a térség egyik legjelentősebb késő antik városát, és oda helyezték át a királyság központját. A 6. század elején elvesztették a várost az osztrigótok ellen, de később, az 530-as években sikerült visszafoglalniuk.

Míndeközben a 6. század első felében egy másik germán eredetű nép, a langobardok egyre nagyobb hatalomra tettek szert a Kárpát-medence nyugati felében. A gepidák és a langobardok közötti kapcsolat egyre ellenségesebbé vált. Több csata után a konfliktust a keletről érkező nomád avarok megjelenése döntötte el. Az avarok új hazára szorulva elfogadták a langobardok katonai szövetségre vonatkozó ajánlatát, ami katasztrofális véget vetett a Gepida Királyságnak. Az utolsó gepida királyt, Kunimundot 567-ben egy csatában megölték, a királyság területét pedig az avarok foglalták el. A következő évben a langobardok Itáliába költöztek, így az általuk lakott területeket is az avarok vették birtokukba. Ezek az események egy új, hatalmas birodalom, az Avar Kaganátus megszületéséhez vezettek, amely a 8. század végéig uralta a Kárpát-medencét.

After Attila's unexpected death in AD 453, the political situation changed dramatically only within a few years. Some of the subordinated peoples led by Ardaric, king of the Gepids, took advantage of the struggle for power between Attila's sons and rose against them. In the battle near the unidentifiable river Nedao, fought in 454, he overcame Attila's sons. The Huns fled to north of the Black Sea, and the Hun Empire came to an end. In its place, smaller, competing Germanic kingdoms emerged, most of them with a short history.

Among these newly formed states, the Gepidic Kingdom was somewhat more powerful and enduring. Beginning with the second half of the 5th century, the Gepids dominated the Tisza Plain and Transylvania. In this period, a power centre emerged in the valley of the Someșul Mic River, in the vicinity of the ancient city of Napoca (today Cluj-Napoca), signalled by two princely graves with spectacular finds at Apahida and a treasure found at Cluj-Someșeni. In the 470s, the Gepids occupied Sirmium (today Srmska Mitrovica in Serbia), one of the most important late antique cities in the region and moved the capital of the kingdom there. At the beginning of the 6th century, they lost the city to the Ostrogoths, but later, in the 530s they managed to retake it.

Meanwhile, during the first half of the 6th century, the Langobards, another people of Germanic descent, gained increasing power in the western half of the Carpathian Basin. The relation between the Gepids and Langobards became more and more hostile. After several fights, the conflict was decided due to the appearance of the Avars, a nomadic people coming from the east. In urgent need of a new homeland, the Avars accepted the offer of the Langobards for a military alliance, which brought a catastrophic end to the Gepidic Kingdom. The last Gepidic king, Kunimund was killed in battle in 567, and the territory of the kingdom occupied by the Avars. In the next year, the Langobards moved to Italy, letting the Avars to take in possession their lands too. These events led to the birth of a new, powerful empire, that of the Avar Khaganate, which ruled the Carpathian Basin until the end of the 8th century.

Epoca migrațiilor în valea Mureșului. Goți, huni, gepizi

De-a lungul istoriei, râul Mureș a fost una dintre principalele căi de comunicație între Transilvania și regiunea Tisei, respectiv restul Bazinului Carpatic. În același timp, valea râului și a afluenților săi se numără printre cele mai potrivite zone de locuit din Transilvania. Astfel, zona cursului mijlociu al râului a fost relativ dens populată de-a lungul diferitelor perioade istorice.

În ceea ce privește epoca migrațiilor și evul mediu timpuriu, trebuie menționat faptul că cercetări arheologice pe scară largă au fost efectuate doar într-un număr mic de situri, în principal la începutul secolului al XX-lea. Investițiile mai mari din trecutul recent au scos la iveală, de asemenea, noi descoperiri semnificative. În ciuda intensității scăzute a cercetărilor arheologice din zonă, devine din ce în ce mai evident faptul că microregiunea a jucat un rol important și activ în modelarea structurilor sociale și așezărilor din acea perioadă.

După abandonarea provinciei romane Dacia la începutul anilor 270, în Transilvania a apărut o nouă cultură arheologică. Siturile arheologice asociate așa-numitei culturi Sântana de Mureș – Cerneahov sunt mai numeroase în partea estică a Bazinului Transilvaniei, inclusiv în zona Mureșului mijlociu. Trebuie menționat în primul rând cimitirul eponim de la Sântana de Mureș, dar și necropola parțial excavată de la Târgu Mureș, de asemenea foarte importantă.

Din cauza expansiunii hunilor dinspre est, la sfârșitul secolului al IV-lea – începutul secolului al V-lea, au avut loc schimbări importante în zonă.

A népvándorlás kora a Maros völgyében. Gótok, hunok és gepidák

A történelem során a Maros folyó volt az egyik fő kommunikációs útvonal Erdély és a Tisza-vidék, illetve tágabb értelemben a Kárpát-medence többi része között. Ugyanakkor a folyó és mellékfolyóinak völgye Erdély legalkalmasabb lakóterületei közé tartozik, középső folyásának területe a különböző történelmi korszakokban viszonylag sűrűn lakott volt.

A népvándorláskor és a kora középkor tekintetében meg kell említeni, hogy nagyszabású régészeti kutatásokat csak néhány helyszínen végeztek, főként a 20. század elején. Ugyanakkor, a közelmúlt nagyobb beruházásai is jelentős új leleteket hoztak felszínre. A térség régészeti kutatásának általánosan alacsony intenzitása ellenére egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a mikrorégió fontos és aktív szerepet játszott a korszak társadalmi és településszerkezeti alakításában.

A római Dacia provincia 270-es évek eleji római felhagyása után Erdélyben új régészeti kultúra jelent meg. Az úgynevezett Marosszentanna – Csernyahov kultúrához kapcsolódó régészeti lelőhelyek főként az Erdélyi-medence keleti részén, többek között a Közép-Maros térségében fekszenek. Elsősorban a marosszentannai névadó temető érdemel említést, de nagy jelentőségű a marosvásárhelyi, részben feltárt nekropolisz is.

A hunok terjeszkedése a 4. század végén–5. század elején jelentős változásokat hozott a térségben. A hun korszak erőteljes demográfiai visszaesést jelentett Erdélyben, ami a Közép-Maros területén is jól megfigyelhető. A 4. és 5. század fordulójáról

The Migration Period in the Mureș valley. Goths, Huns and Gepids

Throughout history, the Mureș River has been one of the main communication routes between Transylvania and the Tisza-region, respectively, in a wider sense, the rest of the Carpathian Basin. At the same time, the valley of the river and its tributaries is among the most suitable areas for habitation in Transylvania. Thus, the area of the river's middle course has been relatively densely populated throughout different historical periods.

Regarding the Migration Period and Early Middle Ages, it has to be mentioned that large-scale archaeological research was carried out only at a small number of sites, mainly at the beginning of the 20th century. The larger investments in the recent past have also brought to light significant new finds. Despite the general low intensity of the archaeological research in the area, it becomes more and more obvious that the micro-region played an important and active role in the shaping of the social and settlement structures of the period.

After the abandonment of the Roman province of Dacia in the early 270s, a new archaeological culture appeared in Transylvania. The archaeological sites associated with the so-called Sântana de Mureș – Chernyakhov culture are more numerous in the eastern part of the Transylvanian Basin, including the Middle Mureș area. Here, the cemetery from Sântana de Mureș has to be mentioned in the first place, but the partially excavated necropolis from Târgu Mureș is also of great importance.

Because of the Hunnic expansion from the east,

Epoca hunică a reprezentat o recesiune demografică acută în Transilvania, resimțită și în zona Mureșului mijlociu. Singurele descoperiri arheologice de la cumpăna secolelor IV-V sunt până în prezent câteva complexe de la Ernei-Carieră, printre care o groapă cu caracter ritual, unde au fost depozitate în principal unelte agricole din fier și câteva obiecte de îmbrăcăminte și bijuterii, cel mai probabil cu caracter ritual.

Situația s-a schimbat lent după mijlocul secolului al V-lea, când Transilvania a devenit parte a nou apărutului Regat Gepidic. Importanța microregiunii în a doua jumătate a secolului al V-lea este demonstrată de cimitirul de la Ernei-*Köles-kert*, cel mai mare din Transilvania din această perioadă și de mormintele de la Sângeorgiu de Mureș-*Kerekdomb*. Din partea târzie a epocii gepidice, adică în primele două treimi ale secolului al VI-lea, în zonă au fost identificate atât așezări (Morești, Iernut, Cipău), cât și cimitire (Morești, Cipău, Lechința de Mureș).

Pare plauzibil ca unele dintre aceste comunități să fi supraviețuit căderii Regatului Gepidic (567 p. Chr.) și să fi fost integrate în Khaganatul Avar timpuriu. Cimitire care atestă o anumită continuitate în regiune între cultura materială din perioada gepidică și cea avară timpurie au fost descoperite la Band și Târgu Mureș. În același timp, acestea includ și câteva elemente noi, apărute după cucerirea avară a Bazinului Carpatic, la sfârșitul secolului al VI-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea (Fig. 4).

ismert egyetlen régészeti lelet a Nagyernye-*Kőfejtő* lelőhelyen talált gödör, amelybe főként vasból készült mezőgazdasági eszközöket, valamint néhány viseleti tárgyat és ékszer helyeztek el, valószínűleg rituális jelleggel.

Az 5. század közepe után a helyzet lassan megváltozott, amikor Erdély az újonnan létrejött Gepida Királyság része lett. A mikrorégió jelentősége az 5. század második felében megnőtt, amint azt Erdély legnagyobb korabeli temetője, Nagyernye-*Köles-kert*, valamint a Marosszentgyörgy-*Kerekdomb* lelőhelyen feltárt sírok mutatják. A gepida kor későbbi időszakából, a 6. század első két harmadából településeket (Malomfalva, Radnót, Maroscsapó) és temetőket (Malomfalva, Maroscsapó, Maroslekence) is azonosítottak a régióban.

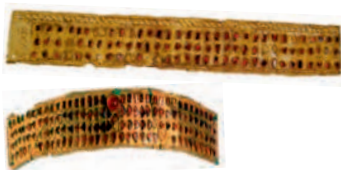
Hihetőnek tűnik, hogy e közösségek némelyike túlélt a Gepida Királyság bukását (Kr. u. 567), és beépült a korai Avar Kaganátusba. A gepida és a korai avar korszak anyagi kultúrája közötti bizonyos folytonosságról tanúskodó temetőket fedeztek fel Mezőbándon és Marosvásárhelyen. Ezek ugyanakkor számos olyan új elemet is tartalmaznak, amelyek a Kárpát-medence avar hódítása után, a 6. század végén – 7. század első felében jelentek meg (4. ábra).

important changes went on in the area at the end of the 4th – beginning of the 5th century. The Hun Age represented an acute demographic recession in Transylvania, also visible in the area of the Middle Mureș. The only archaeological find from the turn of the 4th and 5th centuries is a pit from Ernei-Carieră, where mainly agricultural tools made of iron and some clothing and jewellery items were deposited, most likely with a ritual character.

The situation slowly changed after the middle of the 5th century, when Transylvania became part of the newly emerged Gepidic Kingdom. The importance of the microregion in the second half of the 5th century is shown by the cemetery at Ernei-*Köleskert*, the largest in Transylvania from this period, and the graves from Sângeorgiu de Mureș-*Kerekdomb*. From the later part of the Gepidic Age, i.e. in the first two thirds of the 6th century both settlements (Morești, Iernut, Cipău) and cemeteries (Morești, Cipău, Lechința de Mureș) have been identified in the area.

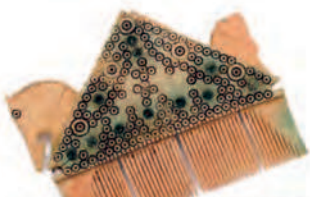
It seems plausible that some of these communities survived the fall of the Gepidic Kingdom (AD 567) and were integrated in the early Avar Khaganate. Cemeteries that attest a certain continuity between the material culture of the Gepidic and early Avar periods in the region were discovered at Band and Târgu Mureș. At the same time, these also include several new elements that appeared after the Avar conquest of the Carpathian Basin, during the late 6th – first half of the 7th century (Fig. 4).

Cazane din epoca hunică
Hun kori üstök
Hun Age cauldrons

Diademe din epoca hunică
Hun kori diadēmok
Hun Age diadems

Vestigii de ofrandă din secolul al V-lea
5. századi áldozati leletek
5th century sacrificial assemblage

Morminte din epoca hunică
Hun kori sírok
Hun Age graves

Fig. 4. Situri importante din Epoca Migrațiilor din Bazinul Carpatic (design grafic: I. Karácsony). / 4. ábra. Jelentősebb népvándorláskori lelőhelyek a Kárpát-medencében (grafikai tervezés: Karácsony I.). / Fig. 4. Well-known Migration Period sites in the Carpathian Basin (graphic design: I. Karácsony).

Tezaure
Kincsleletek
Hoards

Descoperiri funerare din doua
jumătate a secolului al V-lea | **Sírok
és temetők** az 5. század második
feléből | **Funerary sites** from the 2nd
half of the 5th century

Căminuri
Gepida temetők
Gepidic cemeteries

Catalogul mormintelor de la Ernei

Mormântul 1 (Cx. 81)

Rămășițele de lemn slab conservate de pe fundul mormântului indică probabil prezența unui sicriu. Pe fundul mormântului au fost găsite resturi de oase lungi și fragmente de craniu slab conservate, în poziție secundară. Inventar: *pieptene* din os, *cuțit* din fier, *cataramă* din fier, *cataramă* din argint, 24 de *mărgele* din diferite materiale și tipuri, *obiect* mic (pandantiv?) din tablă de argint (Fig. 5).

Mormântul 2 (Cx. 82)

Câțiva dinți au fost recuperați din umplutură, dar alte oase nu au fost găsite. Inventar: *ulcior* de tip Murga, *vas* ceramic, *vârf de lance* din fier, *cuțit* arcuit din fier, patru *fragmente din aliaj de cupru* în umplutură (posibile nituri?) (Fig. 6).

Mormântul 3 (Cx. 83)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 4 (Cx. 84)

Nu au fost descoperite oase umane. Inventar: *ulcior* ceramic, 11 mici *fragmente de sticlă* aparținând unui vas.

Mormântul 5 (Cx. 85)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 6 (Cx. 86)

Pe fundul gropii de mormânt au fost găsite amprente de oase umane și dinți slab conservați. Inventar: 31 *mărgele* de sticlă, *cataramă* de argint, *inel* fragmentar din tablă de argint, *cuțit drept* din fier (Fig. 7).

Mormântul 7 (Cx. 87)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 8 (Cx. 88)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

A nagyernyei sírok katalógusa

1. sír (Cx. 81)

A sír alján fennmaradt, gyenge megtartású fa maradványok valószínűleg koporsó jelenlétére utalnak. A sír alján néhány másodlagos helyzetben lévő, rossz megtartású hosszúcsont és koponya maradványai kerültek elő. Melléklet: csontfésű, vaskés, vascsat, ezüst csat, 24, különféle anyagokból készült gyöngy, ezüstlemezből készült kisméretű tárgy (csüngő?) (5. ábra).

2. sír (Cx. 82)

A betöltésből néhány fog került elő, ezen kívül nem tartalmazott csontokat. Mellékletek: Murga típusú korsó, kerámia edény, vas lándzsahegy, ívelt vaskés, négy rézötvözet-töredék a betöltésben (valószínűleg szegecssek?) (6. ábra).

3. sír (Cx. 83)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

4. sír (Cx. 84)

Emberi csontok nem kerültek elő. Mellékletek: kerámia korsó, edényből származó 11 apró üvegtöredék.

5. sír (Cx. 85)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

6. sír (Cx. 86)

A sírgödör aljáról rossz megtartású emberi csontok lenyomata és fogak kerültek elő. Mellékletek: 31 üvegyöngy, ezüst csat, töredékes ezüstlemez gyűrű, egyenes hátú kés (7. ábra).

7. sír (Cx. 87)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

Catalogue of the graves from Ernei

Grave 1 (Cx. 81)

The remains of poorly preserved wood at the bottom of the grave probably indicate the presence of a coffin. At the bottom of the grave, remains of poorly preserved long bones and skull fragments were found in secondary position. Grave goods: a bone comb, an iron knife, an iron buckle, a silver buckle, 24 beads of various materials and types, a small object (pendant?) made of silver plate (Fig. 5).

Grave 2 (Cx. 82)

A few teeth were recovered from the fill, but no other bones were found. Grave goods: a Murga type jug, a ceramic pot, an iron spearhead, a curved iron knife, four copper alloy fragments in the fill (possibly rivets?) (Fig. 6).

Grave 3 (Cx. 83)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 4 (Cx. 84)

No human bones were discovered. Grave goods: a ceramic jug, 11 small glass fragments belonging to a vessel.

Grave 5 (Cx. 85)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 6 (Cx. 86)

Impressions of poorly preserved human bones and teeth were found at the bottom of the grave pit. Grave goods: 31 glass beads, a silver buckle, a fragmentary silver sheet ring, a straight iron knife (Fig. 7).

Grave 7 (Cx. 87)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Fig. 5. Mormântul 1 – Cx81. / 5. ábra. 1. sír – Cx81. / Fig. 5. Grave 1 – Cx81.

Fig. 6. Mormântul 2 – Cx82. / 6. ábra. 2. sír – Cx82. / Fig. 6. Grave 2 – Cx82.

Mormântul 9 (Cx. 89)

Pe fundul mormântului au fost descoperite în poziție secundară câteva oase foarte fragmentare ale unui *Infans I* (1–7 ani). Inventar: 16 *mărgel*e de diferite tipuri și materiale, fragmente de *brățară* confecționată dintr-o placă de argint, fragmente de *cuțit* arcuit din fier (Fig. 8).

Mormântul 10 (Cx. 90/100)

Rămășițele unor oase slab conservate și cele ale unui craniu de *Iuvenis* (15–25 ani) au fost descoperite în poziție secundară în partea de jos a capătului vestic al mormântului. Inventar: vas de sticlă, 243 *mărgel*e, mic fragment de fier (Fig. 9).

Mormântul 11 (Cx. 91)

Pe fundul mormântului a fost identificată amprenta unui sicriu din lemn, precum și rămășițele câtorva oase slab conservate în poziție secundară ale unui *Infans I* (5–7 ani). Inventar: 16

8. sír (Cx. 88)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

9. sír (Cx. 89)

A sír alján egy *Infans I* (1–7 év) néhány nagyon töredékes csontja került elő másodlagos helyzetben. Mellékletek: 16 különböző típusú és anyagú gyöngy, ezüstlemez *karperec* töredékei, ívelt vaskész töredékei (8. ábra).

10. sír (Cx. 90/100)

A sír nyugati végének alján egy *Iuvenis* (15–25 év) néhány másodlagos helyzetben lévő, rossz megtartású csontja és koponyamaradványai kerültek elő másodlagos helyzetben. Mellékletek: üveg *edény*, 243 gyöngy, kisméretű *vastöredék* (9. ábra).

11. sír (Cx. 91)

A sír alján rönkfa koporsó lenyomata került elő,

Grave 8 (Cx. 88)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 9 (Cx. 89)

At the bottom of the grave, a few very fragmentary bones of an *Infans I* (1–7) were discovered in secondary position. Grave goods: 16 *beads* of different types and materials, fragments of a *bracelet* made from a silver plate, fragments of a curved *iron knife* (Fig. 8).

Grave 10 (Cx. 90/100)

The remains of poorly preserved bones and those of a skull of a *Iuvenis* (15–25) were discovered in secondary position at the bottom of the western end of the grave. Grave goods: a glass vessel, 243 *beads*, a small *iron fragment* (Fig. 9).

Grave 11 (Cx. 91)

The impression of a coffin was identified at the

Fig. 7. Mormântul 6 - Cx86. / 7. ábra. 6. sír - Cx86. / Fig. 7. Grave 6 - Cx86.

Fig. 8. Mormântul 9 - Cx89. / 8. ábra. 9. sír - Cx89. / Fig. 8. Grave 9 - Cx89.

mărgele, cataramă de fier, inel de argint, mărgea poliedrică (?) sau butonul poliedric al unui *cercel* (?) din cuarțit (Fig. 10).

Mormântul 12 (Cx. 92)

Pe fundul mormântului era vizibilă amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac (?). Pe fundul mormântului au fost descoperite rămășițele oaselor slab conservate ale unui *Adultus* (>23 ani) în poziție secundară. Inventar: două mărgele de sticlă.

Mormântul 13 (Cx. 93)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: fragment de fier de mici dimensiuni.

Mormântul 14 (Cx. 94)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: ulcior ceramic cu mâner.

Mormântul 15 (Cx. 95)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: cataramă ovală din aliaj de cupru.

Mormântul 16 (Cx. 96)

Au fost observate câteva fragmente de dinți ale unui *Infans I*. Inventar: fragment de fier tubular.

Mormântul 17 (Cx. 97)

Doi dinți ai unui *Infans I* (4-5 ani) au fost recuperati din umplutură. Nu a fost descoperit niciun inventar.

Mormântul 18 (Cx. 98)

Au fost găsiți câțiva dinți ai unui *Adultus* (20-30 ani) și au fost observate amprente minore de oase

valamint egy *Infans I* (5-7 év) néhány másodlagos helyzetben lévő, rossz megtartású csontjának maradványai. Mellékletek: 16 gyöngy, vascsat, ezüstgyűrű, egy kvarcitból készült sokszögzáródású gyöngy (?) vagy fülbevaló (?) gombja (10. ábra).

12. sír (Cx. 92)

A sír alján egy *Adultus* (>23 év) néhány másodlagos helyzetben lévő, rossz megtartású csontjának maradványai kerültek elő. Mellékletek: két üvegyöngy.

13. sír (Cx. 93)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy vastöredék.

14. sír (Cx. 94)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: füles kerámiakorsó.

15. sír (Cx. 95)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: ovális rézcsat.

16. sír (Cx. 96)

Egy *Infans I* néhány fogtöredéke került elő. Mellékletek: csőszerű vastöredék.

17. sír (Cx. 97)

Egy *Infans I* (4-5 év) két foga került elő a betöltésből. A sír nem tartalmazott mellékletet.

18. sír (Cx. 98)

A betöltésből egy *Adultus* (20-30 év) néhány foga került elő, illetve kisebb csontlenyomatok voltak megfigyelhetők. Mellékletek: négy gyöngy és egy

bottom of the grave. The remains of a few poorly preserved bones in secondary position of an *Infans I* (5-7) were found at the bottom of the grave. Grave goods: 16 beads, an iron buckle, a silver finger ring, a polyhedral bead (?) or button of an earring (?) made of quartzite (Fig. 10).

Grave 12 (Cx. 92)

At the bottom of the grave, the impression of a log (?) coffin was visible. The remains of poorly preserved bones of an *Adultus* (>23) in secondary position were discovered at the bottom of the grave. Grave goods: two glass seed beads.

Grave 13 (Cx. 93)

No human bones were discovered. Grave goods: a small iron fragment.

Grave 14 (Cx. 94)

No human bones were discovered. Grave goods: a ceramic jug with handle.

Grave 15 (Cx. 95)

No human bones were discovered. Grave goods: an oval copper alloy buckle.

Grave 16 (Cx. 96)

Few tooth fragments of an *Infans I* were observed. Grave goods: a tubular iron fragment.

Grave 17 (Cx. 97)

Two teeth of an *Infans I* (4-5) were recovered from the fill. No grave goods were discovered.

Grave 18 (Cx. 98)

Teeth of an *Adultus* (20-30) were found and minor

Fig. 9. Mormântul 10 – Cx90. / 9. ábra. 10. sír – Cx90. / Fig. 9. Grave 10 – Cx90.

în umplutură. Inventar: patru *mărgele* și o *mărgea* tubulară parțial conservată, confecționată din tablă.

Mormântul 19 (Cx. 99)

În partea de sud-vest, pe fundul mormântului, a fost identificată amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac. A fost găsit un dinte de copil (*Infans I?*). Inventar: *cană* din ceramică, fragment de *cataramă* mică de argint, mic fragment de fier (Fig. 11).

Mormântul 20 (Cx. 101)

Câțiva dinți umani au fost recuperați din umplutură. Inventar: 19 *mărgele* de sticlă, *cuțit* de fier.

Mormântul 21 (Cx. 102)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: *mărgea* de sticlă.

Mormântul 22 (Cx. 103)

Pe fundul mormântului a fost identificată amprenta

parțial conservată, confecționată din tablă. részlegesen fennmaradt, fémlemezről készült hengeres gyöngy.

19. sír (Cx. 99)

A sír délnyugati részén rönkkoporsó lenyomatát azonosították. Egy gyerek (*Infans I?*) foga került elő. Mellékletek: egy kerámia *csésze*, egy kis ezüst *csat* töredéke, kisebb *vastöredék* (11. ábra).

20. sír (Cx. 101)

A betöltésből néhány emberi fog került elő. Mellékletek: 19 üvegyöngy, egy *vaskés*.

21. sír (Cx. 102)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy üvegyöngy.

22. sír (Cx. 103)

A sír alján rönkfa koporsó lenyomata volt azonosítható, amely a nyugati részen jobban konzerválódott, keleti végén két rosszul megőrződött

bone impressions were observed in the fill. Grave goods: four *seed beads* and a partially preserved tubular bead made of sheet metal.

Grave 19 (Cx. 99)

In the south-western part, at the bottom of the grave, the impression of a log coffin was identified. One tooth of a child (*Infans I?*) was found. Grave goods: a ceramic *cup*, a fragment of a small silver *buckle*, a small *iron fragment* (Fig. 11).

Grave 20 (Cx. 101)

A few human teeth were recovered from the fill. Grave goods: 19 *glass beads*, an *iron knife*.

Grave 21 (Cx. 102)

No human bones were discovered. Grave goods: a *glass seed bead*.

Grave 22 (Cx. 103)

The impression of a log coffin with a

Fig. 10. Mormântul 11 – Cx91. / 10. ábra. 11. sír – Cx91. / Fig. 10. Grave 11 – Cx91.

Fig. 11. Mormântul 19 – Cx99. / 11. ábra. 19. sír – Cx99. / Fig. 11. Grave 19 – Cx99.

unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac cu partea vestică mai bine conservată, unde, la capătul estic al acestuia, au fost găsite rămășițele a două oase lungi slab conservate, probabil ușor deplasate din poziția lor inițială. Un al treilea os lung zăcea lângă ele, în poziție secundară. Restul scheletului lipsește. Inventar: fibulă în formă de cicadă din argint aurit, 40 mărgele de diferite tipuri și materiale, cană din ceramică, cuțit fragmentar din fier (Fig. 12).

Mormântul 23 (Cx. 104)

Pe fundul mormântului au fost descoperite în poziție secundară rămășițe de oase lungi și dinți slab conservați ai unui *Infans I* (3–6 ani). Inventar: cataramă de argint, 32 mărgele de sticlă, de diferite tipuri, fusaiolă din lut ars (Fig. 13).

Mormântul 24 (Cx. 105)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: fragmente dintr-un cuțit de fier.

Mormântul 25 (Cx. 106)

Amprenta sicriului era relativ bine identificabilă. Rămășițele unui craniu slab conservat al unui *Adultus* (>40 ani) au fost excavate în capătul vestic al mormântului, iar alte fragmente de oase lungi în poziție secundară au fost recuperate de pe fund. Inventar: ulcior din ceramică, cataramă din fier,

hosszú csont maradványait találták meg, amelyek valószínűleg kissé elmozdultak eredeti helyzetükből. Egy harmadik hosszú csont az előzőek mellett feküdt másodlagos helyzetben. A csontváz többi része hiányzik. Mellékletek: egy aranyozott ezüst *cikáda*fibula, 40 különböző típusú és anyagú gyöngy, egy kerámia csésze, egy töredékes vaskés (12. ábra).

23. sír (Cx. 104)

A sír alján egy *Infans I* (3–6 év) másodlagos helyzetben lévő, rossz megtartású hosszúcsontjainak maradványai és fogak kerültek elő. Mellékletek: ezüst csat, 32 különböző típusú üvegyöngy, egy *orsónehézék* (13. ábra).

24. sír (Cx. 105)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy vaskés maradványai.

25. sír (Cx. 106)

A koporsó lenyomata viszonylag jól azonosítható volt. A sírgödör Ny-i végében egy *Adultus* (>40 év) rossz megtartású koponyamaradványai kerültek kibontásra, a sírgödör aljáról további hosszú csontok töredékei kerültek elő másodlagos helyzetben. Mellékletek: kerámia korsó, vascsat, két kisebb ezüst csat, egy vaskés maradványai (14. ábra).

better-preserved western part was identified on the bottom of the grave, where, at its eastern end, the remains of two poorly preserved long bones were found, probably slightly displaced from their original position. A third long bone was lying next to them in secondary position. The rest of the skeleton is missing. Grave goods: a gilded silver *cicada brooch*, 40 beads of various types and materials, a ceramic cup, a fragmented iron knife (Fig. 12).

Grave 23 (Cx. 104)

On the bottom of the grave, the remains of poorly preserved long bones and teeth of an *Infans I* (3–6) in secondary position were discovered. Grave goods: a silver *buckle*, 32 glass beads, of various types, a *spindle-whorl* (Fig. 13).

Grave 24 (Cx. 105)

No human bones were discovered. Grave goods: fragments of an iron *knife*.

Grave 25 (Cx. 106)

The imprint of the coffin was relatively well identifiable. The remains of a poorly preserved skull of an *Adultus* (>40) were excavated in the western end of the grave, and further long bone fragments in secondary position were recovered from the bottom. Grave goods: a ceramic jug, an iron

Fig. 12. Mormântul 22 – Cx103. / 12. ábra. 22. sír – Cx103. / Fig. 12. Grave 22 – Cx103.

Fig. 13. Mormântul 23 – Cx104. / 13. ábra. 23. sír – Cx104. / Fig. 13. Grave 23 – Cx104.

două *catarami* mici din argint, fragmente de cuțit din fier (Fig. 14).

Mormântul 26 (Cx. 107)

În treimea vestică a mormântului au fost excavate oasele slab conservate ale unui *Adultus* (>23 ani) în poziție secundară. Nu au fost descoperite obiecte de inventar funerar.

Mormântul 27 (Cx. 108)

În mormânt au fost observate amprente de

26. sír (Cx. 107)

A sírgödör nyugati harmadában, másodlagos helyzetben egy *Adultus* (>23 év) rossz megtartású csontjai kerültek elő. Mellékletet nem tartalmazott.

27. sír (Cx. 108)

A sírban néhány másodlagos helyzetben lévő csonttöredék lenyomatát lehetett megfigyelni anélkül, hogy ezeket meg lehessen menteni. Mellékletek: vaskés-töredék.

buckle, two small silver buckles, the fragments of an iron knife (Fig. 14).

Grave 26 (Cx. 107)

In the western third of the grave, poorly preserved human bones of an *Adultus* (>23) in secondary position were excavated. No grave goods were found.

Grave 27 (Cx. 108)

In the grave, the imprints of bone fragments in secondary position were observed, without the

Fig. 14. Mormântul 25 - Cx106. / 14. ábra. 25. sír - Cx106. / Fig. 14. Grave 25 - Cx106.

Fig. 15. Mormântul 28 - Cx109. / 15. ábra. 28. sír - Cx109. / Fig. 15. Grave 28 - Cx109.

fragmente osoase în poziție secundară, fără posibilitatea de a fi recuperate. Inventar: fragment de cuțit din fier.

Mormântul 28 (Cx. 109)

Pe fundul mormântului, probabil în poziție anatomică, au fost excavate oase lungi slab conservate și alte câteva oase ale unui *Adultus* (>23 ani). Inventar: fragmente dintr-un cuțit de fier (Fig. 15).

Mormântul 29 (Cx. 110)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 30 (Cx. 111)

În colțul nord-vestic al mormântului au fost găsite oasele slab conservate ale unui *Infans II* (10–12

28. sír (Cx. 109)

A sírgödör alján, valószínűleg anatómiai helyzetben egy *Adultus* (>23 év) rossz megtartású hosszú csontjai és további vázcsontjai kerültek kibontásra. Mellékletek: egy vaskés maradványai (15. ábra).

29. sír (Cx. 110)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

30. sír (Cx. 111)

A sírgödör északnyugati sarkában egy *Infans II* (10–12 év) rossz megtartású csontjai kerültek elő másodlagos helyzetben. Mellékletet nem tartalmazott.

possibility of being recovered. Grave goods: fragment of an iron knife.

Grave 28 (Cx. 109)

On the bottom of the grave, probably in anatomical position, poorly preserved long bones and some other bones of an *Adultus* (>23) were excavated. Grave goods: fragments of an iron knife (Fig. 15).

Grave 29 (Cx. 110)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 30 (Cx. 111)

In the north-west corner of the grave poorly preserved human bones of an *Infans II* (10–12) were

Fig. 16. Mormântul 34 - Cx115. / 16. ábra.
34. sír - Cx115. / Fig. 16. Grave 34 - Cx115.

Fig. 17. Mormântul 45 – Cx126. / 17. ábra. 45. sír – Cx126. / Fig. 17. Grave 45 – Cx126.

Fig. 18. Mormântul 46 – Cx127. / 18. ábra. 46. sír – Cx127. / Fig. 18. Grave 46 – Cx127.

ani) în poziție secundară. Nu au fost descoperite obiecte de inventar funerar.

Mormântul 31 (Cx. 112)

Au fost descoperiți câțiva dinți umani de *Infans I-II* (6–8 ani). Inventar: *cataramă* de argint.

Mormântul 32 (Cx. 113)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 33 (Cx. 114)

În mijlocul mormântului, în umplutură, au fost descoperite mici fragmente de oase. Inventar: *cinci mărgele* de sticlă.

Mormântul 34 (Cx. 115)

Pe fundul mormântului, în partea de est, au fost identificate rămășițele unui sicriu din lemn. În treimea vestică a mormântului au fost descoperite oasele slab conservate ale unui *Infans I* (2–4 ani),

31. sír (Cx. 112)

Egy *Infans I-II* (6–8 év) néhány foga került elő. Mellékletek: ezüst csat.

32. sír (Cx. 113)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

33. sír (Cx. 114)

A sír középső részén, a betöltésben apró csonttöredékek kerültek elő. Mellékletek: öt üvegyöngy.

34. sír (Cx. 115)

A sír alján, a keleti oldalon egy rönkkoporsó maradványait azonosították. A sír nyugati harmadában egy *Infans I* (2–4 év) rossz megtartású csontjait találták másodlagos helyzetben.

Mellékletek: egyenes hátú vaskés töredékei (16. ábra).

found in secondary position. No grave goods were found.

Grave 31 (Cx. 112)

A few human teeth of an *Infans I-II* (6–8) were discovered. Grave goods: a silver buckle.

Grave 32 (Cx. 113)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 33 (Cx. 114)

In the middle of the grave, in the fill, small bone fragments were discovered. Grave goods: five glass beads.

Grave 34 (Cx. 115)

On the bottom of the grave, in the eastern side, the remains of a log coffin were identified. In the western third of the grave poorly preserved human bones of an *Infans I* (2–4) were found in secondary

în poziție secundară. Inventar: fragmente de cuțit drept din fier (Fig. 16).

Mormântul 35 (Cx. 116)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: vas ceramic.

Mormântul 36 (Cx. 117)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 37 (Cx. 118)

Dinți ai unui *Infans I* (2–7 ani) au fost recuperati din groapa de redeschidere. Nu a fost descoperit niciun obiect de inventar funerar.

Mormântul 38 (Cx. 119)

Cinci dinți de *Infans I* (<6 ani) au fost recuperati din umplutură. Nu a fost descoperit niciun obiect de inventar funerar.

Mormântul 39 (Cx. 120)

Pe fundul mormântului, în treimea vestică au fost descoperiți dinți umani și o amprentă de os uman.

Inventar: *fragment de fier*.

Mormântul 40 (Cx. 121)

Pe fundul mormântului a fost identificată amprenta unui sicriu (dintr-un trunchi de copac?), iar în zona centrală au fost descoperite amprente de oase umane în poziție secundară. Inventar: *cataramă ovală din argint, cataramă rotundă de argint, mai multe fragmente de fier*.

Mormântul 41 (Cx. 122)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 42 (Cx. 123)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: un mic *fragment de fier*.

Mormântul 43 (Cx. 124)

Scheletul de femeie adultă (30–39 ani) era întins pe spate, cu membrele întinse, umerii trași în sus, brațele apropiate de corp, palmele pe bazin. Craniul este ușor înclinat spre sud. Inventar: *ulcior de tip Murga, șirag format din 419 mărgele de diferite tipuri și materiale, două fibule digitate turnate în argint, cu suprafața aurită, fragmente de cuțit arcuit din fier, ac de argint, o mărgea din sticlă și una din chihlimbar pe torace, o mărgea din sticlă și două din chihlimbar în zona abdominală, o mărgea din sticlă și două din chihlimbar lângă antebrațul stâng, o mărgea rotundă de sticlă, o mărgea geomănă de sticlă, două cataramă de argint pe bazin, fusaiolă din lut ars, brățară de argint, fragmente mici de tablă de argint, la fiecare încheietură câte o brățară turnată din argint cu capetele îngroșate,*

35. sîr (Cx. 116)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: kerámia edény.

36. sîr (Cx. 117)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

37. sîr (Cx. 118)

Egy *Infans I* (2–7 év) fogai kerültek elő a felnyitási gödörből. Mellékletet nem tartalmazott.

38. sîr (Cx. 119)

Egy *Infans I* (<6 év) öt foga került elő a betöltésből. Mellékletet a sîr nem tartalmazott.

39. sîr (Cx. 120)

A sîr aljának nyugati harmadából emberi fogak és emberi csont lenyomata került kibontásra. Mellékletek: *vastöredék*.

40. sîr (Cx. 121)

A sírgödör alján (rönkfa?) koporsó aljának a lenyomatát sikerült kibontani, középső részén másodlagos helyzetben lévő emberi csontok lenyomata került elő. Mellékletek: *ovális ezüst csat, kerek ezüst csat, vastöredékek*.

41. sîr (Cx. 122)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

42. sîr (Cx. 123)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: *kisebb vastöredék*.

43. sîr (Cx. 124)

Az *Adultus* (30–39 év) nő hanyatt feküdt, nyújtott végtagokkal, felhúzott vállakkal, karjai szorosan a teste mellett, a kézfejek a medencecsonton. A koponya enyhén déli irányba billenve. Mellékletek: egy *Murga* típusú *korsó*, 419 különböző típusú és anyagú *gyöngy*ből álló füzér, két ezüsből öntött, aranyozott felületű *kengyelfibula*, ívelt vaskés töredékei, ezüst *tű*, egy üveg- és egy borostyángyöngy a mellkason, egy üveg és két borostyán gyöngy a hastájékon, egy üveg és két borostyán gyöngy a bal alkar mellett, egy kerek üvegyöngy, egy iker üvegyöngy, két ezüst *csat* a medencecsonton, egy szürke *orsógomb*, egy ezüst *karperec*, apró *ezüstlemez-töredékek*, mindkét csuklóján egy-egy elvastagodó végű, ezüsből öntött *karperec*, csontfésű feltehetőleg egy fésűtartó maradványai, három ovális ezüst *csat*.

position. Grave goods: fragments of a straight iron knife (Fig. 16).

Grave 35 (Cx. 116)

No human bones were discovered. Grave goods: a ceramic vessel.

Grave 36 (Cx. 117)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 37 (Cx. 118)

Human teeth of an *Infans I* (2–7) were recovered from the reopening pit. No grave goods were discovered.

Grave 38 (Cx. 119)

Five human teeth of an *Infans I* (<6) were recovered from the fill. No grave goods were discovered.

Grave 39 (Cx. 120)

On the bottom of the grave, in the western third human teeth and an imprint of human bone were discovered. Grave goods: an iron fragment.

Grave 40 (Cx. 121)

On the bottom of the grave, the impression of a (log?) coffin was identified, while in the central area, imprints of human bones in secondary position were discovered. Grave goods: an oval silver buckle, a round silver buckle, several iron fragments.

Grave 41 (Cx. 122)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 42 (Cx. 123)

No human bones were discovered. Grave goods: a small iron fragment.

Grave 43 (Cx. 124)

The Female *Adultus* (30–39) skeleton was lying on the back with the limbs stretched, shoulders up, arms close to the body, palms on the pelvis. The skull is slightly tilted to the south. Grave goods: a *Murga* type jug, a string made of 419 beads of various types and materials, two *bow-brooches* cast in silver, with gilded surface, fragments of a curved iron knife, silver pin, a glass and an amber bead on the ribcage, a glass and two amber beads in the abdominal area, a glass and two amber beads near the left forearm, a round glass bead, a glass twin bead, two silver buckles on the pelvis, a grey spindle-whorl, a silver bracelet, small silver sheet fragments, a silver cast bracelet with thickening ends on each wrist, a bone comb and presumably the remains of a comb case, three oval silver buckles.

Fig. 19. Mormântul 48 – Cx.129. / 19. ábra. 48. sír – Cx.129. / Fig. 19. Grave 48 – Cx.129.

Fig. 20. Mormântul 49 – Cx.130. / 20. ábra. 49. sír – Cx.130. / Fig. 20. Grave 49 – Cx.130.

pieptene din os și, probabil, rămășițele unei teci de pieptene, trei *catarames* ovale din argint.

Mormântul 44 (Cx. 125)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 45 (Cx. 126)

Pe fundul mormântului, la capătul vestic, a fost identificată amprenta unui sicriu (dintr-un trunchi

44. sír (Cx. 125)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

45. sír (Cx. 126)

A sír nyugati végének alján (rönkfa?) koporsó lenyomatát sikerült azonosítani. Egy Infans I (5–6 év) jobb alkarjának és két lábszárának rossz

Grave 44 (Cx. 125)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 45 (Cx. 126)

On the bottom of the grave, at the western end, the imprint of a (log?) coffin was identified. Poorly preserved bones of the right forearm and of the two

de copac?). Au fost descoperite oasele slab conservate ale antebrațului drept și ale celor două tibiai ale unui *Infans I* (5–6 ani). Inventar: 514 *mărgele* de diferite tipuri și materiale, fragmentele unui *inel* de argint, un mic *fragment de fier* (Fig. 17).

Mormântul 46 (Cx. 127)

În umplutura gropii de redeschidere au fost găsite fragmente de craniu în poziție secundară. În partea de est a mormântului, tibiile și fibulele unui *Adultus* (>23 ani) se aflau în poziție anatomică. Inventar: două *cataramă* din aliaj pe bază de cupru, *cataramă* mică din argint, două *cataramă* din fier, *pieptene* fragmentar din os, mai multe *fragmente de fier* (Fig. 18).

Mormântul 47 (Cx. 128)

Pe fundul mormântului au fost găsite amprente de oase umane și dinți slab conservați, în poziție secundară. Inventar: vas ceramic, 370 *mărgele*, un mic *fragment de fier*.

Mormântul 48 (Cx. 129)

În partea vestică a gropii de redeschidere, fragmente de craniu și alte oase umane au fost găsite în poziție secundară, într-o grămadă. În partea estică a gropii, tibiile și fibulele unui bărbat *Senilis* (>60 ani) zăceau în poziție anatomică. Inventar: vas ceramic, *vârf de lance* din fier, două *cataramă* mici din os (?) cu acul confecționat din aliaj pe bază de cupru, *mărgela* de chihlimbar, un mic *fragment de fier* (Fig. 19).

Mormântul 49 (Cx. 130)

Oase umane au fost găsite în poziție secundară, într-o grămadă în capătul vestic al mormântului. Inventar: 137 *mărgele* de sticlă de diferite tipuri (Fig. 20).

Mormântul 50 (Cx. 131)

În groapa de redeschidere au fost găsite fragmente de oase umane. Nu a fost descoperit niciun obiect de inventar funerar.

Mormântul 51 (Cx. 132)

Câțiva dinți ai unui *Infans I* (2–3 ani) au fost recuperați din partea vestică a gropii de redeschidere. Inventar: *cataramă* de argint.

Mormântul 52 (Cx. 133)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 53 (Cx. 134)

În capătul estic al mormântului au fost descoperite oase slab conservate de la membre inferioare umane, probabil în poziție anatomică. Inventar: fragmentul unui vas ceramic, *cataramă* ovală din fier, fragmente de *cuțit* din fier (Fig. 21).

megtartású csontjai kerültek elő. Mellékletek: 514 különböző típusú és anyagú gyöngy, ezüst gyűrű töredékei, kisebb vastöredék (17. ábra).

46. sír (Cx. 127)

A felnyitás beásásából koponya darabjai kerültek elő, másodlagos helyzetben. A sírgödör keleti részében egy *Adultus* (>23 év) lábszárcsontjai (*tibia, fibula*) anatómiai helyzetben feküdtek. Mellékletek: két réz ötvözetből készült csat, egy kisebb ezüst csat, két vascsat, töredékes csontfésű, több vastöredék (18. ábra).

47. sír (Cx. 128)

A sírgödör alján rossz megtartású emberi csontok lenyomatai és fogak kerültek elő másodlagos helyzetben. Mellékletek: kerámia edény, 370 gyöngy, kisebb vastöredék.

48. sír (Cx. 129)

A felnyitási gödör nyugati részén a koponya darabjai és további emberi csontok kerültek elő másodlagos helyzetben, egy halomban. A sírgödör keleti részében egy *Senilis* (>60 év) férfi lábszárcsontjai (*tibia, fibula*) anatómiai helyzetben feküdtek. Mellékletek: egy kerámia edény, vas lándzsahegy, két kisebb csont (?) csat bronz tuskével, egy borostyán gyöngy, kisebb vastöredék (19. ábra).

49. sír (Cx. 130)

Emberi csontok a sírgödör nyugati végében kerültek elő másodlagos helyzetben, egy halomban. Mellékletek: 137 különböző típusú üvegyöngy (20. ábra).

50. sír (Cx. 131)

A felnyitás gödréből emberi csontok töredékei kerültek elő. Mellékletet nem tartalmazott.

51. sír (Cx. 132)

A felnyitási gödör nyugati részéből egy *Infans I* (2–3 év) néhány foga került elő. Mellékletek: egy ezüst csat.

52. sír (Cx. 133)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

53. sír (Cx. 134)

A sírgödör keleti végében rossz megtartású emberi alsó végtagok csontjai kerültek elő, feltehetően anatómiai helyzetben. Mellékletek: egy kerámia edény töredékei, ovális vascsat, egy vaskés töredékei (21. ábra).

tibiae of an *Infans I* (5–6) were discovered. Grave goods: 514 beads of various types and materials, the fragments of a silver ring, a small iron fragment (Fig. 17).

Grave 46 (Cx. 127)

In the fill of the reopening pit fragments of a skull were found in secondary position. In the eastern part of the grave, the tibiae and fibulae of an *Adultus* (>23) were in anatomical position. Grave goods: two copper-alloy buckles, a small silver buckle, two iron buckles, a fragmentary bone comb, several iron fragments (Fig. 18).

Grave 47 (Cx. 128)

Impressions of poorly preserved human bones and teeth were found in secondary position on the bottom of the grave. Grave goods: a ceramic vessel, 370 beads, a small iron fragment.

Grave 48 (Cx. 129)

In the western part of the reopening pit, fragments of the skull and other human bones were found in secondary position, in a pile. In the eastern part of the grave, the tibiae and fibulae of a male *Senilis* (>60) lay in anatomical position. Grave goods: a ceramic vessel, an iron spearhead, two small bone (?) buckles with copper-allow tongue, an amber bead, a small iron fragment (Fig. 19).

Grave 49 (Cx. 130)

Human bones were found in secondary position, in a pile at the western end of the grave. Grave goods: 137 glass beads of various types (Fig. 20).

Grave 50 (Cx. 131)

Human bone fragments were found in the reopening pit. No grave goods were discovered.

Grave 51 (Cx. 132)

A few teeth of an *Infans I* (2–3) were recovered from the western part of the reopening pit. Grave goods: a silver buckle.

Grave 52 (Cx. 133)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 53 (Cx. 134)

Poorly preserved bones of human lower limbs, presumably in anatomical position, were discovered in the eastern end of the grave. Grave goods: fragment of a ceramic vessel, an oval iron buckle, fragments of an iron knife (Fig. 21).

Fig. 21. Mormântul 53 – Cx134. / 21. ábra. 53. sír – Cx134. / Fig. 21. Grave 53 – Cx134.

Fig. 22. Mormântul 54 – Cx135. / 22. ábra. 54. sír – Cx135. / Fig. 22. Grave 54 – Cx135.

Mormântul 54 (Cx. 135)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: *ulcior* (?) din ceramică, *vas ceramic*, fragmente dintr-un *pahar de sticlă*, *pieptene foarte deteriorat*, *cuțit mare de fier*, un mic *fragment de fier* (Fig. 22).

Mormântul 55 (Cx. 136)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

54. sír (Cx. 135)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy *kerámia korsó* (?), egy *kerámia edény*, *üveg pohár töredékei*, erősen megrongálódott *fésű*, egy nagy *vaskés*, egy *kisebb vastörédék* (22. ábra).

55. sír (Cx. 136)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

Grave 54 (Cx. 135)

No human bones were discovered. Grave goods: 1. a *ceramic jug* (?), a *ceramic vessel*, fragments of a *glass beaker*, a *badly deteriorated comb*, a *large iron knife*, a *small iron fragment* (Fig. 22).

Grave 55 (Cx. 136)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Fig. 23. Mormântul 63 - Cx146. / 23. ábra. 63. sír - Cx146. / Fig. 23. Grave 63 - Cx146.

Mormântul 56 (Cx. 137)

Fragmente de oase lungi slab conservate ale unui *Adultus* (?) au fost găsite în poziție secundară pe fundul mormântului. Nu au fost găsite obiecte de inventar funerar.

Mormântul 57 (Cx. 139)

Pe fundul mormântului a fost identificată amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac, precum și fragmente de oase umane slab conservate. Inventar: fragmente dintr-un cuțit mic de fier, două *silexuri*.

Mormântul 58 (Cx. 140)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

56. sír (Cx. 137)

A sír alján egy *Adultus* (?) rossz megtartású hosszúcsontjainak töredékei kerültek elő másodlagos helyzetben. Mellékletet nem tartalmazott.

57. sír (Cx. 139)

A sírgödör alján rönkfa koporsó lenyomatát sikerült azonosítani. A sírgödör aljáról rossz megtartású emberi csontok darabjai kerültek elő. Mellékletek: egy kis vaskés töredékei, két *kovakő*.

58. sír (Cx. 140)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

59. sír (Cx. 141)

A betöltésből rossz megtartású emberi csontok

Grave 56 (Cx. 137)

Fragments of poorly preserved long bones of an *Adultus* (?) were found in secondary position on the bottom of the grave. No grave goods were found.

Grave 57 (Cx. 139)

On the bottom of the grave the imprint of a log coffin was identified. Fragments of poorly preserved human bones were found on the bottom of the grave. Grave goods: fragments of a small iron knife, two flints.

Grave 58 (Cx. 140)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Fig. 24. Mormântul 68 - Cx151. / 24. ábra. 68. sír - Cx151. / Fig. 24. Grave 68 - Cx151.

Mormântul 59 (Cx. 141)

În umplutură au fost găsite fragmente de oase slab conservate și dinți umani. Inventar: *cataramă* ovală din fier de dimensiuni mici, mai multe fragmente de fier dintr-un *cuțit*, fragment de *amnar*, *vârf de săgeată* (?) din fier, *fragmente de fier*.

Mormântul 60 (Cx. 142)

Trei dinți umani au fost găsiți în umplutură. Nu au fost descoperite obiecte de inventar funerar.

Mormântul 61 (Cx. 143)

Dinți umani au fost recuperați din umplutură. Inventar: două *fragmente* mici de fier.

Mormântul 62 (Cx. 144)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: *vas ceramic*.

Mormântul 63 (Cx. 146)

Amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac a fost identificată pe aproape întreaga lungime a fundului mormântului, fiind întreruptă la mijloc. Pe fundul mormântului, în capătul estic, au fost descoperite tibii umane, probabil în poziție anatomică. Inventar: două *cataramă* de argint fragmentare, două *cataramă* ovale mici de argint, o *cataramă* de fier, fragmente de *pahar* de sticlă (**Fig. 23**).

Mormântul 64 (Cx. 147)

Pe fundul mormântului, în partea estică, a fost identificată amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac. Nu au fost găsite oase umane sau obiecte de inventar funerar.

Mormântul 65 (Cx. 148)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 66 (Cx. 149)

Nu au fost găsite oase umane. Inventar: *mărgea* de chihlimbar.

Mormântul 67 (Cx. 150)

Nu au fost găsite oase umane sau inventar.

Mormântul 68 (Cx. 151)

Pe fundul mormântului a fost descoperită amprenta bine conservată a unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac. Nu au fost găsite oase umane. Inventar: *ulcior* de tip Murga, *castron ceramic*, fragment de *pieptene* din os cu două nituri din bronz, *mărgea* de sticlă (**Fig. 24**).

Mormântul 69 (Cx. 152)

Pe fundul mormântului a fost descoperită amprenta bine conservată a unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac. În capătul vestic al mormântului, în umplutură, erau îngrămădite oase

töredékei és fogak kerültek elő. Mellékletek: egy kis ovális *vascsat*, egy *vaskés* töredékei, egy *tűzcsiholó-töredék*, *vas nyílhegy* (?), *vastöredékek*.

60. sír (Cx. 142)

A betöltésből három emberi fog került elő. Mellékletet a sír nem tartalmazott.

61. sír (Cx. 143)

A betöltésből emberi fogak kerültek elő. Mellékletek: két kis *vas-töredék*.

62. sír (Cx. 144)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy kerámia *edény*.

63. sír (Cx. 146)

A sírgödör aljának közel teljes hosszúságában rönkfa koporsó lenyomata került elő. A koporsó lenyomata a sírgödör középső részén megszakad. A sírgödör aljának keleti végéből emberi lábszár-csontok kerültek elő, feltehetően anatómiai helyzetben. Mellékletek: két töredékes *ezüst csat*, két kisebb *ovális ezüst csat*, egy *vascsat*, egy *üveg-pohár* töredékei (**23. ábra**).

64. sír (Cx. 147)

A sírgödör keleti részének alján rönkfa koporsó lenyomatát sikerült azonosítani. Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

65. sír (Cx. 148)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

66. sír (Cx. 149)

Emberi csont nem került elő. Mellékletek: egy *borostyán gyöngy*.

67. sír (Cx. 150)

Emberi csontok vagy mellékletek nem kerültek elő.

68. sír (Cx. 151)

A sírgödör alján rönkfa koporsó jól megőrződött lenyomata volt azonosítható. Emberi csont nem került elő. Mellékletek: Murga típusú *korsó*, egy kerámia *tál*, *csontfésű* maradványai két bronz szegeccsel, egy *üvegyöngy* (**24. ábra**).

69. sír (Cx. 152)

A sírgödör alján rönkfa koporsó jól megőrződött lenyomata volt azonosítható. A sírgödör nyugati végében, a betöltésből emberi vázcsontok és a koponya töredékei kerültek elő egy halomban. Mellékletet nem tartalmazott (**25. ábra**).

Grave 59 (Cx. 141)

Fragments of poorly preserved human bones and teeth were found in the fill. Grave goods: a small oval iron *buckle*, several iron fragments of an iron *knife*, fragment of a *firesteel*, iron *arrowhead* (?), iron *fragments*.

Grave 60 (Cx. 142)

Three human teeth were found in the fill. No grave goods were discovered.

Grave 61 (Cx. 143)

Human teeth were recovered from the fill. Grave goods: two small iron *fragments*.

Grave 62 (Cx. 144)

No human bones were discovered. Grave goods: a ceramic *vessel*.

Grave 63 (Cx. 146)

The impression of a log coffin was identified along almost the entire length of the grave's bottom, being interrupted in the middle. Human tibiae were discovered on the bottom of the grave, at the eastern end, presumably in anatomical position. Grave goods: two fragmentary silver *buckles*, two small oval silver *buckles*, an iron *buckle*, fragments of a glass *beaker* (**Fig. 23**).

Grave 64 (Cx. 147)

On the bottom of the grave, in the eastern part, the impression of a log coffin was identified. No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 65 (Cx. 148)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 66 (Cx. 149)

No human bones were discovered. Grave goods: an amber *bead*.

Grave 67 (Cx. 150)

No human bones or grave goods were discovered in the pit.

Grave 68 (Cx. 151)

At the bottom of the grave, a well-preserved imprint of a log coffin was discovered. No human bones were discovered. Grave goods: a Murga type *jug*, a ceramic *bowl*, a fragment of a bone *comb* with two bronze rivets, a glass *bead* (**Fig. 24**).

Grave 69 (Cx. 152)

At the bottom of the grave, a well-preserved imprint of a log coffin was discovered. In the western end of the grave, in the fill, human bones and

Fig. 25. Mormântul 69 - Cx152. / 25. ábra. 69. sír
- Cx152. / Fig. 25. Grave 69 - Cx152.

Fig. 26. Mormântul 70 - Cx153. / 26. ábra. 70. sír
- Cx153. / Fig. 26. Grave 70 - Cx153.

umane și fragmente de craniu. Nu au fost descoperite obiecte de inventar funerar (Fig. 25).

Mormântul 70 (Cx. 153)

Pe fundul mormântului a fost identificată amprenta unui sicriu scobit dintr-un trunchi de copac, o parte din peretele lateral al acestuia fiind păstrată în partea de nord. Câțiva dinți au fost descoperiți în umplutură. Nu au fost descoperite obiecte de inventar funerar (Fig. 26).

70. sír (Cx. 153)

A sírgödör alján rönkfa koporsó lenyomata volt azonosítható, északi oldalán a felmenő oldalfalának egy része megőrződött. A betöltésből néhány fog került elő. Mellékletet nem tartalmazott (26. ábra).

skull fragments were piled up. No grave goods were discovered (Fig. 25).

Grave 70 (Cx. 153)

The imprint of a log coffin was identified at the bottom of the grave, with a part of its side wall preserved on the northern side. A few teeth were discovered in the fill. No grave goods were found (Fig. 26).

Obiceiuri funerare în cimitirul de la Ernei

Cimitirul din epoca migrațiilor de la Ernei se afla cel mai probabil în întregime pe traseul viitorului drum ocolitor al municipiului Târgu Mureș; ca urmare, a putut fi investigat în întregime, aceasta fiind o situație extrem de avantajoasă pentru cercetare. Pare puțin probabil, dar nu se poate exclude complet posibilitatea ca la sud sau, eventual, la nord-vest să fi existat mici grupuri de morminte izolate, similare situației mormintelor 37 și 38, aflate la distanță față de restul mormintelor (**Fig. 2**), situate la marginea estică a cimitirului.

Cu cele 70 de înmormântări săpate, Ernei-Köles-kert este unul dintre cimitirele de mari dimensiuni ale perioadei nu numai din Transilvania, ci și din întregul Bazinul Carpatic. În epoca hunică „clasică” și în cea gepidică timpurie, mormintele solitare și grupurile mici de morminte erau formele tipice de înmormântare în regiunea Dunării Centrale, fiind cunoscute doar câteva cimitire cu un număr mai mare de înmormântări. Această situație s-a schimbat în jurul sfârșitului secolului al V-lea, odată cu apariția cimitirelor mai mari cu morminte dispuse în șiruri, care a reprezentat fenomenul de înmormântare dominant în secolul al VI-lea.

Mormintele din cimitirul de la Ernei sunt dispuse în șiruri orientate aproximativ nord-sud (**Fig. 2**), ceea ce reprezintă una dintre caracteristicile cimitirelor cu morminte dispuse în mod similar. Totuși, aceste șiruri nu sunt regulate, iar distanțele dintre morminte în cadrul fiecărui șir variază considerabil. De asemenea, în cadrul cimitirului se pot distinge grupuri de morminte mai

Temetkezési szokások a nagyernyei temetőben

A nagyernyei népvándorláskori temető teljes felülete valószínűleg az építendő út nyomvonalába esett, és ennek következtében teljes temetőfeltáráshoz kerülhetett sor. A kutatás szempontjából ez a lehető legelőnyösebb helyzetet jelentette. Kevésbé tűnik valószínűnek, de teljességgel nem zárható ki, hogy kisebb, a temető keleti peremén található, jól elkülönülő 37. és 38. sírokhoz (**2. ábra**) hasonló, elszigetelt sírcsoportok előfordulhattak déli, vagy esetleg északnyugati irányba.

A 70 feltárt temetkezés alapján Nagyernye-Köles-kert a korszak nagy sírszámú temetői közé tartozik nem csak Erdélyben, hanem a Kárpát-medencében is. A „klasszikus” hun és a kora gepida korban többnyire a magányos sírok és kis sírcsoportok jelentik a jellegzetes temetkezési formát a Közép-Duna vidéken, nagyobb sírszámú temetők csak elvétve ismertek. A helyzet az 5. század vége környékén változik meg a nagyobb méretű soros temetők kialakulásával, amelyek a 6. század meghatározó temetkezési jelenségének számítanak.

A nagyernyei temetőben megfigyelhető a sírok viszonylagos, észak-dél irányú sorokba való elrendezése, ami a fent említett soros temetők egyik jellegzetessége. Ugyanakkor ezek a sorok nem szabályosak, illetve az egyes sorokon belül a sírok közötti távolságok jelentős eltéréseket mutatnak. A temető területén elkülöníthetők kisebb-nagyobb sírcsoportok is. Különösen szembetűnő a 37. és 38. sír, melyek teljesen elszigetelődnek a temető keleti peremén. Az antropológiai elemzés alapján mindkettő kisgyerek (Infans I) sírja volt. A sírbolygatás

Burial customs at the Ernei cemetery

The Migration Period cemetery at Ernei probably fell totally within the path of the future road; as a result, the excavation of the whole cemetery could be carried out. From the perspective of the research, this meant a most advantageous situation. It seems unlikely, but one cannot completely exclude the possibility that small isolated grave groups, similar to the well separated graves 37 and 38 (**Fig. 2**), located on the eastern edge of the cemetery, may have existed to the south or possibly northwest.

Based on the 70 excavated burials, Ernei-Köles-kert is one of the large cemeteries of the period not only in Transylvania, but also in the Carpathian Basin. In the 'classical' Hun and early Gepidic Age, solitary graves and small grave groups were the typical burial forms in the Central Danube region, with only a few cemeteries known with a larger number of burials. This situation changed around the end of the 5th century with the emergence of larger row-grave cemeteries, which were the dominant burial phenomenon during the 6th century.

The graves in the Ernei cemetery are arranged in relatively north-south oriented rows (**Fig. 2**), which is one of the characteristics of the row-grave cemeteries. However, these rows are not regular and the distances between the graves within each row vary considerably. Smaller or larger groups of graves can also be distinguished within the cemetery. Particularly striking are graves 37 and 38, which are completely isolated on the eastern edge of the cemetery.

The anthropological analysis indicates that

mici sau mai mari. Sunt remarcabile în acest sens mormintele 37 și 38, complet izolate la marginea estică a cimitirului. Analiza antropologică a stabilit faptul că ambele au fost înmormântări de copii mici (*Infans I*). Proporția ridicată a mormintelor deranjate, precum și conservarea incompletă și precară a materialului osteologic exclud o analiză antropologică mai detaliată care ar oferi un punct de pornire în explicarea observațiilor legate de structura cimitirului (de exemplu, identificarea grupurilor familiale).

Orientarea mormintelor este uniform aliniată cu axa V-E, cu mici abateri atât în direcția nordică, cât și în cea sudică. Proporția mormintelor cu orientare VNV-ESE și VSV-ENE este aproximativ egală. Orientarea V-E a mormintelor a devenit din ce în ce mai dominantă în secolul al V-lea ajungând aproape exclusivă în a doua jumătate a secolului.

Mormintele sunt în mare parte dreptunghiulare cu colțurile rotunjite sau, mai rar, ovale. În mai multe cazuri, pereții mormintelor erau prevăzuți cu o treaptă și nu este întotdeauna clar dacă acestea sunt resturile unui sicriu, din care nu s-a păstrat nicio altă urmă. O treaptă la capătul vestic al unor morminte adăpostea vasele ceramice dispuse în partea de sud-vest.

Dimensiunea mormintelor variază, dar se poate presupune că lungimea este strâns legată în principal de înălțimea defunctului. Această ipoteză este parțial susținută de acele morminte în care determinarea vârstei a fost posibilă pe baza resturilor osteologice. Cu toate acestea, există câteva situații în care analiza antropologică indică înmormântarea unui copil mic (*Infans I*), dar lungimea mormântului este mult mai mare decât ar fi indicat (de exemplu, mormintele 11, 23, 34, 38, 45). Aceste cazuri sunt dificil de clarificat în acest moment, dar având în vedere cantitatea mică de material osos păstrat, găsit de obicei în poziție secundară, nu se poate exclude posibilitatea ca oasele să fi ajuns în umplutura acestor morminte în timpul redeschiderii.

Nu poate fi exclusă o legătură între adâncimea mormintelor și vârsta, sexul și, eventual, statutul social al decedaților, dar este imposibil de stabilit pe baza informațiilor disponibile. Se observă

magas aránya, a csontanyag hiányos és gyenge megtartása nem tesz lehetővé részletesebb ember-tani elemzést, amely segítségével közelebb kerülhetnénk a temető szerkezetében megfigyelhető jelenségek magyarázatához (pl. családi csoportok elkülönítése).

A sírok tájolása egységesen a Ny-K tengelyhez igazodik, többnyire ettől csak kis eltérések figyelhetők meg mind északi, mind déli irányba. A NyÉNy-KDK és a NyDNy-KÉK tájolású sírok nagyjából egyforma arányban fordulnak elő. Az 5. század folyamán a sírok Ny-K-i tájolása egyre dominánsabbá, a század második felére pedig szinte kizárólagossá vált.

A sírok többnyire téglalap alakúak lekerekített sarkokkal, vagy ritkábban oválisak. Többször megfigyelhető volt a sírfalak lépcsőzetes kialakítása. Ezekben az esetekben nem mindig dönthető el, hogy esetleg a koporsó lenyomatáról lehet-e szó, amelynek más nyoma nem maradt fenn. Az egyes sírok nyugati végében kialakított padka a kerámiamelléklet elhelyezésére szolgált a délnyugati sarokban.

A sírok mérete változó, feltételezhető, hogy elsősorban az elhunyt személy testmagasságával hozható összefüggésbe. Ezt részben azok a sírok is alátámasztják, amelyek esetében lehetséges volt a csontanyag alapján kormeghatározást végezni. Ugyanakkor több olyan szituáció is előfordul, amikor az antropológiai elemzés alapján kisgyerekek (*Infans I*) temetkezéséről van szó, viszont a sír hosszúsága messze meghaladja az ilyen esetben indokolt méretet (pl. a 11., 23., 34., 38., 45. sírok). Ezeket egyelőre elég nehéz értelmezni, de – figyelembe véve a fennmaradt csontanyag kis mennyiségét, amely rendszerint másodlagos helyzetben került elő – nem lehet kizárni azt a lehetőséget sem, hogy a csontok a sírfelnyitás során kerültek ezeknek a síroknak a betöltésébe.

A sírok mélysége és az elhunyt életkora, neme és esetleg társadalmi státusa között szintén nem zárható ki a kapcsolat, azonban a rendelkezésre álló információk alapján teljességgel lehetetlen egy ilyen jellegű összehasonlítás elvégzése. Kijelenthető, hogy a sírok mélysége jelentős eltéréseket mutat, azonban nyitva marad a kérdés, hogy milyen okok állhatnak ennek hátterében.

both were burials of small children (*Infans I*). The high rate of grave disturbance and the incomplete and poor preservation of the skeletal material do not allow a more detailed anthropological analysis that would help explain the observations related to the structure of the cemetery (e.g. identifying family groups).

The orientation of the graves is uniformly aligned with the W-E axis, with only small deviations in both the north and south directions. The proportion of graves with WNW-ESE and WSW-ENE orientation is roughly equal. The W-E orientation of the graves became increasingly dominant during the 5th century, and turned almost exclusive by the second half of the century.

The graves are mostly rectangular with rounded corners or, less frequently, oval. In several cases, the grave walls were stepped and it is not always possible to determine whether these might be the imprints of a coffin, of which no other trace has survived. A step at the western end of some graves housed the ceramic vessels in the southwest.

The size of the graves varies, but one can assume that it is mainly related to the height of the deceased. This hypothesis is partly supported by those graves where age determination was possible based on the skeletal material. However, there are several situations when anthropological analysis indicates the burial of a small child (*Infans I*), but the length of the grave is far greater than necessary (e.g. graves 11, 23, 34, 38, 45). These cases are difficult to clarify at the moment, but given the small amount of surviving skeletal material, usually found in secondary position, one may not exclude the possibility of the bones ending up in the fill of these graves during reopening.

A connection between the depth of the graves and the age, sex and possibly social status of the deceased cannot be excluded, but is impossible to establish based on the available information. All in all, the depth of the graves within the necropolis varies considerably; however, the reasons behind this phenomenon remain unclear.

The only intact skeleton has survived in the only undisturbed burial of the cemetery, in grave 43. The deceased was placed in the grave lying on her back with arms extended parallel to the body.

diferențe considerabile între adâncimea diferitelor morminte, însă motivele care stau la baza acestui fenomen rămân neclare.

Scheletul a rămas intact doar într-un singur caz, în mormântul nederanjat nr. 43. Decedata a fost așezată în mormânt întinsă pe spate, cu brațele întinse de o parte și de alta a corpului. Această poziție corespunde obiceiurilor de înmormântare cunoscute din acea perioadă, putem deci presupune o poziție similară și pentru restul mormintelor.

Urme de sicrie au fost observate în 15 morminte (1, 11, 12, 19, 22, 25, 34, 40, 45, 57, 63, 64, 68, 69, 70), reprezentând puțin peste o cincime din mormintele din cimitir. Este important de menționat faptul că identificarea înmormântărilor cu sicriu depinde în mare măsură de calitatea solului, sicriile din lemn fără accesorii metalice fiind deseori dificil de depistat, iar urmele existenței lor vagi sau complet nedetectabile. Luând acest lucru în considerare, este probabil ca proporția înmormântărilor cu sicriu în cimitirul de la Ernei să fi fost mai mare.

În lipsa unor date detaliate, tipul sicriilor din cimitirul de la Ernei poate fi reconstituit doar în termeni generali. În mai multe cazuri (mormintele 11, 22, 34, 40, 57, 63, 68, 69, 70), sicriul era îngust, secțiunea transversală a fundului era curbată, iar amprenta concavă (**Fig. 27**). În aceste morminte a fost îngropat cel mai probabil un sicriu scobit în trunchi de copac. În astfel de cazuri, rămășițele din lemn ale bazei sicriului sunt relativ solide și mai bine conservate decât cele ale sicriilor din scândură. În mai multe morminte au fost observate doar urme de resturi de lemn, fără ca forma sicriului să fie marcată, tipul sicriului fiind imposibil de identificat.

A csontváz csak a temető egyetlen bolygatlan temetkezésében, a 43. sírban maradt fenn érintetlenül. Ebbe a sírba az elhunytat a hátára fektetve, a karokat a felsőtesttel párhuzamosan kinyújtva helyezték a sírba. Ez a pozíció megfelel a korszakból ismert temetkezési szokásoknak, így a temető többi sírja esetében is egy hasonló pozíció feltételezhető.

Koporsóra utaló nyomokat 15 temetkezés esetében sikerült megfigyelni (1., 11., 12., 19., 22., 25., 34., 40., 45., 57., 63., 64., 68., 69., 70. sír), ami a temető sírjainak valamivel több mint egyötödét (21,12%) jelenti. Fontos megjegyezni, hogy a koporsós temetkezések beazonosítása nagymértékben függ a talaj minőségétől, ugyanis a fémtartozékok nélküli fakoporsók gyakran felismerhetetlenné válnak, a meglétükre utaló nyomok csak bizonytalanul vagy egyáltalán nem észlelhetőek. Ennek fényében valószínűnek tűnik, hogy a nagyernyei temetőben a koporsós temetkezések aránya magasabb lehetett a fenti értéknél.

Részletes adatok hiányában a nagyernyei temetőben használt koporsótípusok csak általánosan rekonstruálhatók. Több esetben (11., 22., 34., 40., 57., 63., 68., 69., 70. sír) a koporsó keskeny, aljának keresztmetszete ívelt, lenyomata homorú volt (**27. ábra**). Ezekben a sírokban egy daraból készült farönk koporsó használata valószínűsíthető. Ilyenkor rendszerint a koporsó aljának famaradványai viszonylag masszívak, és jobban fennmaradtak, mint a deszka koporsók esetében. Több sírban csak a koporsótól származó famaradványok nyomai voltak megfigyelhetők anélkül, hogy a koporsó formája kirajzolódott volna, így nem dönthető el, hogy farönk vagy deszka koporsókról beszélhetünk.

This position corresponds to the burial customs known from the period, so a similar position can be presumed for the rest of the graves as well.

Evidence of coffins was observed in 15 burials (1, 11, 12, 19, 22, 25, 34, 40, 45, 57, 63, 64, 68, 69, 70), representing just over a fifth of the graves in the cemetery. It is important to note that the identification of burials with coffin depends to a large extent on the quality of the soil, as wooden coffins without metal accessories often turn unrecognisable, the traces of their existence are vague or completely undetectable. Knowing this, it seems likely that the proportion of coffin burials in the Ernei cemetery was higher than the above number.

For lack of detailed data, the types of coffins used in the Ernei cemetery can only be reconstructed in general terms. In several cases (graves 11, 22, 34, 40, 57, 63, 68, 69, 70), the coffin was narrow, the cross-section of the bottom curved and the impression concave (**Fig. 27**). In these graves, a log coffin made from a single piece was most likely used. In such cases, the wooden remains of the coffin base are usually relatively solid and better preserved than those of plank coffins. In several graves, only traces of wood remains were observed, without the shape of the coffin being marked out, so it is not possible to determine whether they were log or plank coffins.

Fig. 27. Mormântul 68, rămășițe ale fundului sicriului scobit dintr-un trunchi de copac. / 27. ábra. A rönkkoporsó aljának maradványai a 68. sírban. / Fig. 27. Grave 68, remains of the log coffin bottom.

Redeschiderea mormintelor

Cu excepția mormântului 43, toate înmormântările din cimitirul de la Ernei au fost deranjate. Redeschiderea mormintelor a fost vizibilă la suprafață după îndepărtarea stratului de humus, datorită umpluturii negre a gropilor de redeschidere. Acestea se deosebeau clar de umplutura lutoasă, galbenă, ușor amestecată a mormintelor (Fig. 28).

Deschiderea secundară a mormintelor a fost un fenomen larg răspândit în cimitirele din perioada

Sírfelnyitás

A 43. sír kivételével a nagyernyei temető összes temetkezése bolygatott volt. A sírok felnyitása a felszínen az aktuális humuszréteg eltávolítása után a felnyitási gödör fekete betöltésű foltja jelezte, amely jól láthatóan elkülönült a sírok enyhén kevert, sárga agyagos betöltésétől (28. ábra).

A másodlagos sírfelnyitás széles körben elterjedt jelenség volt Európa népvándorlás és kora középkori temetőiben, melynek aprólékos kutatása csupán a közelmúltban vett nagyobb lendületet. A regionális elemzések összevetéséből egyértelmű, hogy a sírfelnyitás aránya nemcsak

Grave reopening

With the exception of grave 43, all the burials of the cemetery from Ernei were disturbed. The reopening of the graves was visible on the surface after the removal of the topsoil due to the black fill of the reopening pits. These were clearly distinguishable from the slightly mixed yellow clayey fill of the graves (Fig. 28).

Secondary grave opening was a widespread phenomenon in the cemeteries from the Migration Period and the Early Middle Ages throughout Europe, but its detailed study has only recently gained momentum. The comparison of regional

Fig. 28. Mormântul 63 după înlăturarea stratului de humus (groapa de redeschidere se extinde pe zona vestică și centrală). / 28. ábra. A 63. sír a humuszréteg eltávolítása után (a felnyitási gödör a nyugati és a középső területre terjed ki). / Fig. 28. Grave 63 after removal of topsoil (the reopening pit extends on the western and central area).

migrațiilor și evul mediu timpuriu din întreaga Europă, dar studiul său detaliat a luat amploare abia recent. Comparația analizelor regionale reflectă în mod clar faptul că gradul de redeschidere a mormintelor variază considerabil nu numai între regiuni, ci și la nivel microregional. Ca și tendință, datele disponibile sugerează o pondere mai mare numărului deschiderilor secundare a mormintelor în Transilvania și, în general, în regiunea Dunării Centrale decât în unele zone din Europa de Vest. Proporția mare a practicii la Ernei nu este neobișnuită pentru cimitirele cu morminte dispuse în șiruri din Transilvania de la sfârșitul secolului al V-lea – mijlocul secolului al VII-lea (de exemplu, Vlaha, Band, Bratei – cimitirul nr. 3, Fântânele-Dâmbul Popii, Șardu, Topa Mică, etc.).

În Europa de Vest, redeschiderea mormintelor a fost asociată la începutul Evului Mediu mai ales cu cimitirele cu morminte în șiruri, folosite între mijlocul secolului al V-lea și secolul al VIII-lea. Deși fenomenul își face apariția pe la sfârșitul secolului al V-lea, ajunge la apogeul la sfârșitul secolului al VI-lea și mai ales în secolul al VII-lea. O situație diferită poate fi observată în regiunea centrală a Dunării, unde o incidență mai mare a redeschiderii mormintelor poate fi înregistrată de la o dată mai timpurie, încă de la mijlocul secolului al V-lea. În Transilvania, cel mai bun exemplu este chiar cimitirul de la Ernei, dar de la mijlocul și a doua jumătate a secolului al V-lea pot fi menționate mai multe cazuri din Câmpia Tisei, sud-vestul Slovaciei sau Boemia.

Momentul și modalitatea redeschiderii pot fi deduse, de obicei, după mărimea gropii secundare, poziționarea acesteia în raport cu mormântul și din poziția oaselor. La Ernei, se pot distinge trei grupe în ceea ce privește amplasarea gropilor de redeschidere: 1. Groapa de redeschidere suprapune întreaga (23 de morminte) sau aproape întreaga suprafață (23 de morminte) a majorității mormintelor. 2. O porțiune mai mică de înmormântări (18 morminte) au fost deschise în partea vestică și centrală, groapa de redeschidere nu a ajuns în treimea estică. 3. Cel mai mic grup (5 morminte) este reprezentat de înmormântările în care groapa de redeschidere s-a extins aproximativ asupra treimii estice și centrale a mormântului.

az egyes régiók között, hanem azokon belül is igen eltérő. A rendelkezésre álló adatok alapján, tendencia szintjén megállapítható, hogy Erdélyben és általában véve a Közép-Duna vidékén magasabb a sírfelnyitás aránya, mint Nyugat-Európa egyes régióiban. A nagyernyeihez hasonló magas arány nem számít ritkaságnak az 5. század végi – 7. század közepi erdélyi soros temetők esetében (Magyarfenes, Mezőbánd, Szászújós-Dâmbul Popii, Magyarsárd, Pusztatopa stb.).

A kora középkori Nyugat-Európában a sírfelnyitás többnyire az 5. század közepétől a 8. századig használatban lévő ún. soros temetőkhez köthető. Ugyan korai előfordulásai már az 5. század végétől ismertek, azonban 'fénykorát' a kései 6. században és főleg a 7. század folyamán érte el. Más helyzet figyelhető meg a Közép-Duna vidéken, ahol a sírfelnyitás nagyobb mértékű előfordulása már korábról, az 5. század közepétől regisztrálható. Erdélyben erre a legjobb példa pontosan a nagyernyei temető, de az 5. század közepén – második felében az Alföldről, Délnyugat-Szlovákiából vagy Bohémiából is több példa hozható fel.

A sírfelnyitás időpontjára és módszerére általában a felnyitási gödör méretéből, ennek a sírgödörhöz viszonyított elhelyezkedéséből, valamint a csontok helyzetéből lehet következtetni. Szempontyán a felnyitási gödör elhelyezkedése szempontjából három csoport különíthető el: 1. A sírok többségének teljes (23 sír) vagy majdnem teljes felületére (23 sír) terjedt ki a felnyitási gödör. 2. A sírok kisebb hányadát (18 sír) a nyugati és középső részén nyitották fel, a felnyitási gödör nem terjedt ki a sír keleti harmadára. 3. A legkisebb csoportot (5 sír) azok a temetkezések képviselik, amelyek esetében a felnyitási gödör nagyjából a sír keleti és középső harmadára terjedt ki. Mindhárom kategória esetében megfigyelhető volt, hogy a felnyitási gödör egyszer sem haladta meg a sírgödör körvonalát, hanem minden esetben pontosan a sír felületén helyezkedett el (**29. ábra**).

A mostoha talajviszonyoknak tulajdoníthatóan a csontok helyzete sajnos több esetben is csak feltételeken rekonstruálható, ugyanis ezek sokszor nagyon töredékesen vagy csak lenyomat formájában maradtak fenn, így feltételezhető, különösen a gyereksírok esetében, hogy a csontok egy

analyses clearly reflects that the degree of grave reopening varies considerably not only between, but also within regions. The available data suggest a higher tendency of grave reopening in Transylvania and, in general, the Central Danube region than in some areas of Western Europe. The high degree of grave reopening recorded at Ernei is not uncommon for the Transylvanian row-grave cemeteries from the late 5th – mid-7th century (e.g. Vlaha, Band, Bratei – cemetery no. 3, Fântânele-Dâmbul Popii, Șardu, Topa Mică, etc.).

In early medieval Western Europe, grave reopening was mostly associated with row-grave cemeteries used between the mid-5th to the 8th century. Although its early occurrences are known from the late 5th century, it reached its peak in the late 6th century and especially during the 7th century. A different situation can be observed in the Central Danube region, where a higher incidence of grave reopening can be recorded from an earlier date, already from the mid-5th century. In Transylvania, the best example is the very cemetery of Ernei, but from the middle and second half of the 5th century several examples can be mentioned from the Great Hungarian Plain, southwestern Slovakia or Bohemia.

The date and method of grave reopening can usually be deduced from the size of the reopening pit, its position in relation to the grave, and the position of the bones. In Ernei, three groups can be distinguished in terms of the location of the reopening pits: 1. The reopening pit covered the entire (23 graves) or almost entire surface (23 graves) of the majority of the graves. 2. A smaller proportion of the burials (18 graves) were opened in the western and central part, the reopening pit did not reach the eastern third. 3. The smallest group (5 graves) is represented by the burials where the reopening pit extended roughly over the eastern and middle thirds of the grave. In none of the three cases did the opening pit exceed the outline of the grave, but was almost always located exactly on its surface (**Fig. 29**).

The position of the bones can only be conditionally reconstructed in several cases due to the poor soil conditions. In many cases bones have been preserved either in very fragmentary state or

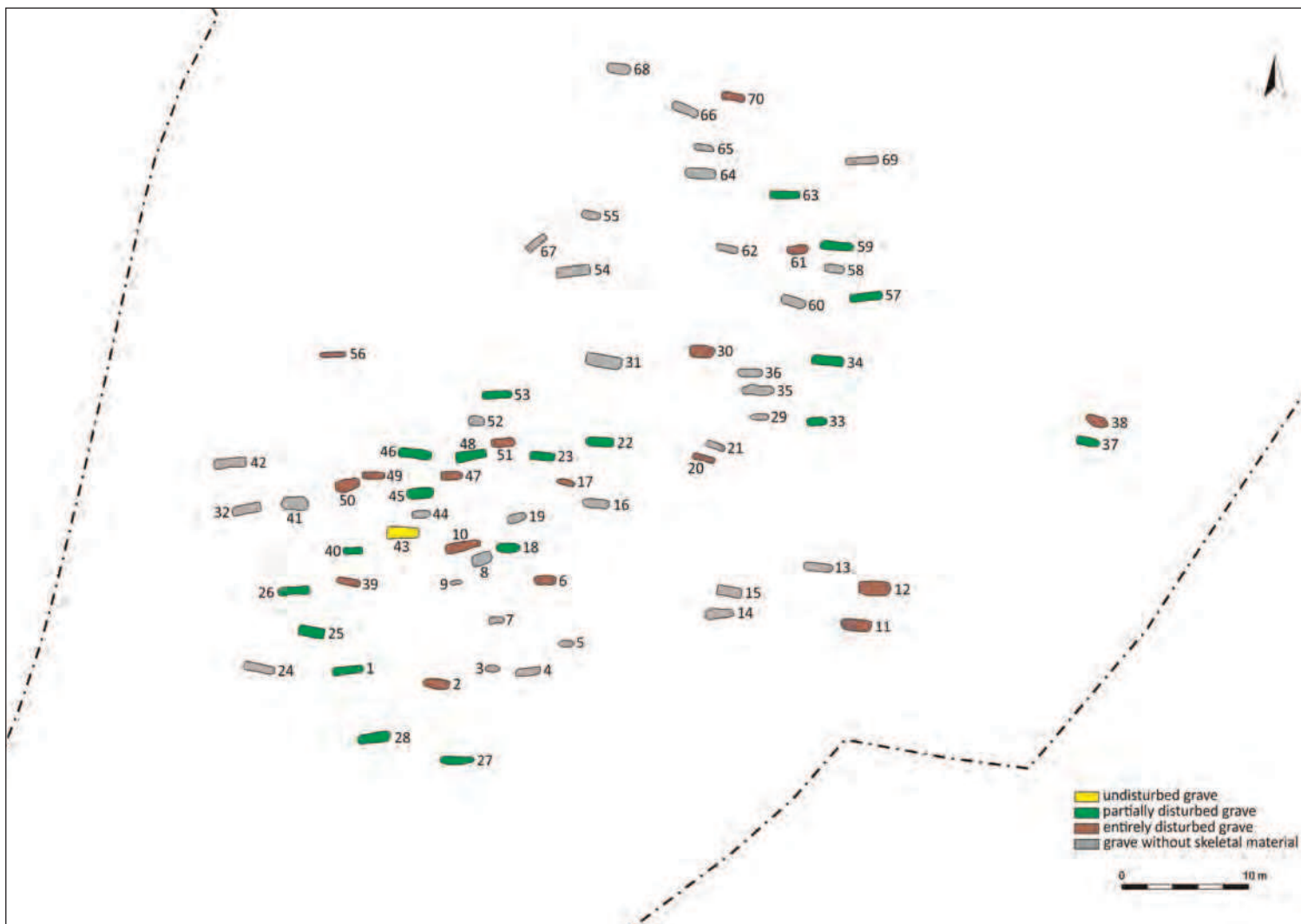

Fig. 29. Redeschidere de morminte în cimitirul de la Ernei. / 29. ábra. Sírfelnyitás a nagyvernyi temetőben. / Fig. 29. Grave reopening in the cemetery at Ernei.

În niciunul dintre cele trei cazuri groapa de redeschidere nu a depășit conturul mormântului, ci aproape întotdeauna a suprapus exact suprafața acestuia (Fig. 29).

În mai multe situații, poziția oaselor poate fi reconstituită doar ipotetic din cauza condițiilor precare ale solului. Oasele s-au păstrat fie în stare foarte fragmentară, fie doar sub formă de amprente, majoritatea descompunându-se, mai ales în cazul mormintelor de copii. Nu se poate

része lebomlott. Nem zárható ki, hogy a sírok némelyikét a temetés után nagyon hamar felnyithatták, mielőtt a lágy részek lebomlottak volna és a holttest egészben mozgatható volt. Ugyanakkor, figyelembe véve, hogy több olyan temetkezés is előkerült, amelyekben csak a felnyitási gödör betöltéséből kerültek elő apró csonttöredékek, valamint a többi felnyitott sírban talált csontmennyiség alacsony voltát, valószínűbbnek tűnik, hogy a szóban forgó temetkezések is a lágy részek

only in the form of imprints, most of them having presumably decomposed, especially in the case of children's graves. Some of the graves were opened very soon after the burial, before the soft tissues had decomposed, so that the body could be moved in one piece. Considering that several burials contained only small bone fragments coming from the fill of the reopening pit, and taking into account the low number of bones found in the other excavated graves, it seems more likely that the burials

excluse ca unele dintre morminte să fi fost deschise curând după înmormântare, înainte ca țesuturile moi să se fi descompus, pentru ca întreg trupul să poată fi mutat. Totuși, având în vedere că mai multe înmormântări conțineau doar fragmente mici de oase provenind din umplutura gropii de redeschidere și ținând cont de numărul redus de oase găsite în celelalte morminte excavate, pare mai probabil ca înmormântările în cauză să fi fost deschise după descompunerea țesuturilor moi. În aceste cazuri, este posibil ca toate oasele să fi fost scoase.

Starea bazei sicriului este un aspect important, deoarece se poate presupune că făptașii nu l-au deteriorat, din moment ce acesta era încă intact. Săparea unei gropi mai mici în partea vestică/centrală a mormântului, apoi spargerea capacului sicriului și folosirea unui instrument asemănător unui băț pentru a scoate obiectele se numește *Hakenberaubung* în literatura de specialitate germană.

elbomlása után kerültek felnyitásra. Ezekben az esetekben a csontokat mind kiemelhették.

Fontos szempont a koporsó aljának állapota, ugyanis feltételezhető, hogy ha ez még ép volt, az elkövetők nem tettek benne kárt, ellenkező esetben könnyedén kiáshatták a sír többi részével együtt. A német szakirodalom *Hakenberaubung*-nak nevezi a sír nyugati/középső részén egy kisebb gödör kiásását, majd a koporsó tetejének feltörését és a tárgyak kihúzását egy feltehetően botoszerű eszközzel.

in question were also opened after the soft tissues had decomposed. In these cases, the bones may all have been taken out.

The condition of the coffin's bottom is an important aspect, as one can assume that the perpetrators did not damage it if it was still intact. Digging a smaller pit in the west/central part of the grave, then breaking the top of the coffin and using a presumably stick-like tool to pull the objects out is called *Hakenberaubung* in the German literature.

Inventarul mormintelor de la Ernei-Köles-kert

Accesorii vestimentare și bijuterii

Mărgele (Fig. 30-31)

Din cele 70 de morminte excavate, 20 au conținut mărgele. Datorită procentului extrem de ridicat al mormintelor deranjate, se poate presupune că inițial acest număr a fost mai mare. Ansamblul este format din 1887 de mărgele. În mormântările care au produs cele mai multe mărgele (mormintele 10, 43, 45, 47 și 49) se grupează strâns, fiind înconjurate de morminte cu mărgele recuperate în cantitate medie. Rămâne neclar în ce măsură această distribuție reflectă realitatea, având în vedere că un singur ansamblu provine dintr-un mormânt nederanjat.

În cazul mărgelilor din cimitirul de la Ernei s-au distins cinci materii prime diferite: sticlă, metal, chihlimbar, cornalină, os.

Din punct de vedere cromatic, mărgelile din sticlă pot fi subdivizate în două categorii: mărgele monocrome și mărgele policrome. Ambele categorii includ mai multe tipuri în funcție de tehnica de prelucrare, mărimea și forma lor. Atât mărgelile din metal, cât și cele din chihlimbar pot fi separate în categorii principale în funcție de tehnica de prelucrare. Din perspectiva principalelor materii prime întâlnite, cele mai frecvente sunt mărgelile din sticlă, cu 1849 de piese, reprezentând 97,99% din ansamblu. Mult mai puțin frecvente sunt cele realizate din metal (prețios?), cu 26 de exemplare (1,38%), urmate de cele din chihlimbar (10 exemplare = 0,53%). Sporadic, apar și alte materiale: 1 mormânt (nr. 11) conținea o mărgea de cornalină,

A Nagyernye-Köles-kert temető mellékletei

Viseleti tárgyak és ékszerek

Gyöngyök (30-31. ábra)

A 70 feltárt sírből 20 tartalmazott gyöngyöket, de a rendkívül magas sírfelnyitási arány miatt feltételezhető, hogy ez a szám eredetileg nagyobb volt. A korpusz összesen 1887 gyöngyöt számlál. A legtöbb gyöngyöt tartalmazó temetkezések (10., 43., 45., 47. és 49. sír) egy tömbbe csoportosulnak, és olyan sírok veszik körül őket, amelyekből közepes mennyiségű gyöngy került elő. Kérdéses, hogy ez az eloszlás mennyiben tükrözi a valóságot, figyelembe véve, hogy csak egyetlen sír volt bolygatatlan.

A nagyernyei temetőből származó gyöngyök esetében öt különböző nyersanyagot lehet megkülönböztetni: üveg, fém, borostyán, karneol, csont. Az üvegyöngyök kromatikai szempontból két további kategóriára oszthatók: egy- és többszínű gyöngyökre. Mindkét kategóriába több különböző típus tartozik, ezek gyártási technikájuk, méretük és alakjuk alapján különböztethetők meg, akár csak a fém- és borostyángyöngyök, amelyek szintén a gyártási technika alapján osztályozhatóak. Nyersanyag szempontjából a leggyakoribbak az üvegből készült gyöngyök, 1849 darabbal, ami a leletanyag 97,99%-át teszi ki. Jóval ritkábban fordulnak elő (nemes?) fémből készültek 26 darabbal (1,38%), illetve borostyánból készültek (10 db = 0,53%). Szórványosan más anyagok is előfordulnak: egy sírban (11. sz.) karneolgyöngyöt találtak, míg a 45. sírből egy töredékes csonttárgy került elő, amely valószínűleg gyöngyként értelmezhető.

The grave goods at Ernei-Köles-kert

Dress accessories and jewellery

Beads (Fig. 30-31)

Out of the 70 excavated graves 20 contained beads. Due to the extremely high degree of grave reopening, one can presume that this number was originally higher. The corpus consists of 1887 beads in total. The burials which produced the most beads (graves 10, 43, 45, 47 and 49) cluster together tightly, surrounded by graves with beads recovered in medium quantity. To what extent this distribution reflects reality, remains uncertain, taking into consideration that only one assemblage comes from an undisturbed grave.

In the case of the beads from the cemetery at Ernei five different raw materials were distinguished: glass; metal; amber; carnelian; bone. Glass beads can be further subdivided into two categories: monochrome and polychrome beads. Both categories include several different types which were distinguished according to their manufacturing technique, size and shape. Both the metal and amber beads can be separated into main categories based on the manufacturing technique. From the perspective of the major encountered raw materials, the most common are beads made of glass, with 1849 items, making up 97.99% of the corpus. Much less frequent are the ones made of (precious?) metal, with 26 specimens (1.38%), followed by those made of amber (10 specimens = 0.53%). Sporadically, other materials occur as well: 1 grave (no. 11) contained a carnelian bead, while from grave 45 a partially preserved bone object was recovered.

Fig. 30. Mărgele din mormântul 10. / 30. ábra. Gyöngyök a 10. sírból. / Fig. 30. Beads from grave 10.

În timp ce din mormântul 45 a fost recuperat un obiect din os parțial conservat care ar putea fi interpretat drept mărgea.

Mărgelele erau printre cele mai comune componente ale vestimentației feminine în epoca migrațiilor. Pe baza ansamblurilor de morminte nederanjate, se presupune că mărgelele de dimensiuni mici erau purtate în general pe șnururi în jurul gâtului, servind drept colier, în timp ce funcția celor mai mari variază la o scară mult mai largă. În singurul mormânt nederanjat de la Ernei (mormântul 43), toate mărgelele de dimensiuni mici au fost descoperite în zona gâtului și în partea superioară a pieptului, ceea ce indică existența unui sau mai multor șiruri compuse exclusiv din aceste mărgele mici. Funcționalitatea mărgelelor

A gyöngyök a népvándorláskori női viselet leggyakoribb elemei közé tartoztak: a bolygatatlan sírok leletei alapján feltételezhető, hogy a kisméretű gyöngyöket általában felfűzve, nyakláncként viselték, míg a nagyobb méretűek funkciója sokkal szélesebb skálán mozog. Az egyetlen bolygatatlan nagyternyei temetkezésben (43. sír) az összes kisméretű gyöngyöt a nyak és a mellkas felső részén találták, ami egy vagy több, kizárólag ezekből a kis gyöngyökből álló fűzér jelenlétére utal. A nagyobb gyöngyök funkciója nem teljesen egyértelmű. Két-három darabból álló csoportokban helyezkedtek el az általában üveg- és borostyángyöngyből álló gyöngykombinációk, melyeknek elrendezése arra utal, hogy a ruhára felfűzve viselhették.

A 48. sírban talált nagyméretű borostyán

Beads were among the most common components of female attire during the Migration Period. Based on undisturbed grave assemblages, it is assumed that the small-sized beads were generally worn on strings around the neck, serving as a necklace, while the function of the larger ones varies on a much larger scale. In the only undisturbed burial at Ernei (grave 43), all the small-sized beads were discovered in the area of the neck and the upper part of the chest which indicates the existence of one or more strings composed exclusively of these small beads. The larger beads had other, not quite clear functions. They were discovered in groups of two-three pieces, generally combining glass and amber beads, situated in different areas

Fig. 31. Mărgele din mormântul 45. / 31. ábra. Gyöngyök a 45. sírból. / Fig. 31. Beads from grave 45.

mai mari nu este foarte clară. Au fost descoperite în grupuri de două-trei bucăți, în general combinând mărgelile de sticlă și chihlimbar, situate în diferite zone ale mormântului și de obicei aranjate într-un mod care sugerează că erau înșirate pe un șnur.

Mărgeaua mare de chihlimbar descoperită în mormântul 48 merită atenție specială, deoarece provine dintr-un mormânt de bărbat. În mormântarea deranjată conținea, printre alte obiecte, un vârf de lance, ceea ce denotă că individul a fost înmormântat cu arme. Pare probabil să fi conținut și o sabie sau un sax (sabie scurtă cu un singur tăiș), echipat cu o mărgea mare. Utilizarea în acest scop a mărgelilor mari din sticlă, chihlimbar sau alte materiale era răspândită în întreaga Europă în epoca migrațiilor și la începutul epocii merovingiene.

Marea majoritate a mărgelilor descoperite la Ernei sunt realizate din sticlă. În general, există două tehnici de bază în confecționarea mărgelilor de sticlă antice, ambele identificate în materialul de la Ernei: înfășurarea în jurul unei tije și confecționarea prin segmentare dintr-un tub prefabricat. Înfășurarea în jurul unei tije este cea mai comună tehnologie care poate fi împărțită în alte subcategorii. Aceasta presupune utilizarea unei tije metalice pe care se înfășoară o bucată de sticlă topită sau capătul unei baton subțire de sticlă prefabricată și reîncălzită. În cazul mărgelilor polichrome, decorul a fost probabil aplicat în această etapă a procesului de lucru. După răcire, mărgelile erau scoase de pe tija care putea fi acoperită cu o substanță specială pentru facilitarea acestei acțiuni.

În general, în literatura de specialitate sunt descrise două tipuri principale ale celei de a doua tehnici, având ca trăsătură comună prefabricarea și manipularea ulterioară a tuburilor de sticlă, obținute fie prin întindere, fie, mai rar, prin suflare. Aceste tuburi de sticlă au fost ulterior modelate și segmentate în mai multe mărgelile individuale, care puteau fi sau nu modificate în timpul procesului de finisare. Împărțirea avea loc fie prin tăiere la rece, fie, mai frecvent, prin reîncălzire și segmentare prin presare. În acest din urmă caz, segmentarea putea fi realizată individual cu o unealtă

gyöngy különös figyelmet érdemel, mivel férfisírból származik. A bolygatott temetkezésben többek között egy lándzsahegyet találtak, ami arra utal, hogy az illetőt fegyverrel temették el. Valószínűnek tűnik, hogy egy nagyméretű gyönggyel ellátott kardot vagy saxot (rövid, egyélű kard) is tartalmazott. Az üvegből, borostyánból vagy más anyagból készült gyöngyök ilyen jellegű használata a népvándorlás és a korai meroving korszakban Európa-szerte elterjedt volt.

A Nagyernyén talált gyöngyök túlnyomó többsége üvegből készült. Általában két alapvető technikát különböztethetünk meg az antik üvegyöngykészítésben, a tengely köré folytatott és a rúdgyöngyöket. Mindkettőt azonosították a nagyernyei anyagban is. A legelterjedtebb technológia, a tengely köré folytatás további kategóriákra osztható. Ezek közül a leggyakoribb a tekerés, amelynek során egy fémrúdra egy megolvadt üvegcsomót vagy egy újramelegített, előregyártott üvegpálcát tekernek fel. A polikróm gyöngyök díszítését valószínűleg a munkafolyamatnak ebben a szakaszában végezték. Lehűlés után a gyöngyöket lehűzták a rúdról, amelyet a művelet megkönnyítése érdekében valamilyen specifikus anyaggal vonhattak be.

A rúdgyöngyök esetében a szakirodalom általában két fő technikát ír le, amelyek közös jellemzője az előregyártott üvegrúd, amelyet valamelyik nyújtási módszerrel, vagy ritkábban fűvással állítottak elő. Ezeket az üvegrudakat utólag formázták és választották szét több egyedi gyöngyre, amelyeket a befejezési folyamat során módosíthattak. A szétválasztás módszere a hidegvágás, vagy gyakrabban újramelegítéssel történő szegmentálás volt. Ez utóbbi esetben a tagolás történhetett egyenként egy tompa szerszámmal, vagy a még viszkózus cső forgatásával egy recézett felületű öntőformában. A második módszerrel viszonylag rövid idő alatt többé-kevésbé egyenletes gyöngyöket lehetett előállítani, ami megkönnyítette a tömeggyártást. A nagyernyei leletek többsége tekerés; a rúdgyöngyök kizárólag egyszínű, kisszemű vagy hengeres példányok.

A mozaikgyöngyök előállításához egy bonyolultabb, jelentős szakértelmet igénylő gyártási technikát alkalmaztak. Ez a technika alapvetően az

of the grave and usually arranged in a way that suggests that they were hanging on a string.

The large amber bead discovered in grave 48 deserves special attention because it comes from a male grave. The disturbed burial contained, among other objects, a spearhead, denoting that the individual was buried with weapons. It seems probable that it contained a sword or a seax (one-edged short sword) as well, equipped with a large bead. Such items made of glass, amber or other materials were widespread throughout Europe during the Migration Period and the early Merovingian Age.

The vast majority of the beads discovered at Ernei were made of glass. Generally, there are two basic techniques in ancient glass bead making, both of them identified in the material from Ernei: rod-forming and air-forming. Rod-forming is the most common technology that can be divided into further subcategories. Among these, the most frequent is winding which implies a rod ('bead mandrel') on which a gob of glass or a reheated prefabricated glass cane is wound. In the case of polychrome beads, the decoration was probably applied at this stage of the workflow. After cooling down the beads were pulled off from the mandrel which might have been coated with some substance to facilitate this action.

Generally, two main types of air-forming are described in literature, their common feature being the prefabrication and subsequent manipulation of glass tubes, obtained either by drawing by one method or another, or, less often, by blowing. These glass tubes were subsequently shaped and partitioned into multiple individual beads, which may or may not have been altered during the finishing process. The partitioning could be obtained either by cold-cutting or, more frequently, by reheating and segmenting by squeezing. In the latter case, the segmentation could be done individually with a blunt tool or by the rotation of the still viscous tube in a mould with a crenellated surface. Through the second method, more or less uniform beads could be obtained in a relatively short time, which facilitated mass production. The majority of the beads from Ernei are rod-formed, drawn specimens comprising exclusively variously coloured seed and small cylindrical beads.

boantă sau prin rotirea tubului încă vâscos într-o matriță cu suprafața crenelată. Prin cea de-a doua metodă se pot obține mărgelile mai mult sau mai puțin uniforme într-un timp relativ scurt, ceea ce a facilitat producția în masă. Majoritatea mărgelilor de la Ernei sunt specimene realizate prin metoda înfășurării în jurul tijei, cele obținute prin segmentarea unui tub prefabricat cuprinzând exclusiv mărgelile mici în formă de bob de mei și mărgelile cilindrice de dimensiuni mici, variat colorate.

O tehnică de prelucrare mai complexă, care necesită o îndemânare considerabilă, a fost folosită pentru a obține mărgelile de tip mozaic. Practic, tehnica presupune combinarea unor secțiuni prefabricate de batoane de sticlă subțiri, obținându-se astfel diferite modele. Una dintre posibilitățile de obținere a unei mărgelile mozaic este aplicarea secțiunilor pe o bucată de sticlă vâscoasă, înfășurată în jurul unei tije, care servește drept mărgelă de bază. A doua metodă presupune aranjarea secțiunilor în așa fel încât acestea să formeze modelul general al mărgelilor dorite. Apoi, acestea sunt fuzionate și banda rezultată este înfășurată pe o tijă. Este foarte probabil ca singura mărgelă mozaic de la Ernei să fi rezultat ca urmare a utilizării a acestei din urmă tehnici.

Pentru mărgelile de metal descoperite la Ernei au putut fi identificate două tehnici principale. Categoria cea mai mare este formată din mărgelile realizate din tablă metalică. În acest caz, foaia de metal a fost tăiată, pliată și modelată la forma dorită. Cea de-a doua categorie, mult mai puțin numeroasă, cuprinde mărgelile mici în spirală realizate din sârmă.

Un alt material important, reprezentat într-o cantitate mult mai mică în comparație cu sticla, este chihlimbarul. Pentru mărgelile de la Ernei, pe lângă originea baltică, ar putea fi luate în considerare sursele de chihlimbar din zona actualului județ Buzău, în special din jurul satului Colți. În ceea ce privește tehnicile de fabricare, se pot distinge două procedee principale, ambele identificate la Ernei: cioplirea manuală și strunjirea. Pentru modelare, în general în stare încălzită, puteau fi folosite unelte din metal sau din piatră. Mărgelile lucrate la strung au de obicei o formă mai simetrică și au fost perforate prin găurire, uneori din ambele părți.

elore giartott, különböző mintákkal ellátott üvegszalak ötvözését feltételezi. A mozaikgyöngyök előállításának egyik lehetősége az, hogy az üvegszal-metszeteket egy tengely köré tekert, viszkózus üvegdarabra helyezik, amely alapgyöngyként szolgál. Az üvegszalak a kívánt mintázatot eredményező elrendezése adja a második módszer lényegét. Ezután a szálakat összeolvasztják, megnyújtják, és az így kapott csíkot egy rúdra tekerik. Valószínűnek tűnik, hogy a Nagyernyéről származó egyetlen mozaikgyöngy esetében az utóbbi technikát alkalmazták.

A Nagyernyén talált fémgyöngyök esetében két fő technikát lehetett azonosítani. A nagyobb kategóriát a fémlemezből készült gyöngyök alkotják. Ebben az esetben a fémlemezt kivágták, majd a kívánt formára hajtogatták és formázták. A második, jóval ritkább kategória feltekert huzalból készült kis spirálgöngyökből áll.

Egy másik fontos, az üveghez képest jóval kisebb mennyiségben képviselt anyag a borostyán. A nagyernyei gyöngyök esetében a balti eredet mellett a mai Buzău megye területéről, különösen Colți falu környékéről származó borostyán források jöhetnek számításba. A gyártási technikák tekintetében két fő eljárást különböztethetünk meg, Nagyernyén mindkettő előfordul: a kézi faragás és az esztergálás. A formázás általában hevített állapotban történt fém- vagy kőszerszámokkal. Az esztergált gyöngyök alakja általában szimmetrikusabb; lyukasztásuk fűrésszel történt, olykor mindkét oldalról.

Az egyetlen karneolból készült gyöngyöt, egy lapított poliéder példányt a 11. sírban találták. A népvándorláskori poliéder karneolgyöngyök római kori gyökerekre vezethetők vissza. A poliéder karneolgyöngyök a késő császárkorban a Barbaricumban, valamint szarmata közegekben voltak népszerűbbek, de kisebb mértékben a népvándorlás korából is ismerünk ilyen gyöngyöket.

Egyetlen töredékes csontgyöngy került elő a 45. sírből. Ez valószínűleg korong alakú volt, lekerekített éllel.

Fibulák

A nagyernyei temető 70 sírja közül csak kettőből került elő fibula. Ez az alacsony szám minden

A more complex manufacturing technique, requiring considerable skill, was used to obtain mosaic beads. Basically, the technique involves the combination of prefabricated glass cane sections with different patterns. One of the possibilities to obtain a mosaic bead is to apply the cane sections on a viscous gob of glass, wound around a mandrel, which serves as a basic bead. The second method implies the arrangement of the cane sections in a way that these form the overall pattern of the desired bead. Then these are fused and the resulting strip is wrapped over a rod. It seems likely that in the case of the only mosaic bead from Ernei the latter technique was applied.

For the metal beads discovered at Ernei two main techniques could be identified. The larger category consists of beads made of metal sheet. In this case, the metal sheet was cut and consequently folded and shaped to the desired form. The second, much less numerous category comprises small spiral beads made of coiled wire.

Another important material, represented in a much smaller amount in comparison to glass, is amber. For the beads from Ernei, besides the Baltic origin, the amber sources from the area of present-day Buzău County, especially around the village of Colți might be considered. Regarding the manufacturing techniques, two main processes can be distinguished, both identified at Ernei: hand carving and turning on a lathe. For shaping, generally in a heated condition, metal or stone tools could have been used. The lathed beads usually have a more symmetrical shape and they were perforated by drilling, sometimes from both sides.

The only bead made of carnelian was discovered in grave 11 and has a polyhedral shape with a flattened section. The polyhedral carnelian beads of the Migration Period can be traced back to Roman Age roots. Polyhedral carnelian beads were more popular in the Barbaricum during the Late Imperial Age, as well as in Sarmatian milieu. To a lesser extent, such beads are attested in the Migration Period as well.

Only one fragmentary bone bead was discovered in grave 45. It most probably had a discoid shape with rounded edges.

Singura mărgă din cornalină a fost descoperită în mormântul 11 și are o formă poliedrică cu o secțiune aplatizată. Mărgălele poliedrice de cornalină din perioada migrațiilor își au rădăcinile în epoca romană. Mărgălele poliedrice din cornalină au fost mai populare în Barbaricum în timpul epocii imperiale târzii, precum și în mediul sarmatic. Într-o măsură mai mică, astfel de mărgăle sunt atestate și în epoca migrațiilor.

O singură mărgăle fragmentară din os fost descoperită în mormântul 45. Cel mai probabil, aceasta avea o formă discoidală și marginile rotunjite.

Fibule

Doar două din cele 70 de morminte din cimitirul de la Ernei au conținut fibule. Acest număr redus este cu siguranță legat de amploarea fenomenului de redeschidere a mormintelor. Mormântul 22 conținea o fibulă de tip cicadă, în timp ce o pereche de fibule digitate a fost găsită în singurul mormânt nederanjat nr. 43.

Singura fibulă de tip cicadă a fost recuperată din mormântul 22 (**Fig. 32**). Deși nu a fost posibilă o determinare antropologică a sexului, mărgălele descoperite împreună cu fibula indică un mormânt feminin. Din cauza poziției sale secundare, nu este posibilă determinarea modului în care a fost purtată și nici dacă a fost folosită în pereche sau singură.

Originile fibulelor de tip cicadă și ale motivului cicadei în general sunt încă neclare. Bijuteriile care imitau cicada au fost un obiect vestimentar popular în epoca hunică și în perioada imediat următoare. Descoperirile funerare arată că astfel de obiecte erau purtate pe haine în principal de femei și fete, fie singure, fie în perechi. Cea mai răspândită formă din această perioadă este așa-numitul tip „cu trei aripi”, care seamănă cu o petală de floare și se regăsește în regiunea Mării Negre, precum și în Europa de Est. Exemplarul din argint aurit descoperit în mormântul 22 de la Ernei aparține grupului de fibule „tripartite” sau „cu trei aripi” din secolul al V-lea. Distribuția lor geografică acoperă o arie largă, făcându-și apariția cel mai frecvent în regiunea centrală a Dunării și în Crimeea și mai rar în regiunea Mării Baltice și în Europa de Est. În afara exemplarului de la Ernei,

Fig. 32. Fibulă cicadă din mormântul 22. / 32. ábra. Cikáda fibula a 22. sírból. / Fig. 32. Cicada brooch from grave 22.

bizonyval összefügg a sírbolygatás mértékével. A 22. sírban egy cikádafibula, az egyetlen bolygatatlan, 43-as sírban pedig egy pár kengyelfibula feküdt.

Az egyetlen cikádafibulát a 22-es sírban találták meg (**32. ábra**). Bár antropológiai nemmeghatározás nem volt lehetséges, a fibulával együtt előkerült gyöngyök női sírba utalnak. Másodlagos elhelyezkedése miatt nem lehet következtetni a viselés módjára, ahogy arra sem, hogy párban vagy egyedül viselték.

A cikádafibulák és általában a cikáda, mint motívum eredete máig tisztázatlan. A kabócát utánzó ékszerek a hun korban és a közvetlenül azutáni időszakban népszerű viseleti tárgynak számítottak. A sírleletek azt mutatják, hogy főként nők és gyermekek viselték a ruhájukon, egyenként vagy párban. A korszak legelterjedtebb formája az úgynevezett „háromszárnyas”, virágszirmot idéző típus, amely a Fekete-tenger térségében és Kelet-Európában is előfordul. A nagyernyei 22. sírban talált aranyozott ezüst példány a fent említett, 5. századi „háromszárnyas” vagy „háromszárnyas” cikádafibulák csoportjába tartozik. Földrajzi elterjedésük széles területet ölel fel, leggyakrabban a Közép-Duna vidékén és a Krím-félszigeten,

Brooches

Only two of the 70 graves in the Ernei cemetery contained brooches. This low number is certainly related to the high degree of grave disturbance. Grave 22 contained a cicada brooch, while a pair of bow brooches was found in the only undisturbed grave no. 43.

The only cicada brooch was recovered from the disturbed grave 22 (**Fig. 32**). Although an anthropological sex determination was not possible, the beads recovered together with the cicada point towards a female grave. Due to its secondary position, it is not possible to determine the way how the brooch was worn, nor whether it was worn in pair or alone.

The origins of the cicada brooches and of the cicada motif in general, are still unclear. Jewellery imitating the cicada was a popular item of clothing in the Hun Age and the period immediately after. Grave finds show that such items were worn on clothes mainly by women and children, either singly or in pairs. The most widespread shape of the period is the so-called ‘three-winged’ type, resembling a flower petal, which can be found in the Black Sea region as well as in Eastern Europe. The gilded silver specimen discovered in grave 22 in

din Transilvania se cunosc trei fibule de tip cicadă, la Alba Iulia, Dumbrăvioara și Florești–Polus Center. Fibula de tip cicadă de la Ernei este probabil o piesă timpurie a tipului „cu trei aripi” și poate fi considerată un exemplar unic al grupului.

Fibulele digitate din mormântul 43 erau situate pe umărul drept al scheletului și lângă clavicula stângă, sugerând că erau folosite pentru fixarea unei haine pe umeri. Caracteristicile principale ale celor două fibule aurite, turnate din argint sunt placa semicirculară cu trei butoni, decorată cu o pereche de benzi spiralate; arcul lat și articulat; placa de picior decorată cu romburi concentrice și capătul reprezentând un cap de animal stilizat.

Cea mai bună paralelă pentru perechea de fibule digitate de la Ernei a fost descoperită în Crimeea, la Chersonesus și ambele se numără printre cele mai timpurii exemplare de fibule digitate decorate prin tehnica „*Kerbschnitt*” (cu motive incizate). Datorită gradului ridicat de asemănare, este probabil ca acestea să fi fost produse în aceeași zonă geografică (nu poate fi exclusă ideea ca ele să fi provenit din același atelier sau din mâinile aceluiași meșter orfevru), probabil în regiunea Dunării Mijlocii și au reprezentat o sursă de inspirație la crearea unor fibule mai simple și de calitate inferioară, dar cu trăsături morfologice similare.

Ac

Singurul ac a fost recuperat în stare fragmentară din mormântul nederanjat 43. Interpretarea lui ca ac de voal din argint simplu, nedecorat este sugerată de poziția sa pe partea inferioară a claviculei drepte a scheletului. Se presupune că a fost folosit pentru a fixa o haină închisă sub gât.

Brățări

Brățări au fost descoperite în două morminte (9 și 43) la Ernei. Din mormântul 9, aparținând unui copil, provine fragmentul unei brățări confecționate din placă de argint, lată de 8 mm și groasă de 1 mm, precum și o bucată substanțială dintr-o brățară realizată din placă de argint lată de 3 mm și groasă de 1 mm.

Mormântul feminin 43 conținea o pereche de brățări turnate din argint, decorate la capetele îngroșate prin poansonare cu câte 5 linii punctate

ritkábban a Balti-tenger vidékén és Kelet-Európában fordulnak elő. A nagyernyei példányon kívül Erdélyből három cikádafibulát ismerünk Gyulafehérvár, Sáromszerke és Szászfenes–Polus Center lelőhelyekről. A nagyernyei cikádafibula valószínűleg a „háromszárnyas” típus korai darabja, és a csoport egyedi példányának tekinthető.

A 43. sírban talált kengyelfibulák a csontváz jobb vállán, illetve a bal kulcscsont mellett helyezkedtek el, ami arra utal, hogy a vállon lévő ruhadarab rögzítésére használták őket. Az ezüsből öntött, aranyozott felületű kengyelfibulák fő jellemzői az ékvéséses spirálinda-párral díszített, félkör alakú fejlemez, melyen három gomb helyezkedik el, a széles, tagolt kengyel, a koncentrikus rombuszokkal díszített láblemez, valamint a stilizált állatfejű végződés. A nagyernyei kengyelfibula-pár legjobb párhuzamát a Krímen, Chersonesosban fedezték fel, és mind a nagyernyei, mind a chersonesosi fibula az ékvéséses kengyelfibulák legkorábbi példányai közé tartozik. A nagyfokú hasonlóság miatt valószínűsíthető, hogy ugyanazon a földrajzi területen, valószínűleg a Közép-Duna vidékén készültek, (még az sem zárható ki, hogy ugyanaz a műhely vagy mester készítette őket), és mintaként szolgáltak az egyszerűbb, alacsonyabb minőségű, de hasonló morfológiai jegyekkel rendelkező fibulákhoz.

Tű

Az egyedüli tű a 43-as bolygatatlan női sírból került elő, töredékes állapotban. Az egyszerű, díszítetlen, ezüst példány ruhatűző tűként való értelmezését a sírban elfoglalt helye indokolja, a csontváz jobb kulcscsontjának alsó részén helyezkedett el. Feltételezhetően egy nyak alatt összefogott ruhadarab rögzítésére szolgált.

Karperecek

Karperec a nagyernyei temető két sírjából (9. és 43.) került elő. A 9-es gyereksírban egy 8 mm széles és 1 mm vastag ezüstlemezből készült karperec töredéke és egy 3 mm széles és 1 mm vastag ezüstlemezből készült karperec nagyobb része őrződött meg. A 43-as női sírban egy pár ezüsből öntött karperec maradt fenn, melynek vastagított végeit 5–5 poncolt pontsoros motívum és egy 2 mm

Ernei belongs to the group of the above-mentioned ‘tripartite’ or ‘three-winged’ cicada brooches of the 5th century. Their geographic distribution covers a wide area, occurring most frequently in the Central Danube region and the Crimea, and less frequently in the Baltic Sea region and Eastern Europe. Besides the specimen from Ernei, three cicada brooches are known from Transylvania from Alba Iulia, Dumbrăvioara and Florești–Polus Center. The cicada brooch from Ernei is probably an early piece of the ‘three-winged’ type and can be considered a unique specimen of the group.

The bow brooches in grave 43 were located on the right shoulder of the skeleton and next to the left clavicle respectively, suggesting that they were used for fixing a garment on the shoulders. The main features of the two silver-cast gilded bow brooches are the three-buttoned semicircular headplate decorated with a pair of chip-carved tendril motifs; the wide, articulated bow; the footplate decorated with concentric rhombuses, and the termination representing a stylised animal head. The best parallel for the pair of bow brooches from Ernei was discovered in Crimea, at Chersonesus, and both the brooches from Ernei and the one from Chersonesus are among the earliest specimens of chip-carved bow brooches. Due to the high degree of similarities, it is likely that they were produced in the same geographical area (even the same workshop or goldsmith cannot be excluded), probably in the Middle Danube region, and represented a source of inspiration in the production of simpler brooches of lower quality, but similar morphological traits.

Pin

The only pin was recovered in fragmentary condition from the undisturbed female grave 43. The interpretation as a veil pin of the simple, undecorated silver specimen is suggested by its position on the lower part of the skeleton’s right clavicle. It was presumably used to fasten a garment fixed under the neck.

Bracelets

Bracelets were discovered in two graves (9 and 43) in Ernei. The child burial 9 concealed the

și o placă de aur aplicată, groasă de 2 mm grosime. Brățările cu capetele îngroșate erau în general populare în secolul al V-lea. Erau realizate mai rar din aur și mai des din argint și bronz. Ele apar atât în perechi, cât și singure și sunt în mare parte neornamentate. Capetele placate cu aur și decorate cu linii punctate ale brățărilor descoperite la Ernei reflectă abilitățile tehnice ale producătorului lor.

Inele și cercei

Doar trei inele au fost descoperite la Ernei, toate recuperate din morminte de copii. Un inel simplu, nedecorat, din placă de argint, cu un diametru de 23 mm, a fost găsit în mormântul 6, un fragment de inel din placă de argint în mormântul 45 și un inel din placă de argint în formă de spirală, neornamentat, în mormântul 11 (**Fig. 33**). În cazul mormântului 11, analiza materialului antropologic și a inventarului a dat rezultate contradictorii. Mormântul, identificat pe baza dinților și a maxilarului ca aparținând unui copil de 5–7 ani, a conținut un inel cu diametrul de 23 mm (un fragment mai mare de falangă supraviețuind în interiorul acestuia), sugerând că era o bijuterie purtată de adulți.

În umplutura gropii de redeschidere a mormântului 11 a fost găsit un buton poliedric, cu un fir de argint introdus prin el. Acesta din urmă a supraviețuit doar în fragmente, forma sa fiind imposibil de reconstituit. Este posibil să fi făcut parte dintr-un cercei. Totuși, spre deosebire de cerceii de același tip din epocă, capătul poliedric nedecorat este realizat din cuarțit. Cerceii poliedrici sunt tipici epocii migrațiilor și au fost răspândiți mai ales în Europa Centrală și de Est.

Cataramă

Din cele 70 de morminte din cimitirul de la Ernei, 16 conțineau cataramă, în total 32 de piese: 17 erau din argint, 5 din aliaj pe bază de cupru, 8 din fier și 2 din os. În mai multe cazuri au fost descoperite multiple exemplare în același mormânt (1, 25, 43, 46, 48, 63), ceea ce se explică prin numeroasele lor funcții (cataramă de centură, de gențuță, de încălțăminte, curea pentru sabie etc.).

Marea majoritate a cataramelor sunt exemplare simple, rotunde, ovale sau în formă de rinichi, fără placă. Ele sunt realizate în principal din argint, cu

vastagságú aranylemez rátét díszíti. A vastagított végű karperecek az 5. században általánosan kedvelt ékszertípusok közé tartoznak. Előfordulnak párban és magányosan is, legtöbb esetben díszítetlenek. A nagyernyei karperecek pontsoros díszítésű, arany lemezzel kialakított vége készítőjük töbrétű technikai tudását tükrözi.

Gyűrűk és fülbevaló

A nagyernyei ásatás során mindössze három gyűrű került elő, valamennyi bolygatott gyereksír melléklete volt. A 6-os sírban egy egyszerű, díszítetlen, ezüstlemezből készült, 23 mm átmérőjű gyűrű, a 45. sírban úgyszintén ezüstlemez gyűrűtörredék, valamint a 11-es gyereksírban ezüstből készült, spirál alakú, díszítetlen gyűrű maradt fenn. A 11. sír csontvázyanyagának és mellékleteinek elemzése ellentmondásos eredményeket hozott (**33. ábra**). A sír, amelyet a fennmaradt fogak és állkapocs alapján 5–7 éves gyermekhez tartozóként azonosítottak, egy 23 mm átmérőjű gyűrűt rejtett (benne egy nagyobb ujjperctörredék maradt fenn), ami arra utal, hogy felnőtt által viselt ékszer lehetett.

A 11. sír betöltéséből egy poliéder alakú gomb került elő ezüsthuzalon. Ez utóbbi csak törédekesen maradt fenn, így alakja nem rekonstruálható. Egy fülbevaló része lehetett; azonban a korszak azonos típusú fülbevalóitól eltérően a díszítetlen poliéderes végződés kvarcittól készült. A poliéderes fülbevalók a népvándorláskorra jellemzőek, és főként Közép- és Kelet-Európában voltak elterjedtek.

Csatok

A nagyernyei temető 70 sírjából 16 tartalmazott csatot, összesen 32 darabot: 17 darab ezüsből, 5 darab rézötövözetből, 8 darab vasból és 2 darab csontból készült. Több esetben egynél több példányt találtak ugyanabban a sírban (1., 25., 43., 46., 48., 63.), ami a csatok sokféle funkciójával magyarázható (öv-, tarsoly-, lábbeli- vagy kardszíjcsatok stb.).

A csatok túlnyomó többsége egyszerű, kerek, ovális vagy vese alakú, csatlemez nélküli példány. Többnyire ezüsből készültek, kisebb arányban vasból és rézötövözetből. Az egyetlen díszített

fragment of a bracelet made from an 8 mm wide and 1 mm thick silver plate and the larger part of a bracelet made from a 3 mm wide and 1 mm thick silver plate.

The female grave 43 contained a pair of bracelets cast in silver, decorated at the thickened ends with 5 punched motifs each of lines-and-dots and a 2 mm thick gold plate overlay. Bracelets with thickened ends were generally popular in the 5th century. They were made less frequently of gold, more often of silver and bronze. They occur both in pairs and alone and are mostly unornamented. The gold-plated and dot-decorated ends of the bracelets found in Ernei reflect the multi-layered technical skills of their manufacturer.

Fingerrings and earring

Only three rings were discovered at Ernei, all of them recovered from disturbed graves of children. A simple, undecorated ring of silver plate with a diameter of 23 mm was found in grave 6, a ring fragment of silver plate in grave 45 and a spiral-shaped, unornamented ring of silver plate in grave 11 (**Fig. 33**). In the case of grave 11, the analysis of the skeletal material and grave goods yielded conflicting results. The grave, identified on the basis of the preserved teeth and jaw as belonging to a 5–7 years old child, concealed a 23 mm diameter ring (a larger fragment of a knuckle surviving inside it), suggesting that it was a piece of jewellery worn by adults.

A polyhedron-shaped button was found in the fill of the reopening pit of grave 11, with a silver wire introduced in its pierced centre. The latter has survived only in fragments, so its shape cannot be reconstructed. It might have been part of an earring; however, unlike the earrings of the same type of the period, the undecorated polyhedron ending is made of quartzite. Polyhedral earrings are typical of the Migration Period, and were widespread mainly in Central and Eastern Europe.

Buckles

Out of the 70 graves of the cemetery from Ernei 16 contained buckles, 32 pieces in total: 17 were made of silver, 5 of copper alloy, 8 of iron and 2 of bone. In several cases more than one specimen was discovered in the same grave (1, 25, 43, 46, 48, 63),

Fig. 33. Inel de argint din mormântul 11. / 33. ábra. Ezüst gyűrű a 11. sírból. / Fig. 33. Silver ring from grave 11.

Fig. 34. Catarame din aliaj de cupru din mormântul 46. / 34. ábra. Rézötvözet csatpár a 46. sírból. / Fig. 34. Copper alloy buckles from grave 46.

un număr mai mic de variante din aliaj pe bază de cupru și fier. Singura cataramă de fier decorată a fost găsită în mormântul 11, având veriga ornamentată cu linii crestate.

În mormântul 43, nederanjat, au fost găsite catarama cu placă, una la nivelul taliei, aproape de zona lombară inferioară, iar cealaltă pe sacrum. Cele două catarama similare din mormântul 48 s-au păstrat în stare precară. În mormântul 46, a fost găsită o pereche de catarama mici din aliaj pe bază de cupru (Fig. 34). Una dintre ele se afla în poziția originală, la capătul superior al tibiei, astfel încât cele două catarama sunt în mod sigur legate de încălțăminte. Placa cataramei decorată cu o înrustare în formă de rinichi poate avea legătură cu catarama de încălțăminte din epoca hunică, confecționate din aur, având o formă similară și înrustare de granat. Distribuția geografică a tipului acoperă o zonă largă, cu o acumulare semnificativă de descoperiri de-a lungul coastei de nord-est a Mării Negre și în regiunea Dunării Centrale.

Arme

Vărfuri de lance se cunosc din două înmormântări de la Ernei (2 și 48). După cum se pare, în

vascatot a 11. sírban találták, ennek gyűrűjét rovátkolt vonalakkal díszítették.

A 43. bolygatatlan sírban lemezes csatokat találtak, az egyiket derékmagasságban, a gerinc alsó végéhez közel, a másikat a keresztcsonton. A 48-as sírban lévő két hasonló csat nagyon rossz állapotban maradt fenn. A 46. sírből egy pár kis méretű, rézötvözet csat került elő (34. ábra). Az egyik eredeti helyzetben, a sípcsont felső végénél feküdt, így a két csat egyértelműen a lábbeléhez kapcsolódik. A vese alakú berakással díszített csatlemez a hun korból származó, hasonló formájú, gránátberakásos arany cipőcsatokkal hozható összefüggésbe. A típus kiterjedt földrajzi területen előfordult, a leletek jelentős sűrűsödése a Fekete-tenger északkeleti partvidékén és a Közép-Duna vidékén figyelhető meg.

Fegyverek

Két nagyernyei temetkezésből (2. és 48.) ismert lándzsahegy. A 48. sírban a fegyvermelléklet a temetkezés tájolásának megfelelő – nyugati – részen, a sírgödör hosszanti, északi falában kialakított padkán lett elhelyezve. A 2-es temetkezés fegyvermelléklete másodlagos helyzetben került

which can be explained by the many different purposes they could serve (belt buckles, purse buckles, footwear, sword belt buckles etc.).

The vast majority of buckles are simple, round, oval or kidney-shaped specimens without a buckle plate. They are made mostly of silver, with a smaller number of iron and copper alloy variants. The only decorated iron buckle was found in grave 11, with its ring ornamented with notched lines.

Buckles with plate were found in undisturbed grave 43, one at waist level, near the lower end of the spine, the other on the sacrum. The two similar buckles in grave 48 have been preserved in very poor condition. In grave 46, a pair of small copper-alloy buckles was found (Fig. 34). One of them was lying in original position, at the upper end of the shinbone, so the two buckles are clearly linked to the footwear. The buckle plate decorated with a kidney-shaped inlay can be connected to the gold shoe buckles of similar shape with garnet inlay from the Hun Age. The geographical distribution of the type covers a wide area, with a significant concentration of finds along the north-eastern coast of the Black Sea and in the Central Danube region.

Fig. 35. Vârf de lance din mormântul 2. / 35. ábra. Lándzsahegy a 2. sírból. / Fig. 35. Spearhead from grave 2.

Fig. 36. Piptăn din mormântul 1. / 36. ábra. Fésű az 1. sírból. / Fig. 36. Comb from grave 1.

mormântul 48 lancea a fost așezată conform orientării înmormântării, cu capul spre vest, pe o treaptă, de-a lungul peretelui longitudinal, nordic al gropii. Arma din mormântul 2 a fost găsită în poziție secundară (**Fig. 35**). Având în vedere vârsta înaintată a bărbatului *Senilis* din mormântul 48, se pune întrebarea dacă vârful de lance reflectă cu adevărat statutul său social (războinic?) sau mai degrabă amintește de rolul pe care îl avusese cândva în societatea din care făcea parte, recunoscută de comunitate în momentul înmormântării.

Funcționalitatea obiectului mic și alungit din fier din mormântul 59 este discutabilă; cu toate acestea, o posibilă interpretare este aceea de vârf de săgeată.

Unelte

Piepteni

În cinci morminte de la Ernei au fost descoperiți piepteni de os. Dintre acestea, doar exemplarul din mormântul 43 era în poziția inițială și, judecând după resturile de piele observate pe partea stângă a bazinului femeii decedate, era păstrat într-o gentuță de piele decorată cu mărgelă, atârnată de talie. Amprenta pieptenului din mormântul 54 a fost ridicată și conservată împreună cu pământul dimprejur, în timp ce din mormântul 68 s-a păstrat doar un mic fragment. Fără îndoială, plăcile

eló (**35. ábra**). Tekintettel a 48-as sírból származó férfi előrehaladott korára, felmerül a kérdés, hogy a lándzsahegy valóban a társadalmi státuszát (harcos?) tükrözi-e, vagy inkább a halálakora a közösség által elismert egykori társadalmi személyiségét. Az 59. sírból származó hosszúkás vastárgy funkciója kérdéses, lehetséges, hogy nyílhegyként értelmezhető.

Eszközök

Fésűk

Nagyvnyén öt sírból került elő csontfésű. Közülük csak a 43. sír példánya volt eredeti helyzetben, ezt az elhunyt nő medencéjének bal oldalánál megfigyelt bőrmaradványok alapján derékról lelógó, gyöngyökkel díszített bőrzacskóban vagy tarsolyban tartották. Az 54. sír fésűjének a lenyomatát csak a földröggel együtt lehetett konzerválni, míg a 68. sírból csupán egy kis töredék maradt meg. Az 1., 43., 46. és 68. sír példányának külső borítólappjai biztosan, az 54. sír darabjái pedig nagy valószínűséggel egy darabból készültek.

Az 1. és 54. sír példánya a Maroszentanna – Csernyahov kultúra virágkorában használt, széles körben elterjedt fésűforma (**36. ábra**). A kérdéses fésűk Nyugat-Európában a gótok és kora népvándorláskori mozgásaik egyik régészeti vezérelétének számítanak. Az előbbi két magas

Weapons

Spearheads are known from two burials in Ernei (2 and 48). As it appears, in grave 48 the spear was placed according to the orientation of the burial, with its head to the west, on a step along the longitudinal, northern wall of the pit. The weapon of grave 2 was found in secondary position (**Fig. 35**). Given the advanced age of the *senilis* male from grave 48, the question arises whether the spearhead really reflects his social status (warrior?) or rather his one-time social persona, recognized by the community at the time of his death.

The function of the small, elongated iron object from grave 59 is questionable; however, it can be interpreted as an arrowhead.

Tools

Combs

Bone combs were discovered in five graves at Ernei. Of these, only the specimen from grave 43 was in original position, and, judging by the remains of leather observed on the left side of the deceased woman's pelvis, it was kept in a leather purse or beaded pouch hanging from the waist. The imprint of the comb from grave 54 was lifted and conserved together with the clod, while only a small fragment from grave 68 has been preserved. Without doubt, the outer plates of the items from

exteriore ale obiectelor din mormintele 1, 43, 46 și 68 au fost realizate dintr-o singură bucată, și același lucru este foarte probabil și în cazul mormântului 54.

Obiectele din mormintele 1 și 54 sunt exemple ale formei de pieptene larg răspândite și utilizate în perioada de apogeu a culturii Sântana de Mureș – Cerneahov (**Fig. 36**). În Europa Occidentală, pieptenii în cauză sunt considerați unul dintre indiciile arheologice ale prezenței goților și ale mișcărilor acestora la începutul epocii migrațiilor. În comparație cu cei doi piepteni anteriori cu mânere înalte și plăci laterale late, obiectele din mormintele 43 și 46 se caracterizează prin mânere mici și plăci laterale înguste și lungi.

Pieptenii reprezintă poate unul dintre cele mai interesante grupuri de descoperiri din cimitirul de la Ernei, iar tipurile lor ridică întrebări importante. Pieptenii cu două rânduri de dinți, tipici pentru perioada gepidică, ba chiar considerați aproape exclusivi ca utilizare de către această populație, lipsesc cu desăvârșire la Ernei, în timp ce pieptenii recuperați din morminte sunt asociate culturii Sântana de Mureș – Cerneahov și cercului gotic. Exemplarele de la Ernei sunt arhaice în contextul lor, iar acest lucru este evident nu numai în forma, ci și în ornamentarea lor. Rămâne o întrebare dacă pieptenii de la Ernei au fost produși local sau provin din atelierele panonice, active până la mijlocul secolului al V-lea, sau de la federații goți care s-au stabilit acolo.

Fusaiole

În mormintele 23 și 43 de la Ernei au fost descoperite greutăți de fusuri de mână folosite pentru asigurarea și menținerea rotației fusului. Cele două exemplare sunt de tip diferit: cel din mormântul 23 este biconic, asimetric (**Fig. 37**), timp ce din mormântul 43 provine o fusaiolă discoidală.

Construcția și forma fusaiolelor pot fi rezultate unei tradiții transmise din mamă în fiică de-a lungul generațiilor, reprezentând o anumită unitate socială, etnică și culturală. Indiferent de perioadă, cercetările le asociază cu persoane de sex feminin, fapt confirmat de analiza antropologică a mormântului 43. Mormântul 23 a fost complet deranjat, și oasele fragmentare rămase

fogójú, széles oldallemezű fésűkhöz képest a 43. és a 46. sír példányát kisméretű fogó és keskeny, hosszú oldallemezek jellemzik.

Az ernyei temetőben talán a fésűk jelentik az egyik legérdekesebb leletcsoportot, jelenlévő típusaik fontos kérdéseket vetnek fel. A gepida korra jellemző és kizárólagosan használt kétsoros fésűk Nagyernyén teljesen hiányoznak. A nagyernyei fésűk a Marosszentanna – Csernyahov kultúrához és a gót körhöz kapcsolódnak, így kontextusukban archaikusak, és ez nemcsak formájukban, hanem díszítésükben is megmutatkozik. Továbbra is kérdéses, hogy a nagyernyei fésűk helyben készültek-e, vagy az 5. század közepéig működő pannoniai műhelyekből, illetve az ott letelepedett gót *foederatiktól* származnak.

Orsógombok

A háziiparosok által előállított kéziorsók lendítősúlyként szolgáló nehezeikéből a 23. és 43. sírből egy-egy darab került elő Nagyernyén. A két példány eltérő típust képvisel, a 23. sír orsónehezéke aszimmetrikus kettős kónikus (**37. ábra**), míg a 43. sír é korong formájú.

Az orsógombok kivitelezése és megformálása mögött anyáról leányra, generációkon keresztül átadott hagyomány állhat, amely a marosszentanna – csernyahovi leletek esetében bizonyos társadalmi, etnikai és kulturális egyediséget hordoz. Korszaktól függetlenül tipikusan női jellegű leleteknek tartja őket a kutatás, amit a 43. sír esetében az antropológiai elemzés is megerősített. A 23. sírt teljesen feldúlták, a rendkívül töredékesen fennmaradt csontokból annyit lehet megállapítani, hogy kisgyermekről van szó, a nemét nem lehetett meghatározni. A sírgödör nyugati felében talált gyöngyszemek alapján feltehetőleg kislány volt.

Kések

A temetkezések közel harmadában, összesen 15 sírban volt vaskés vagy olyan vastörédék, amelyet leginkább annak tarthatunk. A feltárás után legtöbbjükben csak töredékek maradtak meg. A kések között valamivel nagyobb számban vannak az egyenes hátúak (6), kevesebb az íves (4) változat. A markolat felfogására szolgáló tuskék pozícióját

graves 1, 43, 46 and 68 were made of one piece, and it is most probable in the case of grave 54 as well.

The items from grave 1 and 54 are examples of the widespread comb shape used in the heyday of the Sântana de Mureș – Chernyakhov culture (**Fig. 36**). In Western Europe, the combs in question are considered one of the archaeological landmarks of the Goths and their movements during the early Migration Period. Compared to the two previous combs with high handles and wide side plates, the items from grave 43 and 46 are characterised by small handles and narrow, long side plates.

Combs are perhaps one of the most interesting groups of finds in the cemetery from Ernei, and their types raise important questions. In Ernei the double-sided combs, typical for the Gepidic period, when these represented the almost exclusively used type are totally absent, while the combs from the graves are associated with the Sântana de Mureș – Chernyakhov culture and the Gothic circle. The Ernei specimens are archaic in their context, and this is evident not only in their form but also in their decoration. It remains a question whether the combs from Ernei were locally produced or they originate from Pannonian workshops, which were active until the mid-5th century, or from the Gothic *foederati* who settled there.

Spindle-whorls

Weights of hand spindles made by craftsmen and used for providing and maintaining the momentum of the spindle were found in graves 23 and 43 in Ernei. The two specimens are of different type: the one from grave 23 is asymmetrical double conic (**Fig. 37**), while grave 43 concealed a disc-shaped spindle-whorl.

The construction and shaping of the spindle whorls may be the result of a tradition handed down from mother to daughter through generations, which carries a certain social, ethnic and cultural uniqueness. Regardless of the period, research considers them to be finds associated with female individuals, which was confirmed by the anthropological analysis of grave 43. Grave 23 was completely disturbed, and the remaining fragmentary bones indicated only that it was a child,

Fig. 37. Fusaiolă din mormântul 23. / 37. ábra. Orsógomb a 23. sírból. / Fig. 37. Spindle-whorl from grave 23.

indicau doar faptul că era vorba de un copil, fără ca sexul acestuia să poată fi definit. Cu toate acestea, mărgelele găsite în jumătatea vestică a mormântului ar putea sugera că era vorba despre mormântul unei fetițe.

Cuțite

Aproape o treime dintre morminte, 15 în total, conțineau cuțite de fier sau fragmente care pot fi considerate părți de cuțit. După excavare, cele mai multe dintre ele constau doar din fragmente. Printre cuțite, există ceva mai multe piese cu spațele drept (6) și mai puține piese curbate (4). Tijele folosite pentru fixarea mânerului au poziție superioară (6) și mijlocie (5) într-o proporție aproape identică. Se pare că forma cuțitului nu determină poziția tijei, ambele tipuri având mânerul atât în poziție de mijloc, cât și în cea superioară. Cuțitele măsoară aproximativ 120 mm, însă cel din mormântul 43 este mult mai lung, având 180 mm. În general, tijele au aceeași secțiune transversală și grosime ca și lama și mai rar sunt ciocănite în formă pătrată sau ascuțită. Dintre obiectele puternic corodate, doar cel din mormântul 1 avea un nit de fier. În mormântul 43, cuțitul de fier mai lung

teknintve nagyjából azonos arányban vannak a felső (6) és középső (5) nyélállásúak. Az látszik, hogy a kés formája nem határozza meg a nyéltüske pozícióját, mindkét típusnál vannak középső és felső állású nyélványok. Nagyjából 120 mm körüliek, ettől jóval hosszabb a 43. sír kése a maga 180 mm-ével. A nyéltüskék általában a pengével azonos keresztmetszetűek és vastagságúak, ritkábban kalapálták négyzetesre, elhegyesedőre. Az erőteljesen korrodált tárgyak közül csak a 1. sír példányán lehet vasszegecset megfigyelni. A 43. sírban az átlagosnál hosszabb vaskés vízszintes helyzetben feküdt a mellkas jobb oldalán.

Kerámia (38. ábra)

A nagyernyei temetkezőhelyről 17 darab kerámia edény került elő. 14 sírból ismert kerámia melléklet, ezek közül háromban több darab is előfordult. Ettől eltekintve sironként rendszerint egy edény jellemző. A kerámiamedéklet egy jelentős része viszonylag ép, vagy összeilleszthető állapotban került elő. Ennél kevesebb azoknak az edényeknek a száma, amelyek hiányosan, de kiegészíthető állapotban maradtak fenn és a formájukat még azonosítani lehetett.

without making its sex definable. However, the beads found in the western half of the grave suggest that it was a girl.

Knives

Nearly one third of the burials, 15 graves in total, contained iron knives or fragments that can best be considered parts of a knife. After excavation, most of them consisted only of fragments. Among the knives, there are slightly more straight-backed (6) and fewer curved (4) pieces. The tangs used to fasten the handle represent roughly the same proportion of upper (6) and middle (5) position. It appears that the shape of the knife does not determine the position of the tang, both types having extensions both in the middle and in the upper position. They measure roughly around 120 mm, the knife of grave 43 is much longer, 180 mm. The tangs are generally of the same cross-section and thickness as the blade, and less often hammered into a square or pointed shape. Of the heavily corroded objects, only the item from grave 1 had an iron rivet. In grave 43, the longer than average iron knife was lying in a horizontal position on the right side of the chest.

Fig. 38. Ceramică lucrată la roata olarului și cu mâna.
/ 38. ábra. Korongolt és kézzel formált kerámia. /
Fig. 38. Wheel thrown and handmade pottery.

decât media era așezat în poziție orizontală pe partea dreaptă a pieptului.

Ceramică (Fig. 38)

În cimitirul de la Ernei au fost descoperite 17 recipiente de ceramică. Vase ceramice au fost găsite în 14 morminte, trei morminte conțineau mai multe piese. În rest, mormintele aveau de obicei un singur obiect. Un procent semnificativ de piese ceramice a fost găsit în stare relativ intactă sau a fost ușor de reconstituit. Cele care s-au păstrat în stare fragmentară, dar completabilă și a căror formă a putut fi încă identificată, au fost mai puține.

Există un anumit grad de concentrare a vaselor ceramice în partea centrală a cimitirului. Totodată, se observă faptul că grupurile mai mici sau mai mari de morminte de la periferie rareori conțin ceramică. În acest stadiu, nu este clar dacă modelul în sine reprezintă un factor cronologic, ritual sau social, sau o combinație a celor trei.

În câteva cazuri a fost posibilă documentarea vaselor în poziția lor inițială, în colțul sud-vestic al mormântului, așezate pe o treaptă (morminte 2; 43; 47; 48; 54). Cele câteva cazuri cunoscute, precum și poziția secundară a fragmentelor ceramice în cadrul gropii de înmormântare, sugerează că vasele de ceramică erau de obicei plasate în partea vestică a mormântului, probabil în afara eventualului sicriu, în conformitate cu orientarea mormântului, aproape de capul defunctului.

Pe baza cazurilor cunoscute, se poate afirma că vasele ceramice apar atât la înmormântările de copii, cât și la cele de adulți, de la *Infans I* la *Senilis*. În ceea ce privește tipurile de vase în funcție de grupa de vârstă, din două înmormântări de copii *Infans I* (19 și 23) se cunoaște câte o ceașcă mică, în timp ce din două înmormântări *Adultus* (25 și 43) se cunoaște câte un ulcior.

Majoritatea vaselor ceramice au fost lucrate la roată rapidă (10 piese), o proporție mai mică (5 piese) la roată încetă și doar două sunt realizate manual. În cadrul grupului de vase ceramice lucrate la roata rapidă, se face o distincție între piese bine sau cel puțin suficient arse și vase cu o consistență poroasă. Din punct de vedere tipologic, vasele ceramice prezintă o varietate mai mică,

Megfigyelhető a kerámiaedények bizonyos fokú koncentrációja a temető központi részén, és különös, hogy a peremzónákban található kisebb-nagyobb sírcsoportok ritkán tartalmaznak kerámiát. Ebben a szakaszban még nem világos, hogy ez a minta önmagában kronológiai, rituális vagy társadalmi tényezőt jelent, vagy a három kombinációját.

Mindössze pár olyan eset volt dokumentálható (2., 43., 47., 48., 54. sír), ahol a kerámiamelléklet az eredeti helyén, a sírgödör lépcsőzetesen kialakított oldalfalának délnyugati sarkában került elő. A néhány ismert eset, valamint a kerámiatöredékeknek a sírgödörön belüli másodlagos helyzete arra utal, hogy a kerámiamelléklet rendszerint a sírgödör Ny-i részében lett elhelyezve – feltehetően az esetleges koporsón kívül, a temetkezés tájolásának megfelelően, az elhunyt fejéhez közel. Az ismert esetek alapján kijelenthető, hogy kerámiamelléklet előfordul úgy a gyermek, mint a felnőtt temetkezésekben, *Infans I*-es kortól egészen *Senilis* korig. Ami az ismert esetek alapján a korcsoportonként előforduló kerámiaedények típusát illeti, kis méretű pohár két *Infans I*-es korú gyermektemetkezésből ismert (19. és 23.), míg korsó két *Adultus* korú temetkezésből (25. és 43.) került elő.

A kerámiaedények túlnyomó része gyorskorongolt (10 db.), kisebb hányaduk lassú korongon utánkorongolt (5 db.) és csak töredékük (2 db.) kézzel formált, korongolatlan darab. A gyorskorongolt kerámiaedényeken belül elkülönülnek egymástól a jól – vagy legalábbis jobban – kiégetett darabok és a porózus állagú edények. Tipológiai szempontból első látásra egy kevésbé változatos mellékletadási szokásról lehet beszélni, lévén, hogy főként korsók (7 db.) kerültek elő, ezeket előfordulás szerint a kisméretű tojásdad alakú edények (3 db.) és a poharak (2 db.) követik. Tál és gömbös testű edény is mindössze 1–1 esetben fordult elő, és 3 esetben az edénytöredékeket tipológiai szempontból nem lehetett meghatározni.

Mikroregionális viszonylatban kifejezetten érdekesnek tűnik a 43-as temetkezés korsója abból a szempontból, hogy a peremkiképzése alapján a temetkezőhelyhez közeli Marosszentgyörgy-Kerekdombon feltárt egyik szeparált temetkezés

Pottery (Fig. 38)

17 pottery items were discovered in the cemetery from Ernei. Ceramic containers were found in 14 graves, three of which contained more than one piece. Apart from these, graves typically had one vessel. A significant percentage of the pottery was found in a relatively intact state or was easy to assemble. Those that have been preserved in a fragmentary, but completable state and their shape could still be identified, were fewer.

There is a certain degree of concentration of ceramic vessels in the central part of the cemetery, and it is peculiar to note that smaller or larger groups of graves on the periphery rarely contain pottery. At this stage, it is not clear whether the pattern in itself represents a chronological, ritual or social factor, or a combination of the three.

In a few cases it was possible to document the vessels in their original position, in the south-west corner of the grave, placed on a step (graves 2; 43; 47; 48; 54). The few known cases, as well as the secondary position of the ceramic fragments within the burial pit, suggest that pottery was usually placed in the western part of the grave, presumably outside the possible coffin, in accordance with the orientation of the burial, close to the head of the deceased.

Based on the known cases, one can affirm that ceramic vessels occur in both child and adult burials, from *Infans I* to *Senilis*. As for the types of the vessels by age group, a small cup is known from two *Infans I* child burials (19 and 23), while a jug is known from two *Adultus* burials (25 and 43).

The majority of the ceramic vessels were thrown on a fast wheel (10 pieces), a smaller proportion on a slow wheel (5 pieces) and only two are handmade. Within the group of the ceramic vessels thrown on the fast wheel, a distinction is made between well, or at least better fired pieces and vessels with a porous consistency. From a typological point of view, the ceramic vessels show a less varied pattern, with mainly jugs (7 pieces), small ovoid vessels (3 pieces) and cups (2 pieces) being laid in the grave. Bowls and globular vessels occurred in only one case each, and the vessel fragments could not be typologically identified in 3 cases.

In a micro-regional context, the jug from burial 43 seems to be particularly interesting, as its rim

în mormânt fiind depuse în principal ulcioare (7 piese), vase ovoidale mici (3 piese) și cești (2 piese). Bolurile și vasele globulare au apărut într-un singur caz fiecare, iar fragmentele de vase nu au putut fi identificate tipologic în 3 cazuri.

În context microregional, ulciorul din mormântul 43 pare deosebit de interesant, deoarece forma buzei prezintă unele similitudini cu un ulcior provenit dintr-o înmormântare din situl apropiat de la Sângeorgiu de Mureș-Kerekdomb. Deși rar, dar apar și ulcioare de tip Murga cu gura mai puțin proeminentă și doar ușor curbată.

Considerând inventarul ceramic al mormintelor, putem presupune că comunitatea care folosea cimitirul de la Ernei fusese anterior integrată într-o oarecare măsură în structura de putere a hunilor și a încercat să urmeze în practicile sale de înmormântare modelele de reprezentare stabilite de fosta elită din epoca hunică.

Vase de sticlă

Fragmente din patru vase de sticlă au fost descoperite în cimitirul de la Ernei, în mormintele 4, 10, 54 și 63. Paharul din mormântul 54 a fost găsit în colțul de sud-vest al mormântului, situat pe o treaptă, împreună cu un ulcior ceramic și un vas ovoidal. Se presupune că a fost așezat pe gura ulciurului împreună cu vasul mai mic (Fig. 39).

Cantitatea de descoperiri de sticlă de la Ernei este relativ mare, dar nu trebuie exclusă posibilitatea ca inițial numărul lor să fi fost și mai mare, iar unele dintre ele să fi fost îndepărtate cu ocazia redeschiderii mormintelor. Din acest punct de vedere, a doua jumătate a secolului al V-lea poate fi considerată o perioadă de tranziție în Bazinul Carpatic și în jurul acestuia, când utilizarea vaselor de sticlă a început să scadă în comparație cu cultura Sântana de Mureș – Cerneahov a epocii romane imperiale târzii, dar este mult mai frecventă decât în perioadele ulterioare marcate de prezența în regiune a gepizizilor/langobardilor și avarilor.

Mormintele 4 și 54 conțineau, de asemenea, vase ceramice. În mormântul 4 a fost descoperit un ulcior, iar în mormântul 54 un ulcior și un vas ovoidal, acesta din urmă fiind așezat în mormânt împreună cu paharul de sticlă. Combinația de vase folosite pentru depozitarea/servirea și

korsóival mutat némi hasonlóságot. Bár viszonylag ritkán, de előfordulnak kevésbé kihajlító, csak enyhén ívelt peremű Murga típusú korsók is. Mindezek fényében úgy tűnik, hogy a nagyernyei temetkezőhelyet használó közösség esetében egy, a korábbiakban a hun hatalmi struktúrába valamilyen szinten integrálódott csoportról van szó, amely a kerámia mellékletadással kapcsolatos szokásaiban a korábbi hun kori elit által meghatározott reprezentációs mintázatokat igyekezett követni és azok bizonyos elemeit a későbbiekben is megőrizte.

Üvegedények

A nagyernyei temetőben négy üvegedény töredékei kerültek elő a 4., 10., 54. és 63. sírban. Az 54. sírban lévő pohár egy kerámia korsó és egy ovális edény társaságában feküdt a sír délnyugati sarkában, egy padkán. Feltehetően a kisebb edénnyel együtt a korsó szájára helyezték (39. ábra).

A nagyernyei üvegleletek mennyisége viszonylag nagy, de nem zárható ki, hogy eredetileg még nagyobb volt, és sírfelnyitáskor egy részüket eltávolították. Ebből a szempontból az 5. század második fele átmeneti időszaknak tekinthető, amikor az üvegedények használata a Kárpát-medencében és környékén a korábbi, késő császárkori Marosszentanna – Csernyahov kultúrához képest visszaesett, de még mindig sokkal gyakoribb volt, mint később, a gepidák/langobardok és az avarok korában.

A 4. és az 54. sír kerámiaedényeket is tartalmazott. A 4. sírban egy korsó, az 54. sírban pedig egy korsó és egy tojásdad alakú edény került elő, ez utóbbit az üvegpohárral együtt helyezték a sírba. A folyadékok tárolására/felhasználására és fogyasztására használt edények kombinálása a korábbi Marosszentanna – Csernyahov kultúrához tartozó temetkezésekben is megfigyelhető, ezekben gyakori jelenség volt a nagyobb edénykészletek elhelyezése. Ugyanez jellemző a késő római kori temetkezésekre, ahol ivókészletként értelmezhető. Minden valószínűség szerint ennek a késő római szokásnak a hun kori átvételéről és hun kor utáni „barbár” folytatásáról van szó.

construction shows some similarities with a jug coming from a burial at the nearby Sângeorgiu de Mureș-Kerekdomb site. Although seldom, but Murga-type jugs with less everted and only slightly curved rims also occur.

Taking into consideration the ceramic inventory of the graves it can be presumed that probably the community using the burial site from Ernei had been previously integrated into the Hun power structure to some extent, and tried to follow in its ceramic grave offering practices the representational patterns established by the former Hun Age elite.

Glass vessels

Fragments of four glass vessels were discovered in the cemetery from Ernei, in graves 4, 10, 54 and 63. The beaker in grave 54 was found in the south-west corner of the grave, situated on a step together with a ceramic jug and an ovoid vessel. It was presumably placed on the mouth of the jug along with the smaller vessel (Fig. 39).

The quantity of glass finds from Ernei is relatively high, but one must not exclude the possibility that originally their number may have been even larger and some of them may have been removed when the graves were opened. In this respect, the second half of the 5th century can be regarded as a transitional period, when the use of glass vessels in and around the Carpathian Basin began to decline in comparison with the earlier, Late Imperial Age Sântana de Mureș – Chernyakhov culture, but is much more frequent than later, during the Gepidic/Langobard and Avar periods.

Graves 4 and 54 also contained ceramic vessels. A jug was discovered in grave 4 and a jug and an ovoid vessel in grave 54, the latter placed in the grave together with the glass beaker. The combination of vessels used for storing/serving and consuming liquids is also observable in the earlier Sântana de Mureș – Chernyakhov burials, where depositing larger sets of vessels in the graves was common. This is characteristic for late Roman burials as well, where they can be interpreted as drinking service. In all likelihood, we are dealing with the adoption of this late Roman custom in the Hun Age and its post-Hun Age 'barbarian' continuation.

consumarea lichidelor se observă și în înmormântările anterioare din cultura Sântana de Mureș – Cerneahov, unde depunerea unor seturi mai mari de vase în morminte era obișnuită. Acest fenomen este caracteristic și pentru înmormântările romane târzii, unde pot fi interpretate ca servicii de băut. După toate probabilitățile, avem de-a face cu adoptarea acestui obicei roman târziu în epoca hunică și cu continuarea sa în mediul „barbar” de după epoca hunică.

Fig. 39. Paharul de sticlă din mormântul 54. / 39. ábra. Üvegphár az 54. sírból. / Fig. 39. The glass beaker from grave 54.

Ernei-Köles-kert, mormântul 43

Singurul mormânt nederanjat din cimitir aparține unei femei decedate în vârstă de aproximativ 30-40 de ani (Fig. 40-41). Conform obiceiurilor din epocă, veșmântul ei era fixat cu ajutorul unei perechi de fibule digitate plasate pe umeri. În astfel de situații, literatura arheologică a reconstituit un veșmânt asemănător unui *peplos* (un

Nagyernye-Köles-kert, 43. sír

A nagyernyei temető egyetlen bolygatatlan sírjában egy 30-as éveiben elhunyt, gazdag mellékletű nő feküdt (40-41. ábra). A korszak divatjának megfelelően ruháját a vállakon egy-egy fibulával rögzítették. Ilyen esetekben általában egy *peplos*-szerű ruhadarabot (hosszú, egyenes, ujjatlan ruhadarab) rekonstruált a régészeti szakirodalom. Az

Ernei-Köles-kert, grave 43

The only undisturbed grave of the cemetery belonged to a woman deceased in her 30s (Fig. 40-41). According to the customs of the period, her funerary garment was fixed by a pair of so-called bow-brooches placed on the shoulders. In such situations, generally a *peplos*-like garment (a long, straight, sleeveless piece of cloth) was reconstructed in the archaeological literature. Female burials with a pair of brooches on the

Fig. 40. Conturul complexului Cx.124 / Mormântul 43. / 40. ábra. A Cx.124 / 43 sír kirajzolódása. / Fig. 40. The contour of Cx.124 / Grave 43.

Fig. 41. Mormântul dezvelit. / 41. ábra. A feltárt sír. / Fig. 41. The excavated grave.

veșmânt lung, drept, fără mâneci). În mormânturi feminine cu o pereche de fibule pe umeri sunt cunoscute din zone vaste ale Europei în secolul al V-lea, de exemplu din nordul Caucazului, Crimeea, Bazinul Carpatic, Moravia, Italia și, într-o măsură mai mică, și din Galia și Spania. În general, acestea erau asociate cu comunitățile germanice estice din regiunea Dunării Mijlocii, iar aria mare de răspândire a fost explicată de unii cercetători prin migrația acestor triburi.

Un detaliu interesant este faptul că în mormântul 43 de la Ernei a fost descoperit și un ac din argint în zona pieptului. Situații similare sunt

5. századi Európa hatalmas területeiről, például az Észak-Kaukázusból, Krímből, a Kárpát-medencéből, Morvaországból, Itáliából, kisebb mértékben pedig Galliából és Spanyolországból is ismertek olyan női temetkezések, ahol az elhunyt vállán fibulapár volt. Ezek általában a Közép-Duna vidékéről származó keleti germán közösségekhez kapcsolódtak, és a kutatók a nagy elterjedési terület többnyire e törzsek vándorlásával magyarázták.

Érdekes részlet, hogy a nagyernyei 43. sírban egy ezüst tű is előkerült a mellkas tájékán. A hasonló helyzetek sokkal ritkábbak, de nem ismeretlenek ebben az időszakban. Általában ilyen

shoulders are known from vast areas of Europe during the 5th century, e.g. from the northern Caucasus, the Crimea, the Carpathian Basin, Moravia, Italy and, in a lesser degree, also from Gaul and Spain. Generally, these were connected to the eastern Germanic communities from the Middle Danube region, and the large distribution area was explained by the migration of these tribes.

An interesting detail is that in grave 43 at Ernei, a silver pin was also discovered in the chest area. Similar situations are much less frequent, however not unknown in the period. Generally, in such cases a third brooch is placed in the chest area, fact

Fig. 42. Cataramele de argint ale cizmei lungi. / 42. ábra. A hosszú szárú csizma ezüst csatjai. / Fig. 42. Silver buckles of the long boots.

mult mai puțin frecvente, însă nu sunt total necunoscute în această perioadă. În general, în astfel de cazuri, o a treia fibulă este plasată în zona pieptului, fapt care sugerează că acul de la Ernei a fost folosit pentru a înlocui o fibulă. În ceea ce privește funcția sa, pare probabil să fi prins o haină de tip mantie sau un voal.

Îmbrăcămintea femeii din mormântul 43 era prevăzută cu o curea, închisă cu cataramă. Un fenomen interesant este faptul că în apropierea cataramei a fost descoperită o a doua cataramă de formă și dimensiuni asemănătoare, care, cel mai probabil, aparținea unei alte piese de îmbrăcăminte, poate unei perechi de pantaloni. Mici cataramă de argint descoperite pe partea anterioară a gambelor și pe glezna stângă indică urmele unor cizme lungi sau încălțăminte fixată cu curele în jurul tibiilor (Fig. 42).

Mormântul conținea, de asemenea, o cantitate

Fig. 43. Podoabe pe partea superioară a corpului. / 43. ábra. Ékszerek a felső testen. / Fig. 43. Jewels on the upper body.

esetekben egy harmadik fibula helyezkedik el a mellkas tájékán, ami arra utal, hogy a nagyernyei tűt egy fibula helyettesítésére használták. Funkcióját tekintve valószínűnek tűnik, hogy egy köpenyszerű ruhadarabot vagy fátlyat rögzített.

A 43. sírban eltemetett nő ruháját deréktájékon egy övvel fogták össze, melyet egy lemez ezüst csat zárt le. Érdekes jelenség, hogy az övcsat közelében egy második, hasonló alakú és méretű csatot fedeztek fel, amely valószínűleg egy másik ruhadarabhoz, talán nadrághoz tartozott. A láb-szárak és a bal boka tájékáról származó kis csatok alapján egy hosszabb szárú csizma vagy egy szalagokkal felerősített lábbeli rekonstruálható (42. ábra).

A sírban jelentős mennyiségű gyöngy is volt: a nyak körül 419 kisméretű, egyszínű (fekete, zöld és piros) üveg- és fémgyöngy alkotott egy hosszú füzért, míg más, nagyobb

that suggests that the pin from Ernei was used to replace a brooch. Regarding its function, it seems probable that it fixed a cloak-like garment or a veil.

The garment of the woman buried in grave 43 was equipped with a waist belt, fastened with a buckle. An interesting phenomenon is that in the vicinity of the belt buckle, a second buckle of similar shape and dimensions was discovered, which, most likely, belonged to another piece of cloth, perhaps to trousers. The small silver buckles discovered next to the tibiae and on the left ankle suggest long boots or footwear fastened with straps around the shins (Fig. 42).

The grave also contained a significant amount of beads: around the neck 419 small-sized monochrome (black, green and red) glass and metal beads formed a long string, while other, larger beads made of glass and amber were placed in different areas of the upper body in groups of

Fig. 44. Artefactele de pe mâini și brâu. / 44. ábra. A karokon és a derék táján előkerült tárgyak. / Fig. 44. Artefacts on the arms and waist.

semnificativă de mărgelă: în jurul gâtului, 419 mărgelă de dimensiuni mici, monocrome (negru, verde și roșu), realizate din sticlă și metal formau un șirag lung, în timp ce alte mărgelă mai mari, din sticlă și chihlimbar, erau plasate în diferite zone ale părții superioare a corpului, în grupuri de două-trei, sugerând faptul că fuseseră prinse pe șnururi (Fig. 43). La ambele încheieturi purta câte o brățară din argint cu capetele îngroșate. În zona șoldului stâng avea fixată la centură o gentuță mică, probabil din piele. În mod similar,

üveg- és borostyángyöngyök a felsőtest különböző részein, két-három fős csoportokban helyezkedtek el, ami arra utal, hogy zsinórra rögzíthették őket (43. ábra). A nő mindkét csuklóján ezüst karperecet viselt, övéhez bőrtarsolyt erősítettek. Szintén innen lógott le egy, valószínűleg egy nagy üveggyönggyel zárható bőrtáskába elhelyezett, tokos agancsfésű (44. ábra).

A sírba egyéb, a halotti ruhától független sírmellékleteket is elhelyeztek. A nyugati végén, egy kis padkán finom anyagból, fazekas korongon

two-three, suggesting that they were fastened on strings (Fig. 43). On both wrists a silver bracelet with widening endings was discovered. In the area of the left hip a small bag, probably made of leather was fastened to the belt. Similarly, an antler comb with semicircular handle and with a case was placed in the leather purse, which probably was closed with the help of a large, double-segmented glass bead (Fig. 44).

Other grave-goods that did not belong to the funerary garment were also deposited in the grave.

un pieptene din corn de cerb cu mâner semicircular, prevăzut cu teacă, a fost așezat în gentuța de piele, probabil închisă cu ajutorul unei mărgele duble din sticlă, de mari dimensiuni (**Fig. 44**).

În mormânt erau depuse și alte obiecte funerare care nu făceau parte din veșmântul funerar. În capătul vestic, pe o mică treaptă, a fost găsit un ulcior gri din pastă fină, realizat la roata olarului. Un cuțit de fier a fost așezat peste pieptul defunctei, în timp ce lângă brațul ei drept a fost descoperită o fusaiolă din lut ars. Aceasta din urmă a fost depusă, cel mai probabil, împreună cu fusul.

készült szürke korsó került elő. Az elhunyt mellkasán egy vaskés volt keresztbe fektetve, jobb karja mellett egy orsógomb, utóbbit valószínűleg az orsószárral együtt helyezték el.

In the western end, on a small step, a grey jug made of fine fabric, thrown on the potter's wheel was found. An iron knife was placed across the chest of the deceased, while a spindle-whorl was discovered next to the right arm. The latter was most probably deposited together with the spin.

Cimitirul de la Sântana de Mureș

Unul dintre cele două cimitire eponime ale culturii Sântana de Mureș – Cerneahov se află în valea Mureșului și a fost excavat în 1903 de István Kovács. Zona centrală a necropolei fusese distrusă de exploatarea nisipului înainte de începerea săpăturilor arheologice. În total, au fost dezvelite 77 de morminte, majoritatea fiind orientate nord-sud. Doar 10 morminte aveau orientarea vest-est, acestea aparțineau celei mai recente faze cronologice a cimitirului.

Una dintre principalele caracteristici ale mormintelor de la Sântana de Mureș (H: Maroszentanna), dar și a altor cimitire aparținând acestei culturi arheologice, este numărul mare de vase. În mormintele cu un inventar bogat, numărul recipientelor ceramice poate depăși chiar și zece. Alte obiecte tipice, atât în înmormântările feminine, cât și în cele masculine, sunt cuțitele din fier și pieptenii din corn de cerb, aceștia din urmă cu mânerul semicircular.

În mormintele mai bogate, veșmintele funerare ale femeilor erau prinse cu o pereche de fibule, așezate în general pe umeri, confecționate fie cu capul semicircular și piciorul rombic, fie cu piciorul întors pe dedesubt. De asemenea, veșmintele erau fixate la brâu cu o centură prevăzută cu o cataramă. Mărgelele, de obicei din sticlă de diferite culori și forme, erau cele mai frecvente bijuterii. Chiar dacă goții au fost printre cei mai activi actori militari ai perioadei, mormintele de bărbați nu conțin arme, nu doar la Sântana de Mureș, dar – cu câteva excepții – nici în alte cimitire ale culturii.

A maroszentannai temető

A Maroszentanna – Csernyahov kultúra két névadó temetőjének egyike a Maros völgyében fekszik, 1903-ban tárta fel Kovács István. A nekropolisz központi területét még a régészeti kutatás megkezdése előtt tönkretette a homokkitermelés. Összesen 77 temetkezést tártak fel, amelyek többsége észak-déli tájolású volt. A mindössze 10 nyugat-kelet tájolású sír a temető legkésőbbi kronológiai szakaszához tartozik.

A maroszentannai (Ro: Sântana de Mureș) – és általában az ehhez a kultúrához tartozó összes – temető egyik fő jellemzője az edények nagy aránya. A gazdag mellékletű sírokban a kerámiaedények száma a tízet is elérheti. További jellegzetes mellékletek mind a női, mind a férfi temetkezésekben a vaskések és a félköríves nyéllal ellátott agancsfésűk.

A gazdagabb sírokban feltárt mellékletek szerint a nők öltözetét általában a vállra helyezett ezüst lemezes vagy aláhajtott lábú fibulapár tartotta össze. A ruhadarabokat egy csattal záródó derékövvel is rögzítették. A leggyakoribb ékszerek a különböző színű és formájú üvegyöngyök voltak. Bár a gótok a korszak legaktívabb katonai szereplői közé tartoztak, a férfisírokban nemcsak Maroszentannán, hanem, néhány kivételtől eltekintve, a kultúra más temetőiben sem találtak fegyvert.

The cemetery from Sântana de Mureș

One of the two eponymous cemeteries of the Sântana de Mureș – Chernyakhov culture lies in the Mureș valley and was excavated in 1903 by István Kovács. The central area of the necropolis had been destroyed by sand exploitation before the beginning of the archaeological excavation. In total, 77 burials were unearthed, most of them being oriented north-south. Only 10 graves had west-east orientation, which belonged to the latest chronological phase of the cemetery.

One of the main characteristic of the graves from Sântana de Mureș (H: Maroszentanna), and also for other cemeteries belonging to this archaeological culture, is the high number of vessels. In the well-equipped graves, the number of the ceramic recipients can reach even more than ten pieces. Other typical grave goods, both in female and male burials, are the iron knives and the antler combs, the latter with semicircular handle.

In the more lavishly furnished graves, the funerary garments of the women were pinned with a pair of brooches, either made of silver plate with semicircular head- and rhombic footplate or with inverted foot, generally placed on the shoulders. The garments were also fixed by a waist belt closed with a buckle. Beads, usually made of glass of different colours and shapes, were the most frequent jewellery. Even if the Goths were among the most active military actors of the period, the male graves do not contain any weapons, not only at Sântana de Mureș, but also in other cemeteries of the culture.

Fig. 45. Mormântul 1 de la Sângeorgiu de Mureș. / 45. ábra. A marosszentgyörgyi 1. sír. / Fig. 45. Grave 1 from Sângeorgiu de Mureș.

Sângeorgiu de Mureș– Kerekdomb, mormântul 1

Situl arheologic nr. 4 de la Sângeorgiu de Mureș–Kerekdomb (H: Marosszentgyörgy) a fost cercetat în anul 2015, în cadrul aceleiași săpături preventive pentru “Varianta de ocolire Est a municipiului Târgu Mureș”. Situl este situat în apropierea periferiei estice a satului, în vecinătatea pârâului Terebici (afluent al râului Mureș).

Săpăturile au identificat o așezare din perioada romană târzie (secolele III–IV p. Chr.), formată în principal din locuințe adâncite, depozite și gropi menajere. La periferia nord-estică a așezării au fost săpate două morminte care datează dintr-o perioadă ulterioară așezării. Ambele înmormântări au fost redeschise în antichitate, astfel, mormântul 2 nu a conținut inventar funerar.

Mormântul 1 a fost săpat într-una dintre locuințele din epoca romană târzie și a fost redeschis doar parțial în zona brațului drept. Mormântul era orientat N–S și conținea fragmentele scheletului unui cal (craniu și picioare), așezat la un nivel superior celui scheletului uman. Atât orientarea, cât și înmormântarea parțială a calului pot fi considerate practici funerare caracteristice pentru epoca hunică.

Mormântul a aparținut unui bărbat de statură medie, decedat la vârsta de 25–35 de ani (**Fig. 45**). Craniul prezenta trăsături mongoloide, și a fost deformat artificial la o vârstă foarte mică. Aceasta era o practică caracteristică perioadei migrațiilor, răspândită în Bazinul Carpatic după apariția hunilor dinspre est.

În ciuda redeschiderii mormântului, o parte semnificativă a inventarului a fost lăsată pe loc.

Marosszentgyörgy– Kerekdomb, 1. sír

A Marosszentgyörgy–Kerekdomb (Ro: Sângeorgiu de Mureș) 4-es számú régészeti lelőhelyet 2015-ben ugyanannak a mentőásatásnak a keretében tárták fel, amely a marosvásárhelyi körgyűrű építési munkálatait előzte meg. A lelőhely a település keleti peremén található, a Maros mellékfolyója, a Terebics patak közelében.

Az ásatások során egy késő római kori (Kr. u. 3–4. század) települést sikerült azonosítani, amely főként földbemélyített lakóépületekből, valamint tároló- és hulladékgyűjtőkből állt. A település északkeleti peremén két sírt tártak fel, amelyek a településnél későbbi időszakból származnak. Mindkét temetkezést újraindították, ennek következtében a 2. sír nem tartalmazott sírmellékletet.

Az 1. sírt a késő római kori lakóépületek egyikebe ásták bele, és csak részben, a jobb kar környékén nyitották fel. A sír É–D-i tájolású volt, és egy részleges ló (koponya és lábak) volt benne, amely az emberi csontváznál kisebb mélységben feküdt. Mind a tájolás, mind a részleges lovastemetkezés a hun korra jellemző gyakorlat.

A sír egy 25–35 éves, közepes termetű férfié volt, akinek koponyája mongoloid jegyeket mutatott (**45. ábra**). A koponyát kisgyerek korában torzították, amely a hunok keletről való megjelenése után terjedt el a Kárpát-medencében, és a népvándorlás korára jellemző eljárás.

A sír másodlagos felnyitása ellenére a sírmellékletek jelentős részét nem emelték ki. Az elhunyt fejénél egy kis „ívőkészletet” helyeztek el, amely egy kerámia korsóból és egy üveg pohárból állt, ez

Sângeorgiu de Mureș– Kerekdomb, grave 1

The archaeological site no. 4 at Sângeorgiu de Mureș–Kerekdomb (H: Marosszentgyörgy) was investigated in 2015, within the frame of the same rescue excavation for the ‘Alternative Eastern Bypass Road of Târgu Mureș Municipality’. The site is located near the eastern periphery of the village, in the vicinity of the Terebici stream (a tributary of the Mureș River).

The excavations identified a settlement from the late Roman period (3rd–4th centuries AD), consisting mainly of sunken dwellings, storage and waste pits. In the north-eastern periphery of the settlement, two graves were excavated which date from a later period than the settlement. Both burials were reopened in the ancient times; thus, grave 2 did not contain any grave-goods.

Grave 1 was dug into one of the late Roman Age dwellings and was only partially reopened in the area of the right arm. The grave was oriented N–S and contained a partial horse (skull and legs), placed on a higher level than the human skeleton. Both the orientation and the partial horse burial can be considered burial practices characteristic for the Hun Age.

The burial belonged to a man deceased at the age of 25–35 years (**Fig. 45**). He had a medium stature and his skull showed signs of Mongoloid traits. The skull was artificially deformed at a very young age, a practice characteristic during the Migration Period, which spread in the Carpathian Basin after the appearance of the Huns from the East.

Despite the grave reopening, a significant part of the grave-goods were not taken out. At

Fig. 46. Ulciorul de ceramică și paharul de sticlă.
/ 46. ábra. A kerámiakorsó és az üveg pohár.
/ Fig. 46. The ceramic jug and the glass goblet.

La capul defunctului a fost depus un mic „set de băut”, format dintr-un ulciur de ceramică și un pahar de sticlă, acesta din urmă fiind așezat pe gura ulciurului. Ulciurul de culoare gri deschis, cu suprafață netedă și decorat prin lustruire, este un vas caracteristic secolului al V-lea p. Chr., încorporând tradiții antice târzii. Paharul cu talpă și cu picior sferoidal, realizat din sticlă verde-gălbui, de nuanță închisă, este, cel mai probabil, un import mediteranean. Astfel de pahare au apărut după mijlocul secolului al V-lea, producția lor atingând apogeul în secolele VI-VII (Fig. 46).

Lângă craniu a fost descoperit un pieptene simplu din corn cu mâner mic, semicircular, împreună cu teaca acestuia. Atât pieptenele, cât și teaca sunt decorate cu motive formate din cercuri concentrice cu un punct în mijloc și linii punctate. În acest

Fig. 47. Piatnănu de corn de lângă craniu. / 47. ábra. Agancsfésű a koponya mellett. / Fig. 47. Antler comb next to the skull.

utóbbi a korsó szájára helyezték. A világosszürke, sima felületű, besimított díztésű korsó a Kr. u. 5. század jellegzetes, késő antik hagyományokat őrző edénye. A sötét sárgászöld üvegből készült talpas üveg pohár valószínűleg mediterrán import. Az ilyen poharak az 5. század közepe után jelentek meg, gyártásuk a 6-7. században érte el fénykorát (46. ábra).

A koponya mellett egy félköríves nyéllal ellátott, egysoros agancsfésű feküdt a tokjával együtt. Mind a fésű, mind a tok pontkörös motívumokkal és pontsorokkal díszített. Ebben a kontextusban a fésű archaikus elemet képvisel, hiszen az 5. század második felében szinte kizárólag a kétsoros típus használták ezen a területen. Az egysoros, félköríves fogantyúval ellátott fésűk a korábbi időszakban, a 4. században és az 5. század elején voltak

the head of the deceased, a small ‘drinking set’ was deposited, formed of a ceramic jug and a glass goblet, the latter being placed on the mouth of the jug. The light grey jug with a smooth surface and smoothed-in decoration is a characteristic vessel of the 5th century AD, incorporating late antique traditions. The glass goblet with knotted stem, made of dark yellowish green glass is, most probably, a Mediterranean import. Such goblets appeared after the middle of the 5th century, their production reaching its heyday in the 6th-7th centuries (Fig. 46).

Next to the skull, a one-sided antler comb with a small, semicircular handle was discovered together with its case. Both the comb and the case are decorated with ring-and-dot motifs and dotted lines. In this context, the comb represents an

context, pieptenele reprezintă un element arhaic, având în vedere că în a doua jumătate a secolului al V-lea în această zonă se foloseau aproape exclusiv exemplarele cu două rânduri de dinți. Pieptenii simpli cu mâner semicircular au fost mai populari în perioada anterioară, în secolul al IV-lea și la începutul secolului al V-lea și sunt de obicei asociați cu popoarele germanice (Fig. 47).

Probabil cel mai interesant obiect găsit în mormântul 1 de la Sângeorgiu de Mureș este o mică aplică din aur cu încrustări de pietre și cu un dispozitiv de fixare semicircular pe spate. Astfel de piese sunt extrem de rare în această perioadă, fiind cunoscute din regiunea Rin-Neckar. Funcționalitatea lor este încă neclară; cel mai probabil, aparțineau curelei de fixare pentru sax (sabie scurtă, cu un singur tăiș).

Mormântul 1 de la Sângeorgiu de Mureș este una dintre cele mai importante înmormântări din epoca migrațiilor în Transilvania, datorită faptului că încorporează diferite tradiții culturale. În mormântarea poate fi datată în a doua jumătate a secolului al V-lea, adică după căderea Imperiului Hunic; cu toate acestea, obiceiurile de înmormântare își au rădăcinile în epoca hunică și au un puternic caracter estic, nomadic. Trăsăturile mongoloide ale craniului și analiza ADN-ului indică o origine asiatică. Pe de altă parte, obiectele funerare sunt mai degrabă „internaționale”, în concordanță cu moda din acea perioadă. Această situație sugerează că individul cu strămoși asiatici înmormântat în mormântul 1 a rămas în Bazinul Carpatic după retragerea hunilor, cauzată de bătălia de la Nedao din 454, și a reușit să se integreze în elita în formare de la începutul perioadei gepidice.

népszerűbbek, és általában a germán népekkel hozzák őket összefüggésbe (47. ábra).

A leletegyüttes talán legkülönlegesebb tárgya egy ékkőberakásos arany veret, melynek igen kevés párhuzama ismert, elsősorban Rajna-Neckar vidéki fegyveres sírokból. Ezek alapján feltételezhető, hogy ez egy sax (rövid, egyélű kard) szíjához tartozhatott.

A maroszentgyörgyi 1. sír az egyik legfontosabb népvándorláskori temetkezés Erdélyben, amely különböző kulturális hagyományokat ötvöz. A temetkezés az 5. század második felére, a Hun Birodalom bukása utánra keltezhető, a temetkezési szokások azonban hun kori gyökerekre vezethetők vissza, és erősen keleti, nomád jellegűek. A koponya mongoloid jegyei és a DNS-elemzés ázsiai eredetre utal. Másrészt, a sírmellékletek nem mutatnak sztyepei jelleget, inkább „nemzetközies”, a kor divatjának megfelelőek. Mindez arra utal, hogy az 1. sírban eltemetett ázsiai felmenőkkel rendelkező férfi a 454-es nedaoi csata utáni hun visszavonuláskor a Kárpát-medencében maradt, és sikerült beilleszkednie a újonnan kialakuló kora gepida kori elitbe.

archaic element, given that in the second half of the 5th century the two-sided specimens were used almost exclusively in this area. The one-sided combs with semicircular handles were more popular in the previous period, during the 4th century and the beginning of the 5th century and are usually associated with the Germanic people (Fig. 47).

Perhaps the most interesting object found in grave 1 at Sângeorgiu de Mureș is a small golden mount with inlays and with a loop on the backside. Such pieces are extremely rare in the period, most of them are known from the Rhine-Neckar region. Their function is still unclear; most likely, they belonged to the belt of the seax (short, one-edged sword).

Grave 1 from Sângeorgiu de Mureș is one of the most important burials from the Migration Period in Transylvania, due to the fact that it incorporates different cultural traditions. The burial can be dated in the second half of the 5th century, i.e. after the fall of the Hunnic Empire; however, the burial customs can be traced back to Hun Age roots and have a strong eastern, nomadic character. The Mongoloid traits of the skull and the DNA analysis indicate an Asian origin. On the other hand, the grave goods do not suggest a steppe character, but are rather 'international', in correspondence with the fashion of the period. This situation suggests that the individual with Asian ancestors buried in grave 1 remained in the Carpathian Basin after the Hunnic retreat, caused by the battle at Nedao in 454, and he managed to integrate in the newly emerging elite of the early Gepidic period.

Cimitirul de la Morești

Morești (H: Malomfalva; G: Mühlendorf) se numără printre cele mai importante situri arheologice medievale timpurii din Transilvania (**Fig. 48**). Între 1951 și 1956, sub conducerea lui Kurt Horedt au fost efectuate săpături pe scară largă. Alte cercetări au avut loc la sfârșitul anilor 1980. Pe lângă descoperiri preistorice, romane și medievale, a fost identificată aici o așezare din epoca gepidică, împreună cu cimitirul adiacent. În total, au fost dezvelite 37 de locuințe și 82 de morminte; cu toate acestea, nici așezarea, nici cimitirul nu au fost cercetate în întregime.

Necropola a fost deranjată într-o măsură mai mică decât cimitirele contemporane din Transilvania. Pe baza inventarului funerar, a fost folosită aproximativ în primele două treimi ale secolului al VI-lea și a scos la iveală descoperiri tipice pentru epoca gepidică. Femeile mai fastuos îmbrăcate urmau moda epocii, cu fibule purtate în pereche sau singure în zona pieptului sau a bazinului, curea prevăzută cu o cataramă de bronz sau fier și bijuterii. În ceea ce le privește pe acestea din urmă, cele mai frecvente sunt mărgelele realizate în principal din sticlă, dar și din chihlimbar, de diferite forme, culori și dimensiuni. Una dintre cele mai interesante descoperiri provine din mormântul 50, mormânt cu schelet de femeie. Este vorba despre o fibulă de argint în formă de pasăre, cu încrustări și suprafața aurită, destul de rară în mediul cultural gepidic.

Bărbații erau în general îmbrăcați cu un veșmânt fixat cu o centură la brâu, atestată arheologic prin prezența cataramelor în zona bazinului. Unii dintre ei erau dotați cu arme, precum spada (sabie cu două tășuri), *sax* (sabie scurtă, cu un

A malomfalvi temető

Malomfalva (Ro: Morești; Ném: Mühlendorf) Erdély legjelentősebb kora középkori régészeti lelőhelyei közé tartozik, ahol nagyszabású ásátások zajlottak 1951 és 1956 között Kurt Horedt vezetésével, majd további kutatásokra is sor került az 1980-as évek végén (**48. ábra**). Az őskori, római és középkori leletek mellett egy gepida kori települést és hozzá tartozó temetőt is azonosítottak. Összesen 37 telepobjektumot és 82 sírt tártak fel, azonban sem a település, sem a temető nem került teljes egészében feltárára.

A nekropoliszt kisebb mértékben bolygatták, mint a korabeli erdélyi temetőket. A sírleletek alapján nagyjából a 6. század első két harmadában volt használatban, és a gepida korra jellemző leleteket tartalmazott. A leggazdagabb mellékletű sírok alapján a nők a kor divatjának megfelelően öltözködtek, párban vagy egyesével viselt fibuláik a mell vagy a medence tájékán kerültek elő, emellett bronz- vagy vascsattal zárt derékövet és ékszereket is viseltek. Ez utóbbiakat tekintve a leggyakoribb tárgyak a főként üvegből, ritkábban borostyánból készült, különböző formájú, színű és méretű gyöngyök. Az egyik legérdekesebb, női temetkezésből származó lelet egy ezüstből készült, aranyozott felületű, madáralakú fibula az 50. sírből, amelyet berakással díszítettek, és amely meglehetősen ritka a gepida kultúrkörben.

A férfiak általában derékszíjjal rögzített ruhát viseltek, amit régészetileg egy csat jelenléte tanúsít. Néhányat közülük fegyverrel, kétélű karddal (spátha), rövid, egyélű karddal (*sax*) vagy lándzsával temettek el. Kiemelkedő férfi temetkezés a 70. sír, ahol az elhunyt mellé kard és pajzs került.

The cemetery from Morești

Morești (H: Malomfalva; G: Mühlendorf) is among the most significant early medieval archaeological sites in Transylvania (**Fig. 48**). Between 1951 and 1956, large-scale excavations were carried out under Kurt Horedt's leadership. Further research took place in the late 1980s. Beside prehistoric, Roman and medieval finds, a settlement and the adjacent cemetery from the Gepidic Age were identified here. In total, 37 dwellings and 82 graves were unearthed; however, neither the settlement nor the cemetery is entirely excavated.

The necropolis was disturbed in a lesser degree than the contemporary cemeteries from Transylvania. Based on the grave-goods, it was in use roughly in the first two thirds of the 6th century and yielded finds typical for the Gepidic Age. The most lavishly equipped women were dressed according to the fashion of the period, with brooches worn in pair or single in the area of the breast or the pelvis, waist belt closed with a bronze or iron buckle, and jewellery. Regarding the latter, the most frequent items are beads made mainly of glass, but also of amber, of different shapes, colours and dimensions. One of the most interesting finds coming from a female burial is a silver bird-shaped brooch with inlay and gilded surface from grave 50, which is rather rare in the Gepidic cultural milieu.

The men were generally dressed with a garment fixed with a waist belt, attested archaeologically by the presence of a buckle. Some of them were equipped with weapons, like spathae (two-edged swords), seaxes (short, one-edged sword) and spears. An outstanding male burial is grave

Fig. 48. Vedere aeriană a sitului arheologic de la Morești (S. Berecki, Septembrie 2014). / 48. ábra. A malomfalvi régészeti lelőhely légi felvétele (Berecki S., 2014. szeptember). / Fig. 48. Aerial view of the archaeological site in Morești (S. Berecki, September 2014).

singur tăiș) și lancea. O înmormântare masculină remarcabilă este mormântul 70, unde decedatul a fost îngropat cu spadă și scut. Unele categorii de artefacte, cum ar fi pieptenii din os sau cuțitele din fier, sunt caracteristice atât pentru indivizii de sex masculin, cât și pentru înmormântările de femei.

Egyes leletkategóriák, mint például a csontfésűk vagy a vaskések a férfi és női sírokra egyaránt jellemzőek.

70, where the deceased was buried with a sword and a shield. Some artefact categories, like bone combs or iron knives are characteristic for male and female individuals alike.

Descoperirile din epoca migrațiilor de la Cipău

În zona Cipău (H: Maroscsapó; G: Tschappen) au fost identificate două situri arheologice din perioada gepidică. La situl numit *Gârle* a fost excavată parțial o așezare formată din locuințe și gropi, în timp ce în punctul de descoperire *Îngrășatoria de porci* au fost dezvelite 11 morminte. Fără îndoială, cea mai spectaculoasă descoperire de la Cipău este o cataramă mare de argint cu suprafața aurită și cu capătul în formă de cap de vultur. Ea a fost descoperită întâmplător la *Gârle*, conform datelor existente, într-un mormânt. Din păcate, nu se cunosc alte informații sau obiecte de inventar funerar. Ornamentele incizate, executate cu grijă, precum și încrustările din piatră și niello care decorează placa cataramei atestă nivelul ridicat de cunoștințe tehnologice ale meșterului orfevru.

Cataramele cu cap de vultur sunt descoperiri tipice pentru perioada dintre sfârșitul secolului al V-lea și a doua treime a secolului al VI-lea și sunt considerate obiecte reprezentative pentru cultura materială gepidică. În afara ariei de locuire gepidică, ele pot fi găsite doar sporadic, cu excepția Crimeii, unde au fost preluate din Bazinul Carpatic și folosite până într-o perioadă ulterioară, dezvoltându-se și variante locale.

Népvándorláskori leletek Maroscsapóról

Maroscsapó (Ro: Cipău; Ném: Tschappen) területén két gepida kori régészeti lelőhelyet azonosítottak. A *Gârle* nevű lelőhelyen egy lakóházakból és gödrökből álló települést tártak fel részlegesen, míg a *Disznóhízlalda* lelőhelyen 11 sír került elő. A csapói leletek leglátványosabbika kétségtelenül egy nagyméretű sasfejes csat, amely aranyozott ezüstből készült. Véletlenül került elő *Gârle*-nél, az adatok szerint egy sírban. Sajnos további információk és sírleletek nem ismertek. A gondosan kivitelezett ékvéséses díszítés, valamint a csatlemez díszítő kő- és niello berakások az ötvösmester magas szintű technikai tudását tükrözik.

A sasfejes csatok az 5. század vége és a 6. század második harmada közötti időszak jellegzetes leletei, a gepidák anyagi kultúrájának reprezentatív tárgyai. Gepida területen kívül csak szórványosan fordulnak elő, kivéve a Krímet, ahová a Kárpát-medencéből került és későbbi időpontig használták, helyi változatokat is kialakítva.

The Migration Period discoveries from Cipău

Two archaeological sites from the Gepidic period were identified in the area of Cipău (H: Maroscsapó; G: Tschappen). At the findspot called *Gârle* a settlement consisting of dwellings and pits was partially excavated, while at the findspot *Pig farm* 11 graves were unearthed. Without doubt, the most spectacular find from Cipău is a large silver buckle with gilded surface and eagle head-shaped ending. It was discovered accidentally at *Gârle*, according to the existing data, in a grave. Unfortunately, no further information or grave-goods are known. The carefully executed chip-carved ornaments as well as the stone and niello inlays decorating the buckle plate attest the goldsmith's high level of technological knowledge.

The buckles with eagle head are typical finds of the period between the end of 5th century and the second third of the 6th century and are considered to be representative objects of the Gepidic material culture. Outside of the Gepidic settlement area, they can be found only sporadically, with the exception of the Crimea, where it was overtaken from the Carpathian Basin and was in use until a later period, developing also local variants.

Cimitirul de la Band

Unul dintre cele mai mari cimitire medievale timpurii din Transilvania a fost cercetat la Band (H: Mezőbánd; G: Bandorf) în 1906–1907 de către István Kovács (Fig. 49–50). În total, aici au fost cercetate 176 de morminte, toate fiind deranjate la scurt timp după înmormântare. Mormintele erau orientate conform obiceiurilor funerare din acea perioadă, și anume V-E și erau dispuse în șiruri aproximativ regulate.

În ciuda gradului ridicat în care aceste morminte au fost afectate de intervențiile ulterioare, piesele de inventar păstrate oferă informații prețioase pentru interpretarea cronologică și culturală a cimitirului. Necropola a fost folosită în perioada avară timpurie, aproximativ între ultima treime a secolului al VI-lea și mijlocul secolului al VII-lea și încorporează diferite tradiții culturale. Una dintre acestea își are rădăcinile în perioada anterioară, cea gepidică și este cea mai vizibilă în cazul ceramicii. Continuitatea poate fi observată atât la nivelul formei și decorului, cât și în ceea ce privește tehnica. Pot fi menționate vasele în formă de pară și cele biconice, uneori cu decor lustruit sau ștampilat, de obicei lucrate la roata olarului. În același timp, calitatea tehnică a ceramicii este mult mai slabă decât în perioada anterioară. Mai puțin intens, tradițiile locale anterioare pot fi observate și în îmbrăcăminte.

De asemenea, pot fi detectate legături strâns care cercul cultural merovingian contemporan, care leagă comunitatea de la Band nu numai de alte cimitire transilvănene din această perioadă, ci și de cultura materială din Transdanubia și, în termeni mai generali, de Europa Centrală și de Vest. Cele mai remarcabile în acest sens sunt componentele

A mezőbándi temető

Erdély egyik legnagyobb kora középkori temetőjét 1906–1907-ben tárta fel Kovács István Mezőbándon (Ro: Band; Ném: Bandorf) (49–50. ábra). Összesen 176 sír került elő, amelyek mindegyikét feldúlták röviddel a temetés után. A sírok a kor temetkezési szokásainak megfelelően Ny-K-i tájolásúak, és nagyjából szabályos sorokba rendezve helyezkedtek el.

A nagyfokú sírfelnyitás ellenére a fennmaradt mellékletek értékes információkkal szolgálnak a temető kronológiai és kulturális értelmezéséhez. A korai avar korszakban, nagyjából a 6. század utolsó harmada és a 7. század közepe között volt használatban, és több különböző kulturális hagyományt ötvöz. Ezek közül az egyik a korábbi, gepida korszakra vezethető vissza, és leginkább a kerámia terén érzékelhető. Mind a forma és a díszítés, mind a technika tekintetében megfigyelhető a folytonosság. Megemlíthetők a körte alakú és a kettős kónikus edények, amelyeket néha besimított vagy pecsételt díszítéssel láttak el, és fazekaskorongon készítették. Ugyanakkor az edények kivitelezése alacsonyabb színvonalú, mint az előző időszakban. Kevésbé intenzíven a ruházatban is megfigyelhetők a korábbi helyi hagyományok.

A bándi közösséget a korabeli meroving kultúrkörhöz is szoros kapcsolatok fűzték, és ezzel nemcsak a korszak többi erdélyi temetőjéhez, hanem a Dunántúl anyagi kultúrájához, általánosabb értelemben pedig Közép- és Nyugat-Európához is erősen kötődött. A legszembetűnőbbek ebben az értelemben a női öltözet elemei, köztük a hajtűk, a veretekkel és szíjvégekkel díszített övfűgők, valamint a kis csatokból és szíjvégekből álló lábbeli garnitúrák. A temető késői szakaszában új, a korai

The cemetery from Band

One of the largest early medieval cemeteries in Transylvania was excavated at Band (H: Mezőbánd; G: Bandorf) in 1906–1907 by István Kovács (Fig. 49–50). Altogether, it contained 176 graves, all of them disturbed shortly after the burial. The graves were oriented according to the burial customs of the period, namely W–E, and were arranged in roughly regular rows.

Despite the high degree of grave reopening, the preserved grave-goods offer precious information regarding the chronological and cultural interpretation of the cemetery. The necropolis was in use during the Early Avar Period, roughly between the last third of the 6th century and the middle of the 7th century and incorporates several different cultural traditions. One of these can be traced back to the previous, Gepidic period and is most visible in the case of the pottery. Continuity can be observed both in terms of shape and decoration, as well as technique. Here, one can mention the pear-shaped and double conical vessels, sometimes with smoothed-in or stamped decoration, usually thrown on the potter's wheel. At the same time, the technical quality of the pottery is far poorer than in the preceding period. Less intensively, previous local traditions can be noticed in the clothing as well.

Strong relations with the contemporary Merovingian cultural circle can also be detected, which strongly connect the community from Band not only to other Transylvanian cemeteries of the period, but also to the material culture of Transdanubia and, in more general terms, to Central and Western Europe. Most striking in this sense are the components of the female attire, including

Fig. 49. Vedere aeriană a sitului arheologic de la Band (S. Berecki, Septembrie 2014). / 49. ábra. A mezőbándi régészeti lelőhely légi felvétele (Berecki S., 2014. szeptember). / Fig. 49. Aerial view of the archaeological site in Band (S. Berecki, September 2014).

vestimentației feminine, spre exemplu acele de păr, pandantivele atârinate de centură prevăzute cu aplici și limbi de curea, precum și încălțăminte compusă din cataramă și limbi de curea de mici dimensiuni. Într-o etapă târzie, au apărut și elemente noi, caracteristice culturii materiale avară timpurii. Cele mai impresionante sunt înmormântările cu cai, situate spre marginile cimitirului, sugerând o datare târzie și unele piese de harnașament (aplici și un mâner de bici din os în formă de pară).

Fără îndoială, cel mai remarcabil obiect descoperit în cimitir este inelul de aur din mormântul 39, ornamentat în așa-numitul stil animalier cu decor dințat și cu încrustări din plăci de sticlă. O altă descoperire deosebită este mormântul 10, care aparține unui meșter orfevru, înmormântat împreună cu uneltele sale așezate într-o cutie, la picioare.

avar anyagi kultúrára jellemző elemek is megjelentek. A legszembetűnőbbek a temető szélei felé található lovastemetkezések, valamint néhány lószerszám (veretek és egy csontból készült körte alakú ostornyél).

A temetőben talált legkiemelkedőbb tárgy kétségtelenül a 39. sírból származó aranygyűrű, amelyet úgynevezett állatstílusban, fogazással és üveglemez berakásokkal díszítettek. A másik rendkívüli temetkezés a 10. sír. Ebbe egy ötvöst temettek el, akinek szerszámkészletét a lábához helyezték el egy ládába zárva.

hair pins, girdle hangers with mounts and strap-ends, as well as footwear composed of small buckles and strap-ends. At a late stage, new elements, characteristic for the early Avar material culture also appeared. The most striking are the horse burials that are situated towards the edges of the cemetery, suggesting a late date, and some harness pieces (mounts and a pear-shaped whip handle made of bone).

Without doubt, the most outstanding object discovered in the cemetery is a gold ring from grave 39, ornamented in the so-called animal style with tooth-cut decoration and with glass plate inlays. Another outstanding burial is grave 10, which belonged to a (gold)smith, buried together with his toolkit placed in a box at the feet.

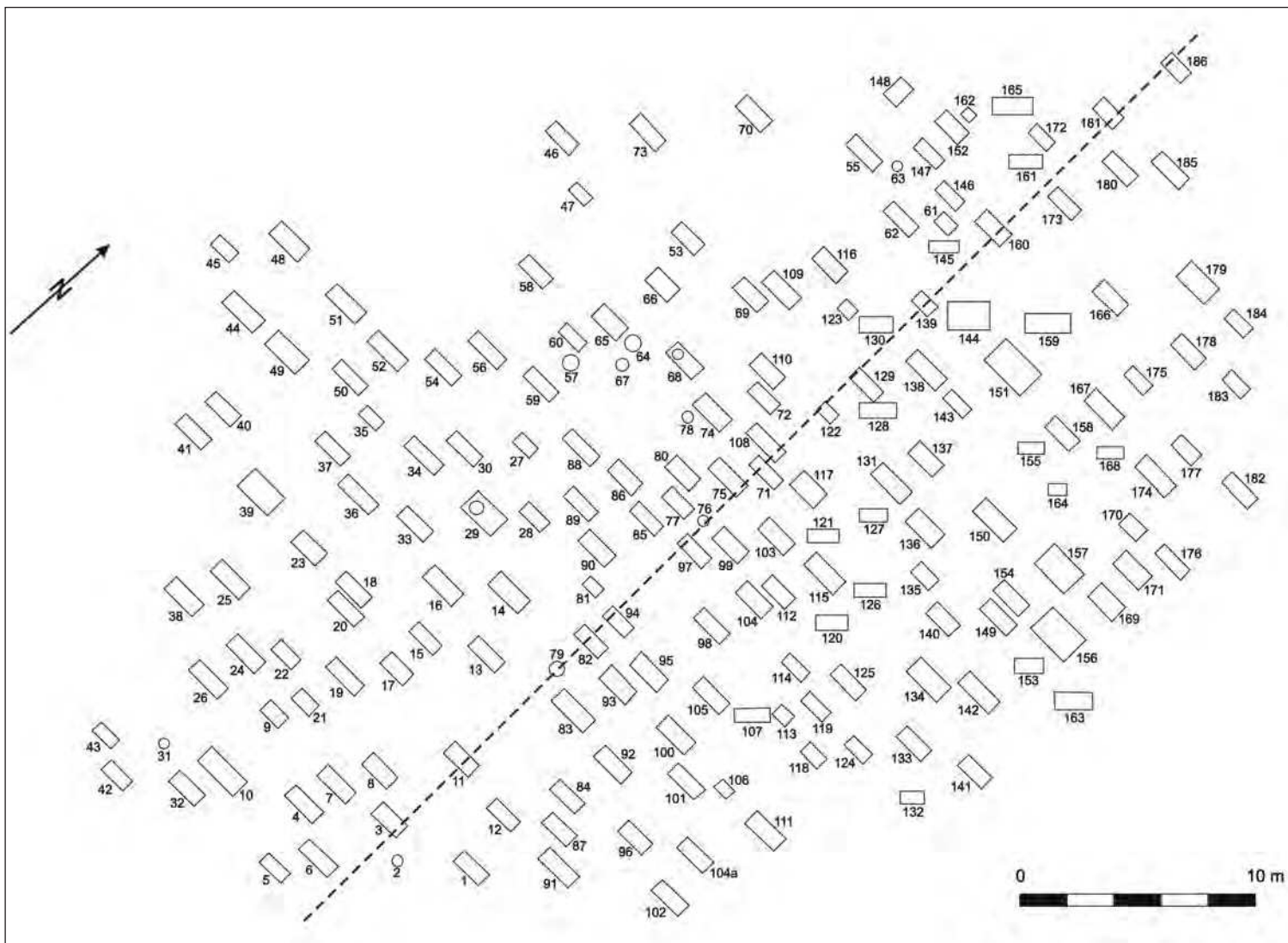

Fig. 50. Band, planul cimitirului. / 50. ábra. Mezőbánd, a temető térképe. / Fig. 50. Band, ground plan of the cemetery.

Bibliografie selectivă / Válogatott irodalom / Selective bibliography

- Sándor BERECKI, Alpár DOBOS, Márton FERENCZI, Szilárd Sándor GÁL, Mihály Huba HÖGYES, Norbert KAPCSOS M., Zsolt KÖRÖSFŐI, *The Migration Period Cemetery from Ernei*. Edited by Alpár Dobos and Sándor Berecki, *Bibliotheca Musei Marisiensis Series Archaeologica* 19, Cluj-Napoca 2023.
- BÓNA István, *A középkor hajnala. A gepidák és a langobardok a Kárpát-medencében*, Budapest 1974.
- BÓNA István, *A hunok és nagykirályaik*, Budapest 1993.
- DOBOS Alpár, Erdély a gepidák korában. Eredmények és perspektívák / Transylvania in the Gepidic Period. Results and Perspectives, *Magyar Régészet / Hungarian Archaeology* 2014 Nyár / Summer.
http://files.archaeolingua.hu/2014NY/Upload/cikk_Dobos_HU.pdf; http://files.archaeolingua.hu/2014NY/Upload/cikk_Dobos_EN.pdf
- Alpár DOBOS, Szilárd Sándor GÁL, Imola KELEMEN, Endre NEPARÁCZKI, 5th-century burials from Sângeorgiu de Mureş-Kerek-domb (Mureş County, Romania). In: Zsófia Rácz, Gergely Szenthe (eds.), *Attila's Europe? Structural transformation and strategies of success in the European Hun period: extended, annotated proceedings of the international conference organised by the Hungarian National Museum and the Eötvös Loránd University, Budapest, June 6 – 8 2019*, Budapest 2021, 327–361.
- Radu HARHOIU, *Die Frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, *Archaeologia Romanica* 1, Bucureşti 1998.
- Radu HARHOIU, *Huni și goți hunici la Dunărea de Jos*, *Bibliotheca Mousaios* 16, Târgoviște 2020.
- Radu HARHOIU, Daniel GORA, *Aurul migrațiilor / Das Gold der Völkerwanderungszeit*, Bucureşti 2000.
- Radu HARHOIU, Daniel SPÂNU, Erwin GÁLL, *Barbari la Dunăre*, Cluj-Napoca 2011.
- Kurt HORED, *Morești. Grabungen in einer vor- und Frühgeschichtlichen Siedlung in Siebenbürgen*, Bonn 1979.
- Kurt HORED, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, *Antiquitas* 3/28, Bonn 1986.
- KISS P. Attila, „...ut strenui viri...” *A Kárpát-medencei gepidák története*, Szeged 2015.
- KISS P. Attila, *Ki hagyná el Ásiát, Africát, vagy Itáliát, hogy Germániába menjen? Germánok a Kárpát-medencében / Who would leave Asia, Africa or Italy to go to Germania? Germanic tribes in the Carpathian Basin*, *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 27, Budapest 2022.
- KOVÁCS István, *A marosszentannai népvándorlaskori temető / Cimetière de l'époque de la migration de peuples à Marosszentanna*, *Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából* 3, 1912, 250–367.
- KOVÁCS István, *A mezőbándi ásatások / Les fouillages de Mezőbánd*, *Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából* 4, 1913, 265–429.

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 1**
- mărgelă de sticlă și metal
- üveg- és fémgöngyök
- glass and metal beads

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 6**
- mărgelă de sticlă
- üveggöngyök
- glass beads

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 9**
- mărgelă de sticlă
- üveggöngyök
- glass beads

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 10**
- mărgelă de sticlă
- üveggöngyök
- glass beads

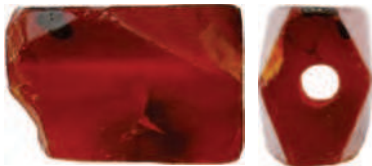
Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 10

- măргеle de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 11

- măргеle policrome de sticlă
  - polikróm üveggyöngyök
  - polichrome glass beads
- Ø: 16.10 / 15.10 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 11

- mărgea de carneol
  - karneolgyöngy
  - carnelian bead
- 15.87×10.35×7.05 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 18

- măргеle de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 21

- mărgele de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 21

- mărgele de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 22

- mărgele monocrome și policrome de sticlă și mărgea de metal
- monokróm, polikróm üveggyöngyök és fémgöngy
- monochrome, polichrome glass beads and metal bead

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 68

- mărgea de sticlă
- üveggyöngy
- glass bead
- Ø: 7.55 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 23

- mărgele de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 33

- mărgele de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 45

- mărgea de metal

- fémgöngy

- metal bead

4.5 / 9 mm (3:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 45

- mărgele de sticlă și metal

- üveg- és fémgöngyök

- glass and metal beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 47

- mărgele de sticlă și metal
- üveg- és fémgöngyök
- glass and metal beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 49

- mărgele de sticlă
- üveggöngyök
- glass beads

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 9

- mărgea de chihlimbar fragmentar
  - töredékes borostyángyöngy
  - fragmentary amber bead
- Ø: 13.9 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 10

- mărgea de chihlimbar fragmentar
  - töredékes borostyángyöngy
  - fragmentary amber bead
- Ø: 24.6 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 10

- mărgea de chihlimbar fragmentar
  - töredékes borostyángyöngy
  - fragmentary amber bead
- Ø: 15.15 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 66

- mărgea de chihlimbar cu ornament incizat
  - bevéséssel díszített borostyángyöngy
  - amber bead decorated with incision
- Ø: 22.12 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 48

- mărgea mare de chihlimbar
  - nagy méretű borostyángyöngy
  - large-sized amber bead
- Ø: 45.24 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 1

- cataramă fragmentară de argint
  - töredékes ezüst csat
  - fragmentary silver buckle
- 15×13 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 25

- cataramă fragmentară de bronz
  - töredékes bronzcsatok
  - fragmentary bronze buckles
- 16×15 / 13×12 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 31

- cataramă de argint
  - ezüst csat
  - silver buckle
- 19×17 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 40

- cataramă fragmentară de argint
  - töredékes ezüst csat
  - fragmentary silver buckle
- 17×20 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 46

- cataramă fragmentară de argint
  - töredékes ezüst csat
  - fragmentary silver buckle
- 16×17 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 51

- cataramă de argint
  - ezüst csat
  - silver buckle
- 16×15 mm (2:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 63

- cataramă de argint
  - ezüst csatok
  - silver buckles
- 20×14 / 18×13 mm (2:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 46**

- pereche de cataramă din aliaj pe bază de cupru încrustate în formă de rinichi
  - rézötvözet csatpár, vese alakú berakásos csattesttel
  - pair of copper-alloy buckles with kidney-shaped inlay
- 38×15 mm (2:1)

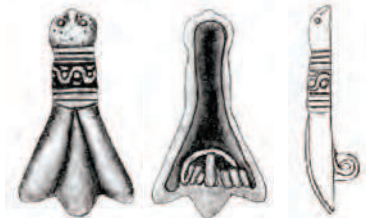
**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 11**

- inel în formă de spirală din placă de argint
  - spirál alakú ezüstlemez gyűrű
  - spiral-shaped ring of silver plate
- Ø: 24 mm (2:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 22**

- fibulă „cicadă” din argint aurit
  - aranyozott ezüst cikáda fibula
  - gilded silver cicada brooch
- 36×20 mm (2:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 1**

- piaptăn de os
  - csont fésű
  - bone comb
- 38×78 mm (1:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 46**

- piaptăn de os
  - csont fésű
  - bone comb
- 61×116 mm (1:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 68**

- fragment din piaptăn de os
  - csont fésű töredéke
  - fragment of a bone comb
- 17×18 mm (1:1)

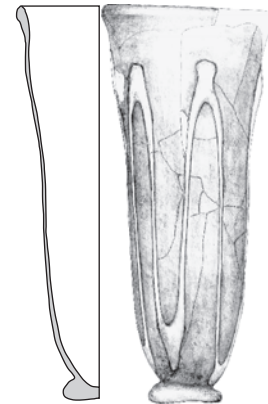

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 4**

- fragmente dintr-un pahar de sticlă
- üvegpohár töredékei
- fragments of a glass beaker (2:1)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 54**

- pahar de sticlă
- üvegpohár
- glass beaker
- 176 mm, Ø: 83.5 mm, ø: 30.5 mm (1:2)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 2**

- vârful de lance din fier
- vas lándzsahegy
- iron spearhead
- 225×45 mm (1:2)

**Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 23**

- fusaiolă
- orsó
- spindle-whorl
- Ø: 35 mm (1:1)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 2

- ulcior tip Murga
- Murga-típusú korsó
- Murga type jug

251 mm, Ø: 115 mm, ø: 74 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert

mormânt / sír / grave: 4

- ulcior
- korsó
- jug

Ø: 82 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 19

- ceașcă
  - csésze
  - cup
- 50 mm, Ø: 57 mm, ø: 37 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 22

- ceașcă
  - csésze
  - cup
- 62 mm, Ø: 74 mm, ø: 50 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 25

- ulcior
  - korsó
  - jug
- Ø: 86 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 35

- oală
  - fazék
  - pot
- 90 mm, Ø: 60 mm, ø: 43 mm (1:2)

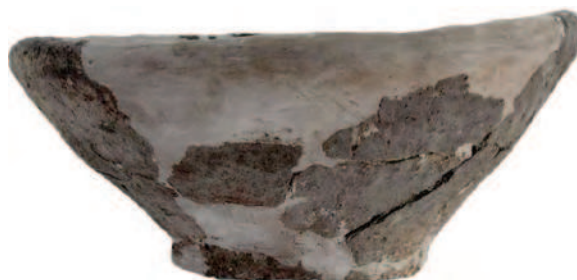
Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 48

- oală
  - fazék
  - pot
- 140 mm, Ø: 112 mm, ø: 77 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 54

- oală
  - fazék
  - pot
- 88 mm, Ø: 74 mm, ø: 52 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 68

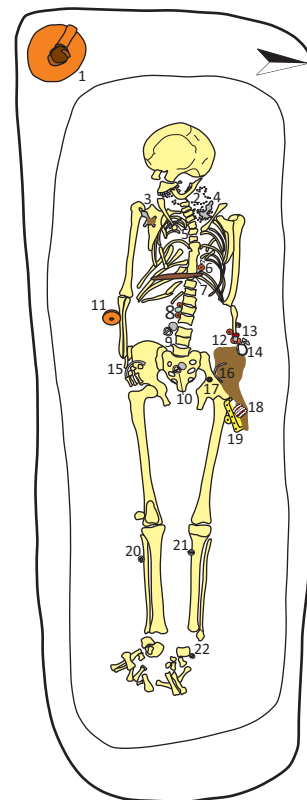
- strachină
  - tál
  - bowl
- 73 mm, Ø: 169 mm, ø: 72 mm (1:2)

Ernei/Nagyernye-Köles-kert
mormânt / sír / grave: 43

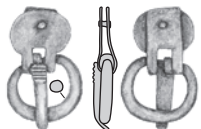
3, 4

- fibule digitate din argint aurit
  - aranyozott ezüst kengyelfibulák
  - gilded silver bow-brooches
- 83×46 / 81×42 mm (1:1)

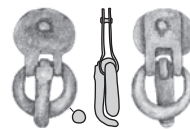
9

- cataramă de argint
  - ezüst csat
  - silver buckle
- 40×25 mm (1:1)

10

- cataramă de argint
  - ezüst csat
  - silver buckle
- 39×22 mm (1:1)

20, 21, 22

- catarame de argint pentru încălțăminte
  - ezüst cipőcsatok
  - silver shoe buckles
- 17×15 / 16×14 / 16×14 mm (2:1)

5

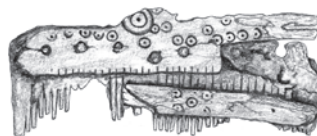
- ac de argint
  - ezüst tű
  - silver pin
- 79 mm (1:1)

15, 16

- brățări de argint cu ornament aurit
  - aranyozott díszítésű ezüst karkötők
  - silver bracelets with gold ornament
- Ø: 65 mm (1:1)

19

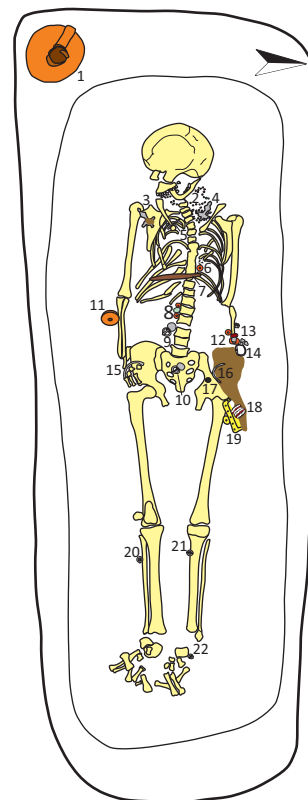
- piaptăn de os
  - csont fésű
  - bone comb
- 85×50 mm (1:1)

2

- şirag din 419 mărgele
- 419 gyöngyből álló gyöngysor
- string made of 419 beads

17

- mărgea de sticlă neagră cu linie albă
  - fehér vonalas fekete üveggyöngy
  - black glass bead with white lines
- Ø: 14.38 mm (2:1)

13

- mărgea de sticlă mozaic
  - mozaik üveggyöngy
  - mosaic glass bead
- Ø: 12.41 mm (2:1)

6

- mărgea de sticlă neagră cu linie albă
  - fehér vonalas fekete üveggyöngy
  - black glass bead with white lines
- Ø: 13.5 mm (2:1)

8

- mărgea de chihlimbar
  - borostyángyöngy
  - amber bead
- Ø: 18.74–19.27 mm (2:1)

8

- mărgea de chihlimbar
  - borostyángyöngy
  - amber bead
- Ø: 20 mm (2:1)

12

- mărgea de chihlimbar
  - borostyángyöngy
  - amber bead
- Ø: 18.55 mm (2:1)

13

- mărgea de chihlimbar
  - borostyángyöngy
  - amber bead
- Ø: 19.60 mm (2:1)

6

- mărgea de chihlimbar
  - borostyángyöngy
  - amber bead
- Ø: 21 mm (2:1)

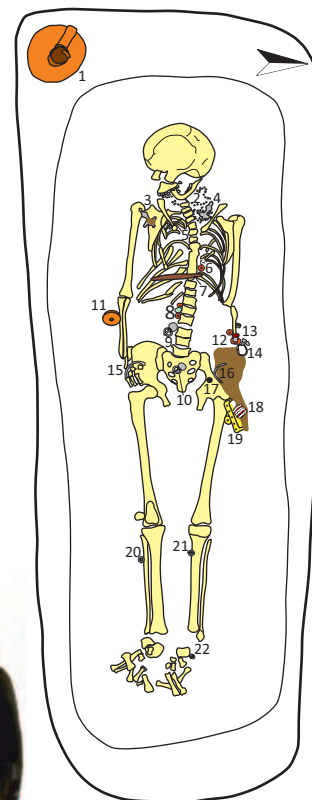
18
 - märkea de sticlă dublă
 - iker üveggyöngy
 - glass twin bead
 Ø: 23.9–25.3 mm (2:1)

8
 - märkea de sticlă
 - üveggyöngy
 - glass bead
 Ø: 27.57 mm (2:1)

11
 - fusaiolă
 - orsógomb
 - spindle-whorl
 Ø: 43 mm (1:1)

1
 - ulcior tip Murga
 - Murga-típusú korsó
 - Murga type jug
 295 mm, Ø: 90 mm, ø: 90 mm (1:2)

Sângeorgiu de Mureș/Marosszentgyörgy-Kerekdomb mormânt / sír / grave: 1

1
- ulcior
- korsó
- jug
344 mm, Ø: 34.3 mm, ø: 50.5 mm (1:2)

2
- pahar cu talpă din sticlă
- talpas üveg pohár
- glass stemmed goblet
106 mm, Ø: 82.5 mm, ø: 40.5 mm (1:2)

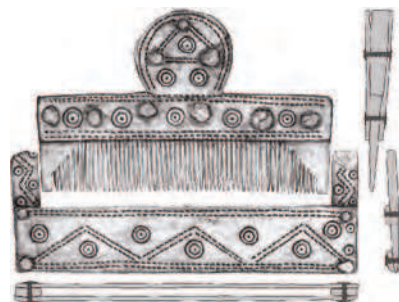
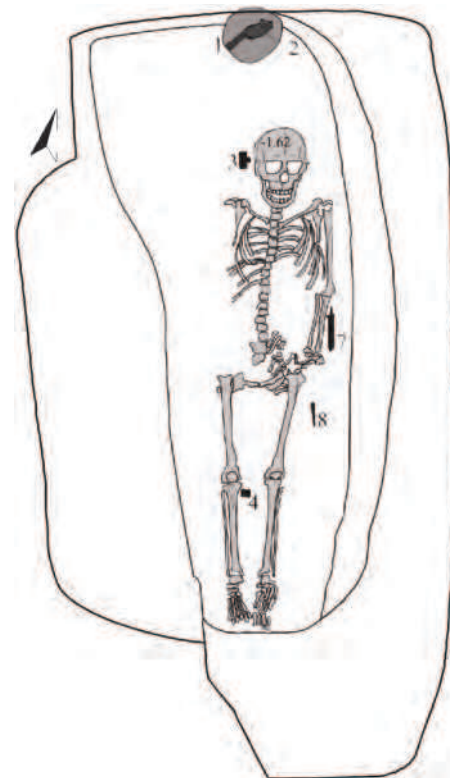
4
- aplică de aur
- arany veret
- golden mount
22x17 mm (2:1)

3

- pianptăn de corn
  - agancs fésű
  - antler comb
- 88.3×98 mm (1:1)

- ținte de argint
  - ezüst szegecssek
  - silver rivets
- 8.8–9.5×10–11 mm (1:1)

Sântana de Mureș/Marosszentanna

mormânt / sír / grave: 40

- cataramă de bronz
  - bronz csat
  - bronze buckle
- 33×29 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 40

- mărgele de sticlă
- üveggyöngyök
- glass beads

mormânt / sír / grave: 40

- fibule de argint
  - ezüst fibulák
  - silver brooches
- 57×24 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 40

- fusaiolă
  - orsógomb
  - spindle-whorl
- Ø: 34 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 31

- castron

- tál

- bowl

72 mm, Ø: 69 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 31

- oală

- fazék

- pot

89 mm, Ø: 69 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 31

- oală

- fazék

- pot

98 mm, Ø: 78 mm (1:1)

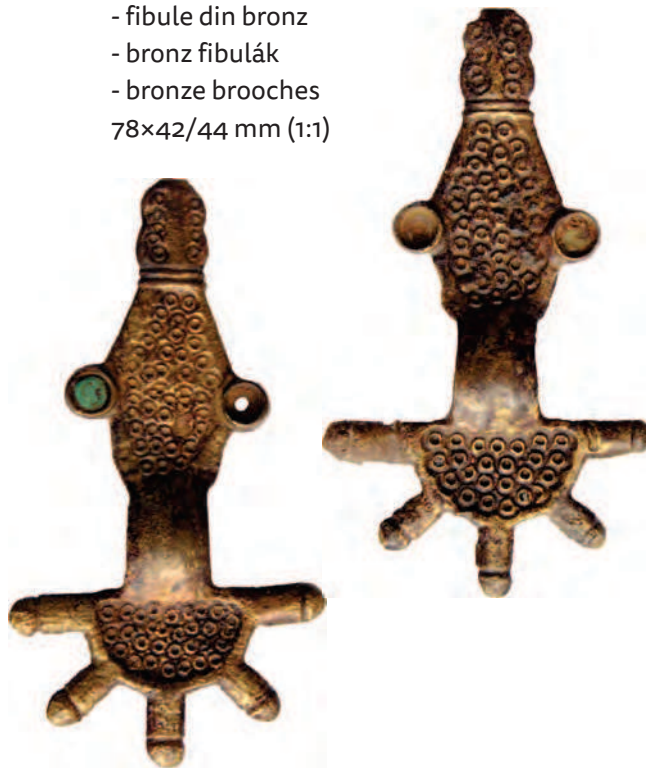
Morești/Malomfalva

mormânt / sír / grave: 50
- fibulă aviformă din argint aurit
- aranyozott ezüst madáralakú fibula
- gilded silver aviform brooch
37×18 mm (2:1)

mormânt / sír / grave: 42

- fibule din bronz
  - bronz fibulák
  - bronze brooches
- 78×42/44 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 50
- măgele de sticlă
- üvegyöngyök
- glass beads

Cipău/Maroscsapó

- cataramă cu cap de vultur din argint aurit
  - aranyozott ezüst sasfejes övcsat
  - gilded silver buckle with eagle head
- 141×54 mm (1:1)

Band/Mezóbánd

mormânt / sír / grave: 8

- limbi de curea din bronz
  - bronz szíjvégek
  - bronz strap-ends
- 66/67×15 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 159

- vârful de lance din fier
  - vas lândzsahegy
  - iron spearhead
- 328×34 mm (1:2)

mormânt / sír / grave: 44

- capăt de bici din os
  - csont ostorvég
  - bone whip handle
- 54×32 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 82

- oală

- fazék

- pot

125 mm, Ø: 57 mm (1:1)

mormânt / sír / grave: 171

- oală

- fazék

- pot

122 mm, Ø: 89 mm (1:1)

ISBN: 978-606-020-692-7

9 786060 206927

National
Cultural
Fund
of Hungary

MAGYAR®
GÉNIUSZ

CONSILIUL
JUDEȚEAN
MUREȘ

MAROS
MEGYEI
TANÁCS

MUZEUL JUDEȚEAN MUREȘ
MAROS MEGYEI MŰZEU

MUZEUL
NAȚIONAL
DE ISTORIE A
TRANSILVANIEI

